

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK VE FİNANS ANABİLİM DALI**

**FİNANSAL TABLOLAR ANALİZİ AÇISINDAN VERGİ
DENETİMİ: BİR ŞİRKET ÜZERİNDE UYGULAMA**

**Yunus KILINÇ
1530246510**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi ÖZEN AKÇAKANAT**

ISPARTA - 2018

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin Adı Soyadı	Yunus Kılınç	
Anabilim Dalı	Borçlar ve Finans	
Tez Başlığı	Finansal Tablolarda Analizi Açısından Vergi Dediği: Bir Şirket Üzerinde Uygulanması	
Yeni Tez Başlığı ¹ (Eğer değişmesi önerildi ise)		
<p>Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılan Yüksek Lisans Tez Savunma Sınavında Jürimiz 26.06/2018 tarihinde toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Yüksek Lisans tezi için;</p> <p>☒ OY BİRLİĞİ ☐ OY ÇOKLUĞU²</p> <p>ile aşağıdaki kararı almıştır.</p> <p>☒ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarılı bulunmuş ve tez KABUL edilmiştir. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin DÜZELTİLMESİ³ kararlaştırılmıştır. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarısız bulunmuş ve tezinin REDDEDİLMESİ⁴ kararlaştırılmıştır.</p>		
TEZ SINAV JÜRİSİ	Adı Soyadı/Üniversitesi	İmza
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi Özen Akcalıoğlu	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Ferhat Bircişi	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Ozan Özdemir	
Jüri Üyesi		
Jüri Üyesi		

¹ Tez başlığının DEĞİŞTİRİLMESİ ÖNERİLDİ ise yeni tez başlığı ilgili alana yazılacaktır. Değişme yoksa çizgi (-) konacaktır.

² OY ÇOKLUĞU ile alınan karar için muhalefet gerekçesi raporu eklenmelidir.

³ DÜZELTME kararı için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır.

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV YÖNETMELİĞİ Madde 28-(4) Tezi hakkında DÜZELTME kararı verilen öğrenci sınav tarihinden itibaren en geç üç ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur.

⁴ Tezi REDDEDİLEN öğrenciler için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır. Tezi reddedilen öğrenci, yeni tez konusu belirler.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Finansal Tablolar Analizi Açısından Vergi Denetimi: Bir Şirket Üzerinde Uygulama” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Yunus KILINÇ

26.06.2018

(KILINÇ, Yunus, *Finansal Tablolar Analizi Açısından Vergi Denetimi: Bir Şirket Üzerinde Uygulama*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2018)

ÖZET

İşletmeler açısından finansal tablo analizlerinin ve vergi denetiminin önemi büyüktür. Finansal analizlerin amacı, işletmelerin mali tablolarına bakılarak gerçek durumunu yansıtıp yansıtmadığını çözümlenektir. Aynı zamanda mali durumları ve performanslarını görmelerini sağlamak ve analizlerin sonuçlarına göre de işletmelerin gelecekteki planlamalarını daha doğru bir şekilde yapmalarını sağlamaktır. Finansal analizlerin yapılmasında vergi denetiminden de yararlanılarak daha etkin ve verimli sonuçlar ortaya çıkabilmektedir.

Çalışmamızda finansal tablolar, denetim kavramı, vergi denetimi ve vergi denetiminde kullanılan teknikler (oran analizi-sektörel oran analizi, yatay analiz, dikey analiz ve trend analizi) hakkında bilgiler verilmiş olup sonra da otomotiv sektöründe faaliyet gösteren bir şirketin 2016 ve 2017 yıllarına ait mali tablo verilerine bakılarak analizler yapılmıştır. Bu analizler yapılırken otomotiv sektöründe faaliyet gösteren diğer firmaların da 2017 yılına ait mali tablolarına bakılarak sektörel oran analizi yapılmıştır. Analizin sonuçlarına göre sektör ortalaması hesaplanmış olup yorumlanmıştır. Analizlerin sonuçları değerlendirilerek vergisel açıdan incelemesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Denetim, Vergi Denetimi, Finansal Tablolar, Finansal Tablolar Analizi

(KILINÇ, Yunus, *Tax Audit In Terms of Financial Statements Analysis: Application On a Company*, Master's Thesis, Isparta, 2018)

ABSTRACT

Analysing financial statements and tax audit are crucial for businesses. Purpose of financial analysis is to observe whether the financial statements reflects factuel situation by reviewing financial statements. Besides it allows to observe financial position and performance and based on the analysed results it helps the businesses to make future plans properly. Tax audits/reviews are also benefited while performing financial analysis to have more efficient results.

In our study, we provide information about financial statements, financial audit concept, tax audit and techniques used at the tax audit (ratio analysis – sectoral ratio analysis, horizontal analysis, vertical analysis and trend analysis) and also analysed financial statements of a company operating in automotive industry for years of 2016 and 2017. While analysing the company 2017 financial statements of similar companies operating in the automotive industry were also reviewed to make sectoral analysis. Per result of the analysis, sector average was calculated and interpreted. Result of the analyses were evaluated and reviewed for taxation point of view.

Key Words: Financial Audit, Tax Audit, Financial Statements, Analysis for Financial Statements.

İÇİNDEKİLER

TEZ SAVUNMA TUTANAĞI	i
YEMİN METNİ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	x
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ÖN SÖZ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM DENETİM KAVRAMI VE DENETİM TÜRLERİ

1.1. DENETİM KAVRAMI.....	2
1.2. DENETİM TÜRLERİ.....	3
1.2.1. Konusu ve Amacına Göre Denetim Türleri	3
1.2.1.1. Finansal Denetim	3
1.2.1.2. Uygunluk Denetimi	4
1.2.1.3 Faaliyet Denetimi	4
1.2.1.4. Ekonomik Denetim	4
1.2.2. Statüsüne Göre Denetim Türleri	5
1.2.2.1. İç Denetim.....	5
1.2.2.2. Dış Denetim	6
1.2.2.2.1. Bağımsız Denetim.....	6
1.2.2.2.2. Kamu Denetimi	7

İKİNCİ BÖLÜM VERGİ DENETİMİ

2.1. VERGİ DENETİMİNİN AMAÇLARI.....	8
2.1.1. Mali Amacı.....	9
2.1.2. Ekonomik Amacı	9
2.1.3. Sosyal Amacı	9
2.1.4. Hukuki Amacı	10

2.2. VERGİ DENETİMİNİN ÖZELLİKLERİ	10
2.2.1. Hukuki Bir Denetim Olması	10
2.2.2. Yaptırımcı Bir Denetim Olması	10
2.2.3. Hesap Denetimini de İçeren Bir Denetim Olması.....	11
2.2.4. Tarafsız Bir Denetim Olması	11
2.3. VERGİ DENETİMİNİN İŞLEVLERİ	11
2.3.1. Araştırma ve Bulma İşlevi	11
2.3.2. Düzeltici İşlevi	11
2.3.3. Önleyici İşlevi	12
2.3.4. Eğitici İşlevi	12
2.4. VERGİ DENETİMİNİN KAPSAMI	12
2.5. VERGİ USUL KANUNU	13
2.5.1. Vergi Usul Kanununda Yer Alan Vergi Denetim Müesseseleri	13
2.5.1.1. Yoklama	13
2.5.1.2. Vergi İncelemeleri.....	14
2.5.1.3. Arama.....	15
2.5.1.4. Bilgi Toplama	16
2.6. VERGİ DENETİMİNDE KULLANILAN MALİ ANALİZ TEKNİKLERİ	16
2.6.1. Yatay (Karşılaştırmalı Tablolar) Analizi	17
2.6.2. Dikey (Yüzde Yöntemi ile) Analiz	18
2.6.3. Trend (Eğilim Yüzdeleri Yöntemi ile) Analiz	18
2.6.4. Oran (Rasyo) Analizi	19
2.6.4.1. Likidite Oranları.....	20
2.6.4.1.1. Cari Oran	21
2.6.4.1.2. Asit-Test Oran	21
2.6.4.1.3. Nakit Oran	22
2.6.4.1.4. Stokların Net İşletme Sermayesine Oranı	22
2.6.4.1.5. Stok Bağımlılık Oranı	22
2.6.4.2. Finansal (Mali) Yapı Oranları	23
2.6.4.2.1. Kaldıraç Oranı	23
2.6.4.2.2. Öz Kaynak Oranı.....	24
2.6.4.2.3. Öz Kaynaklar/Yabancı Kaynak Oranı	24
2.6.4.3. Faaliyet (Verimlilik) Oranları	24
2.6.4.3.1. Alacakların Ortalama Tahsil Süresi	25

2.6.4.3.2. Alacak Devir Hızı	25
2.6.4.3.3. Stok Devir Hızı	26
2.6.4.3.4. Etkinlik Süresi	26
2.6.4.3.5. Dönen Varlık Devir Hızı	26
2.6.4.3.6. Duran Varlık Devir Hızı	26
2.6.4.3.7. Nakit Devir Hızı	27
2.6.4.3.8. Toplam Aktif Devir Hızı	27
2.6.4.4. Kârlılık Oranları	27
2.6.4.4.1. Satışlar Üzerinden Kârlılık Oranları	28
2.6.4.4.1.1. Brüt Satış Kârı Oranı	28
2.6.4.4.1.2. Faaliyet Kârı Oranı	28
2.6.4.4.1.3. Olağan Kâr Oranı	29
2.6.4.4.1.4. Dönem Kârı Oranı	29
2.6.4.4.1.5. Dönem Net Kârı Oranı	29
2.6.4.4.2. Sermaye Üzerinden Kârlılık Oranları	30
2.6.4.4.2.1. Dönem Net Kârının Öz Sermayeye Oranı	30
2.6.4.4.2.2. Dönem Kârının Öz Sermayeye Oranı	30
2.6.4.5. Borsa Başarı Oranları	30
2.6.4.5.1. Fiyat/Kazanç Oranı	31
2.6.4.5.2. Piyasa Değeri/Defter Değeri Oranı	31
2.6.4.5.3. Hisse Senedi Başına Kazanç	32
2.6.4.6. Büyüme Oranları	32
2.6.4.6.1. Aktif Büyüme	32
2.6.4.6.2. Net Kâr Büyüme	32
2.6.4.6.3. Net Satışlar Büyüme	33
2.6.4.6.4. Öz Sermaye Büyüme	33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FİNANSAL TABLOLAR

3.1. FİNANSAL TABLO KAVRAMI	34
3.2. FİNANSAL TABLOLARIN HAZIRLANMASINDAKİ AMAÇ	34
3.3. GENEL OLARAK FİNANSAL TABLOLAR	34
3.3.1. Temel Finansal Tablolar	35
3.3.1.1. Bilanço	35

3.3.1.1.1. Bilanço İlkeleri.....	35
3.3.1.1.1.1. Varlıklara İlişkin İlkeler.....	35
3.3.1.1.1.2. Yabancı Kaynaklara İlişkin İlkeler.....	36
3.3.1.1.1.3. Öz Kaynaklara İlişkin İlkeler.....	37
3.3.1.1.2. Bilançonun Biçimsel Yapısı.....	37
3.3.1.1.3. Bilanço Şekilleri.....	38
3.3.1.1.3.1. Ticari Bilanço – Mali Bilanço Ayrımı.....	38
3.3.1.2. Gelir Tablosu.....	39
3.3.1.2.1. Tanımı.....	39
3.3.1.2.2. Gelir Tablosu İlkeleri.....	39
3.3.1.2.3. Gelir Tablosu Türleri.....	40
3.3.1.2.3.1. Hesap Tipi Gelir Tablosu.....	40
3.3.1.2.3.2. Rapor Tipi Gelir Tablosu.....	41
3.3.2. Ek Finansal Tablolar.....	41
3.3.2.1. Satışların Maliyeti Tablosu.....	41
3.3.2.1.1. Satışların Maliyeti Tablosunun Bölümleri.....	42
3.3.2.1.1.1. Satılan Mamullerin Maliyeti.....	42
3.3.2.1.1.2. Satılan Ticari Malların Maliyeti.....	42
3.3.2.1.1.3. Satılan Hizmet Maliyeti.....	42
3.3.2.2. Fon Akım Tablosu.....	42
3.3.2.2.1. Fon Akım Tablosu İlkeleri.....	43
3.3.2.2.2. Fon Akım Tablosunun Biçimsel Yapısı.....	43
3.3.2.2.2.1. Fon Kaynakları.....	44
3.3.2.2.2.2. Fon Kullanımları.....	44
3.3.2.3. Nakit Akım Tablosu.....	45
3.3.2.3.1. Nakit Akım Tablosunun Biçimi.....	45
3.3.2.3.1.1. İşletme Faaliyetleri.....	45
3.3.2.3.1.2. Yatırım Faaliyetleri.....	46
3.3.2.3.1.3. Finansman Faaliyetleri.....	47
3.3.2.4. Kar Dağıtım Tablosu.....	47
3.3.2.4.1. Kar Dağıtım Tablosunun Tanımı.....	47
3.3.2.4.2. Kar Dağıtım Tablosu İlkeleri.....	47
3.3.2.4.3. Kar Dağıtım Tablosunun Biçimi.....	48
3.3.2.5. Öz Kaynaklar Değişim Tablosu.....	49

3.3.2.5.1. Öz kaynak Değişim Tablosu İlkeleri.....	49
3.3.2.6. Net İşletme Sermayesi Değişim Tablosu	49
3.3.2.6.1. Net İşletme Sermayesi Değişim Tablosunun Düzenlenmesi	49

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

OTOMOTİV SEKTÖRÜNDE BİR FİRMA ÜZERİNE UYGULAMA

4.1. OTOMOTİV SEKTÖRÜNÜN GENEL YAPISI	51
4.2. ARAŞTIRMANIN AMACI ve YÖNTEMİ	54
4.3. LİTERATÜR TARAMASI.....	54
4.4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI.....	56
4.4.1. Oran Analizi	59
4.4.1.1. Büyüme Oranlarının Analizi	59
4.4.1.2. Borsa Başarı Oranlarının Analizi	60
4.4.1.3. Faaliyet Oranlarının Analizi.....	62
4.4.1.4. Finansal Yapı Oranlarının Analizi	63
4.4.1.5. Kârlılık Oranlarının Analizi	64
4.4.1.6. Likidite Oranlarının Analizi.....	64
4.4.2. Sektörel Oran Analizi.....	66
4.4.3. Dikey Analiz	67
4.4.3.1. Aktif Kalemlerin Analizi.....	69
4.4.3.2. Pasif kalemlerin Analizi.....	70
4.4.3.3. Gelir Tablosu Kalemlerinin Dikey Analizi	72
4.4.4. Yatay Analiz.....	73
4.4.4.1. Aktif Kalemlerinin Yatay Analizi	75
4.4.4.2. Pasif Kalemlerinin Yatay Analizi	76
4.4.4.3. Gelir Tablosu Kalemlerinin Yatay Analizi	78
SONUÇ	83
KAYNAKÇA	85
ÖZ GEÇMİŞ	89

KISALTMALAR

vd.	: Ve diğerleri
TL	: Turk Lirası
KKEG	: Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler - Gelirler
TUBİTAK	: Turkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
AR-GE	: Araştırma Geliştirme

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: İşletmenin 2016/12 ve 2017/12 Döneminin Bilançosu	56
Tablo 2: İşletmenin 2016/12 ve 2017/12 Döneminin Gelir Tablosu	58
Tablo 3: İşletmenin Büyüme Oranları Analizi Sonuçları	59
Tablo 4: İşletmenin Borsa Başarı Oranları Analizi Sonuçları	60
Tablo 5: İşletmenin Faaliyet Oranları Analizi Sonuçları	62
Tablo 6: İşletmenin Finansal Yapı Oranları Analizi Sonuçları.....	63
Tablo 7: İşletmenin Kârlılık Oranları Analizi Sonuçları	64
Tablo 8: İşletmenin Likidite Oranları Analizi Sonuçları	65
Tablo 9: İşletmenin 2017 Yılına Ait Sektörel Oran Analizi Sonuçları.....	66
Tablo 10: İşletmenin Bilançoları ile İlgili Dikey Analiz Sonuçları	68
Tablo 11: İşletmenin Gelir Tablosu ile ilgili Dikey Analiz Sonuçları.....	72
Tablo 12: İşletmenin Bilançoları ile İlgili Yatay Analiz Sonuçları	74
Tablo 13: İşletmenin Gelir Tablosu İle İlgili Yatay Analiz Sonuçları.....	78
Tablo 14: Ödenecek Vergi Tutarları Ve Peşin Ödenen Vergiler	81
Tablo 15: Toplam Vergi Giderinin Dağılımı	82
Tablo 16: Net Ertelemiş Vergi Varlığı.....	82

ÖN SÖZ

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, değerli bilgilerini benimle paylaşan, kendisine ne zaman danışsam bana kıymetli zamanını ayırıp sabırla ve büyük ilgiyle bana faydalı olabilmek için elinden gelenden fazlasını sunan her sorun yaşadığımda yanına çekinmeden gidebildiğim, güler yüzünü ve samimiyetini benden esirgemeyen ve gelecekteki mesleki hayatımda da bana verdiği değerli bilgilerden faydalanacağımı düşündüğüm kıymetli danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Özen AKÇAKANAT'a teşekkürü bir borç biliyor ve şükranlarımı sunuyorum. Yine çalışmamda konu, kaynak ve yöntem açısından bana sürekli yardımda bulunarak yol gösteren kıymetli Dr. Öğretim Üyesi Ozan ÖZDEMİR'e de sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca yardım, bilgi ve tecrübeleri ile bana sürekli destek olan, bende yeri çok ayrı olan, çok sevdiğim değerli dayım Prof. Dr. Mustafa YILDIZ'a teşekkürlerimi sunuyorum. Beni bu günlere sevgi ve saygı kelimelerinin anlamlarını bilecek şekilde yetiştirerek getiren ve benden hiçbir zaman desteğini esirgemeyen bu hayattaki en büyük şansım olan ablam Burcu KILINÇ ÜLGEN'e ve sevgili anneme ve babama sonsuz teşekkürler.

GİRİŞ

Hazırlanan tez çalışmasının amacı, otomotiv sektöründe yer alan Otokar firmasının finansal analizini yaparak vergisel açıdan değerlendirmektir. Ayrıca Otokar firmasının sektördeki durumunu analiz etmek amacıyla otomotiv sektöründe yer alan diğer firmaların sektörel analizleri yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan çalışma dört bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde, denetim kavramından ve denetim türlerinden genel olarak bahsedilmiştir. İkinci bölümde, vergi denetimi kavramından, vergi denetiminin amaçlarından, özelliklerinden, işlevlerinden, kapsamından bahsedilmiş olup vergi kanunları hakkında genel olarak bilgi verilmiştir. Daha sonra vergi denetiminde kullanılan mali analiz teknikleri hakkında açıklamalar yapılmıştır. Üçüncü bölümde, finansal tablo kavramı açıklanmıştır. Genel olarak temel finansal tablolar ve ek finansal tablolar hakkında bilgi verilmiştir. Dördüncü bölümde ise uygulamaya yer verilmektedir. Otomotiv sektörünün genel yapısından, araştırmanın amacı ve kapsamından bahsedilmiş olup araştırmanın yöntemleri kullanılarak firmanın mali ve vergisel analizi yapıp yorumlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DENETİM KAVRAMI VE DENETİM TÜRLERİ

1.1. DENETİM KAVRAMI

Denetim, bir işletmenin iktisadi faaliyetlerine, olaylarına ilişkin iddiaların önceden saptanmış ölçütlerine uygunluğunu belirlemek amacıyla, iktisadi faaliyetler ile bu faaliyetlere yönelik verilerin toplanarak yorumlanması ve sonuçlarının ilgi duyan taraflara bildirilmesi çalışmalarından oluşan bir süreçtir (Güçlü, 2008: 15).

Tanımdan yola çıkarak denetimin unsurları şu şekilde sıralanır (Güçlü ve Usul, 2008: 15-16, 2015: 100-101):

- ✓ **Bir süreç olması:** Giriş bölümü ile sonuç bölümündeki olaylar, uygun bir planlamaya göre yapılmaktadır. Denetim faaliyeti için gerekli olan kanıt ve bilgiler sağlanır, bunlar değerlendirilir, değerlendirme sonucuna bağlı olarak ilgili birimlerin görüşüne ulaşıp hazırlanmış denetim raporu ilgililere iletilir.
- ✓ **İktisadi faaliyet ve olaylara ilişkin iddiaları kapsamı:** İşletme yönetimi tarafından mali tablolar olarak ileri sürülen iddiaların denetçi tarafından doğruluğunun araştırılmasıdır.
- ✓ **Önceden saptanmış ölçütlerinin olması:** Yönetim tarafından hazırlanmış bütçelerin, performans ölçülerinin ve genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinin araştırılması amacıyla karşılaşılan standartlardır.
- ✓ **İlgi duyan taraflar:** Denetçilerin bulgularını ve yargılarını kullanan işletme sahip ve ortakları, işletme yöneticileri, işletmeye borç verenler, potansiyel yatırımcılar ve devlettir.
- ✓ **Uygunluk derecesi:** Yönetim tarafından ileri sürülen iddia ve bildirimlerin saptanmış ölçütlere ne derece uyum içinde bulunduğunu belirleyen ölçüdür.
- ✓ **Tarafsız kanıt toplanması ve kanıtları değerlendirmesi:** Denetçinin kanıtları toplarken tarafsız, önyargısız, bağımsız ve uzman kişi olarak yapılmış bildirimleri incelemesidir.

- ✓ **Sonuçları bildirme:** Denetçi işletme yönetimi tarafından ileri sürülen iddiaların doğruluğunu ve güvenilirliğini inceleyerek bunları onaylar ya da reddeder.

1.2. DENETİM TÜRLERİ

Denetim genellikle “konusuna ve amacına göre” ve “statüsüne göre” olmak üzere iki bölüme ayrılmaktadır (Tekin ve Çelikkaya, 2013: 28).

1.2.1. Konusu ve Amacına Göre Denetim Türleri

Denetim ulaşılmak istenen amaca göre finansal denetim, uygunluk denetimi, faaliyet denetimi ve ekonomik denetim olmak üzere dört gruba ayrılmaktadır (Tekin ve Çelikkaya, 2013: 28).

1.2.1.1. Finansal Denetim

Mali tabloların denetimi, finansal tabloların işletmenin gerçek durumunu yansıtmayı yansıtmadığının önceden saptanmış ölçütlere (Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri veya vergi mevzuatı hükümleri gibi) ve muhasebe kurallarına göre denetlenmesini ifade etmektedir (Erol, 2000: 26).

Finansal tablolar, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre belirlenmiş denetim kapsamına giren bilanço, gelir tablosu, dağıtılmayan kârlar tablosu ve finansal durumda değişimler tablosudur. Bu tabloların denetiminin yapılmasının amacı, mali tabloların bir bütün olarak önceden saptanmış ölçütlerle uyum içinde bulunup bulunmadığını araştırmaktır. Finansal tabloları denetleyenler, bu tabloların değişik gruplarca değişik amaçlarla kullanılabileceği ihtimalini de dikkate alarak denetim işlemini yapar. Mali tabloların denetimi, genel amaçlı bir çalışmadır yani tüm grupların ihtiyaçlarını karşılamak için yapılır. Her bir grup için kapsamlı tek bir denetim yapılır ve tüm gruplara bilgi verilir. Eğer gruplardan biri, denetimin kendisi için yeterli bilgi sağlamadığı görüşüne varırsa; bu grup kendisi için gerekli başka bilgileri her zaman toplayabilir. (<http://www.kamufinans.com/finansal-tablolarin-denetimi-nedir>, 14.04.2017).

1.2.1.2. Uygunluk Denetimi

Uygunluk denetimi, bir örgütün mali işlemlerinin ve faaliyetlerinin önceden belirlenmiş yöntemlere, kurallara veya mevzuata uygun olup olmadığının denetlenmesidir. Ulaşılan sonuçlar geniş bir kitleye değil, ilgili ve yetkili kişi ve kuruluşlara raporlanır (Güredin, 1994: 14).

Bunun en güzel örneği vergi denetimidir (Karakaş, 2004: 125-126). Vergi denetiminde, işletmelerin Vergi Usul Kanunu'nun hükümlerine uygun davranıp davranmadıkları denetlenir (Ataman vd., 2001: 20).

Uygunluk denetimi, finansal denetime yol göstericidir. İşletmenin kurallara aykırı hareket etmesi finansal tablolara sorun olarak yansiyabileceği gibi, kurallara uygun hareket edilmesi de bu tabloların doğruluğuna işaret edecektir (Erdoğan, 2001: 3).

1.2.1.3 Faaliyet Denetimi

Faaliyet denetimi, kaynak kullanımının verimlilik, etkinlik ve tutarlılık ilkeleri açısından değerlendirilmesini ifade etmektedir. Örneğin hastalara sunulan hizmetlerin niteliği düşmeden hasta bekleme süresi azaltılıyorsa verimlilik, uygulanan sağlık hizmeti sayesinde hastalanan insan sayısı azalıyorsa etkinlik, söz konusu hizmetler en düşük maliyetle gerçekleştiriliyor ise de tutarlılık söz konusudur (Karakaş, 2004: 121-129).

Vergisel açıdan faaliyet denetimi daha çok toplanan vergilerin ne ölçüde etkin, verimli ve tutarlı kullanıldığı üzerinde yoğunlaşır (Özsemerci vd., 2004: 659).

Faaliyet denetimi, belirlenen amaçlara ulaşıp ulaşılamadığını ölçmeye yönelik olduğu için, finansal denetimden ve uygunluk denetiminden daha zordur (Erdoğan, 2001: 4). Çünkü bir faaliyetin etkinlik ve verimliliğini nesnel olarak saptamak güçtür (Güredin, 1994: 16).

1.2.1.4. Ekonomik Denetim

Ekonomik denetim finansal denetim, uygunluk denetimi ve faaliyet denetiminin birlikte yürütüldüğü ve raporlandığı bir denetim türüdür (Tekin ve Çelikkaya, 2013: 30).

Ekonomik denetimde bir taraftan bir kuruluşun finansal tablolarının ve faaliyetlerinin yürürlükte bulunan mali mevzuata ve genel kabul görmüş muhasebe standartlarına uygun olup olmadığı ayrıntılı bir biçimde incelenirken, diğer taraftan da söz konusu kuruluşa tahsis edilen kaynakların tüm işletme fonksiyonları dikkate alınarak etkinlik, verimlilik ve tutarlılık ilkeleri doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığı ölçülmekte ve önerilerde bulunulmaktadır (Kenger, 2001: www.google/search).

1.2.2. Statüsüne Göre Denetim Türleri

Denetim statüsüne göre iç denetim ve dış denetim olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir. Dış denetim de kendi arasında bağımsız denetim ve kamu denetimi olarak iki gruba ayrılmaktadır (Tekin ve Çelikkaya, 2013: 30-31).

1.2.2.1. İç Denetim

Bağlı buldukları işletmede iç denetim hizmeti yapan bir kurmay bölümün üyeleri(iç denetçiler) tarafından yapılan faaliyettir. Yöneticilerin sorumluluklarını etkin ve verimli şekilde yerine getirmelerinde yardımcı olmak, iç denetimin amacıdır (Selimoğlu vd., 2014: 10). İç denetim, üçüncü kişilere sunulan finansal bilgilerin güvenilirliğinden ziyade işletme faaliyetlerinin etkinlik ve verimliliği ile ilgilidir (Güredin, 1994: 15).

İç denetimde yapılan faaliyetler şunlardır (Selimoğlu vd., 2014: 8-10):

- ✓ Yönetim tarafından düzenlenip sunulan her türlü bilginin doğruluk ve güvenilirliğinin araştırılması
- ✓ Faaliyetlerle ilgili gerekli iyileştirme tedbirlerinin yönetime önerilmesi
- ✓ Faaliyet ve işlemlerin belirlenmiş politikalara, planlara ve yönergelere uygunluğunun soruşturulması
- ✓ İşletmenin varlıklarının her türlü zararlara karşı korunmakta olduğunun araştırılması
- ✓ Mali yapı ve muhasebe ile ilgili kontrollerin doğruluğunun, yeterliliğinin ve uygulanmasının dikkatle gözden geçirilerek değerlendirilmesi

Vergi yönetimi bünyesinde yer alan yönetsel denetim olarak da adlandırılan iç denetim, gelir tahsil eden kurumların kendi içlerinde yaptıkları denetimdir. Gelir toplama işlevini temelde Maliye Bakanlığı'nın bu işle görevli personeli gerçekleştirir, diğer kurumlar da Maliye Bakanlığı adına gelir toplar ve bu gelirleri Bakanlığa devreder. Bakanlığın gelir toplayan birimlerinde, astların hiyerarşik üstleri tarafından tarh, tahakkuk, tahsil işlemlerinin yasalara uygunluğunun hiyerarşik denetimi yapılmaktadır (Yücelen, 2009: 21).

Ayrıca, denetim birimleri de uygulama sırasında ya da uygulamadan sonra işlemlerin yasalara uygunluğunu, görevlinin yanlışlarını belirlemek, düzeltmek ve sorumluyu bulmak amacıyla yönetsel denetim yaparlar (Altuğ, 1995: 1-2).

İç denetimin, dış denetime katkısı büyüktür. Dış denetimlerde öncelikle iç denetçilerden görüş alınır ve onların denetimlerinden yararlanır. Örneğin dış denetçiler stok sayımında hazır bulunmaları için iç denetçiden yardım isteyebilirler, müşterilere doğrulama mektubu göndermesini talep edebilirler (Erçoklu, 2003: 192).

1.2.2.2. Dış Denetim

Dış denetim, iç denetimin aksine işletme ile ilgili organik bağı bulunmayan yani işletmenin personeli olmayan bağımsız kişi ya da kişiler tarafından yapılan bir denetimdir (Yeman, 2001: 83-85).

Vergi inceleme elemanlarınca yapılan vergi incelemeleri ile yeminli mali müşavirlerce gerçekleştirilen denetimler bu kapsamdadır (Meriç, 2002: 29).

Vergi denetiminde de vergi incelemesini de kapsayan bir dış denetim söz konusu olup, dış denetimi de kendi içinde bağımsız denetim ve kamu denetimi şeklinde ikiye ayırmak mümkündür (Tekin ve Çelikkaya, 2005: 48).

1.2.2.2.1. Bağımsız Denetim

Bir denetim işletmesinde görevli kişiler tarafından veya eğitimleri, deneyimleri ve bağımsız olma nitelikleri ile çeşitli denetim işlevlerini en iyi şekilde sürdürebilecek yetenekte uzman kişiler(bağımsız denetçiler) tarafından yapılan denetimdir (Selimoğlu vd., 2014: 5). Bağımsız denetim çalışma yöntemi, ilke ve kuralları yasalarla düzenlenmiş bir denetim şeklidir. Müşterilerine profesyonel denetim hizmeti sunan,

serbest meslek sahibi olarak kendi adına veya bir denetim kurumuna bağı olarak faaliyet gösteren denetçi veya denetçiler tarafından gerçekleştirilir (Güredin, 1994: 9). Bağımsız denetçiler kâr amaçlı işletmelere, resmi kuruluşlara ve kişilere hizmet verirler (Selimoğlu vd., 2014: 8).

Bağımsız denetçiler tarafından yapılan denetimler şunlardır (Selimoğlu vd., 2014: 8-9):

- ✓ Finansal tabloların; muhasebe ilkelerine uygun olup olmadığının denetimi
- ✓ Finansal tabloların; sözleşmede şekil açısından uygun olup olmadığının denetimi
- ✓ Faaliyet denetimi; yönetim tarafından hazırlanmış bütçelerin ve diğer performans ölçülerinin denetimi.

1.2.2.2.2. Kamu Denetimi

Kamusal örgütlere bağı olarak çalışan denetçiler tarafından yapılan denetimdir. Kamu denetçileri, hem kamu hem özel işletmelerin denetimini yapan birimdir. Çeşitli devlet kurumları içinde kurulup örgütlendirilmiş olan bir denetim birimidir. Bu denetim birimleri, kamu ve özel işletmelerin yasalara, yönetmeliklere, devletin ekonomik politikasına ve kamu yararına bağılılık derecesini izler ve denetler (Selimoğlu vd., 2014: 8-10).

Kamu gelirlerinin denetimi kapsamında işletmelerin işlem ve hesaplarının vergi yasalarına uygunluğunun ve bildirimlerinin doğruluğunun denetimini yapmaya yetkili birimler, Vergi Usul Kanununun 135. Maddesinde şu şekilde açıklanmıştır: “Hesap uzmanları, hesap uzman yardımcıları, ilin en büyük mal memuru, vergi denetmenleri, vergi denetmen yardımcıları veya vergi dairesi müdürleri tarafından yapılır (Yücelen, 2009: 24).

İKİNCİ BÖLÜM

VERGİ DENETİMİ

Vergi idaresi tarafından vergi yasalarının, vergi yükümlülerinin ve vergiyle ilgili işlemlerin anlaşılabilmesine yönelik olarak yapılan, vergi idaresi ve yükümlülerinin vergi sisteminde yer alan ilke ve kurallara uygun davranıp davranmadıklarını incelemeye vergi denetimi denir. Bu denetim sayesinde, vergi yükümlülerinin ve idarelerinin vergi yasalarına göre tutum göstermeleri sağlanmış olacaktır. Vergi denetimi vergi adaleti içerisinde potansiyel vergi kaynaklarının tamamının vergilendirilmesi, ayrıca uygulamada karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik olarak vergi sistemine değişiklik önerbilme işlevine sahiptir (Yoruldu, Ağustos 2016: 58).

Etkin bir vergi denetim mekanizmasının sistemde var olması ve aynı etkinlikte uygulanabilmesi durumunda, sağlıklı geri dönüşler alınabilecek, vergi yükümlülerinin vergisel eğilimleri hazine lehine olabilecek ve dolayısıyla vergi kayıp ve kaçaklarının azalmasına bağlı olarak en fazla vergi çıktısı elde edilebilecektir. Vergi denetim sisteminin temeli, iyi bir kurumsallaşmaktan ve teşkilatlanmaktan geçer. Bu durum denetim sisteminde yer alan kuruluşların etkinliğine, verimli ve nitelikli personel yeter sayısına ve gerçekleştirilecek denetimlerin dönemsel bir hal almasına bağlıdır (Yoruldu, Ağustos 2016: 58).

2.1. VERGİ DENETİMİNİN AMAÇLARI

Vergi denetimi, hem işlemlerin yapıldığı anda olabilir hem de geçmişe yönelik olarak yapılabilir. Vergi sistemi üzerinde denetim kavramının önemi büyüktür. Çünkü sistem üzerinde önleyici bir etkisi vardır. ([http://www.archive.ismmmo.org.tr/Famil Samiloğlu.doc](http://www.archive.ismmmo.org.tr/Famil_Samiloğlu.doc)).

Vergi denetiminin amaçları mali, ekonomik, sosyal ve hukuki olmak üzere dört gruba ayrılmaktadır (Aydın, 2006: 60).

2.1.1. Mali Amacı

Vergi denetimi ile birlikte, vergi oranlarında artışa gidilmeksizin toplam vergi gelirlerinde artış sağlanabilir. Bu amaçla kayıt dışı ekonomik faaliyetleri kayıt altına almayı sağlayacak vergi denetimi; vergi cezalarının ağırlaştırılması, ekonomik faaliyetleri izlemeyi sağlayacak yasal düzenlemelerin ve sistemlerin benimsenmesi suretiyle vergi tabanı genişletilebilir. Vergi tabanının genişletilmesi toplam vergi gelirlerini arttırıcı rol oynar ve bu sayede kamu açıklarının ekonomide yarattığı olumsuzluklar ve kayıtlı ekonomik faaliyetler üzerindeki mali yükler azaltılabilir (Atılğan, 2004: 238).

2.1.2. Ekonomik Amacı

Kayıt dışı ekonomi, devletin temel gelir kaynağı olan vergi gelirlerini azaltmaktadır. Ekonomik faaliyetlerin kayıt dışı bırakılması, vergilerin eksik ya da hiç ödenmemesine neden olmakta ve devletin vergi gelirleri azalmaktadır. Vergi gelirlerinin azalması nedeniyle bütçe finansmanının sağlanması için borçlanma yoluna gidilmektedir. Borçlanma sonucunda ise, faiz oranlarında yükseliş yaşanmakta; faizlerdeki artış yatırımları azaltarak, gerek milli geliri gerekse istihdamı olumsuz etkilemektedir. Bütçe açıklarının borçlanma yoluyla finansmanı sonucu, artan faizler nedeniyle kamu borçlanma maliyetinde artış kaydedilmekte; dolayısıyla, bütçe açıkları giderek artmaktadır (Us, 2004: 13).

Vergi denetiminin, kayıt dışı ekonomi ile mücadele etmek, enflasyonist etkileri ortadan kaldırmak gibi bir takım ekonomik amaçları bulunmaktadır. Ekonomik amaçlara ulaşmak için yapılacak vergi denetimi sayesinde, kayıt dışına çıkacak gelirler tespit edilecektir. Aynı şekilde vergi kaçakçılığının yarattığı bütçe açıklarının neden olduğu enflasyonist etkiler de denetim sayesinde ortadan kalkabilecektir (Tekin ve Çelikkaya: 2007: 44-45).

2.1.3. Sosyal Amacı

Vergi denetiminin bir diğer önemli amacı da sosyo-ekonomik dengenin adaletli hale getirilmesidir. Bu süreçte örneğin vergi kaçağı denetim yoluyla ne kadar

azaltılabilirse o ölçüde gelir dağılımı olumlu etkilenecek ve bu da toplum da refah artışını sağlayacaktır. Nitekim refah artışıyla ortaya çıkan süreç toplumda birçok sorunun çözülmesine yardımcı olacaktır (Oğuztürk ve Ünal, 2015: 212).

2.1.4. Hukuki Amacı

Vergi denetiminin hukuki amacı, vergi kanunlarının uygulanmasını sağlamaktır. Vergi denetimi sayesinde devletin saygınlığı ve gücü artacaktır. Devletin saygınlığının ve gücünün artması da devletin uygulayacağı hukuk kurallarının daha çok benimsenmesine ve uyulmasına olanak sağlayacaktır (Tekin ve Çelikkaya, 2007: 45-46).

2.2. VERGİ DENETİMİNİN ÖZELLİKLERİ

Vergi denetiminin özellikleri hukuki, yaptırımcı, hesap denetimi içeren ve tarafsız denetim olmak üzere dört başlık altında toplanmaktadır (Bakır, 2009: 15-17).

2.2.1. Hukuki Bir Denetim Olması

Vergi denetimi, kanunun vermiş olduğu yetkilere dayanarak vergi idaresi tarafından belirlenen uzmanlar tarafından yapılmaktadır. Verginin yasal bir yetkiye bağlı olması, kanunun belirlediği ilkelere göre uygulanması ve mali-cezai sonuçlar içermesi verginin hukuki bir denetim olduğunu göstermektedir (Bakır, 2009: 15).

2.2.2. Yaptırımcı Bir Denetim Olması

Vergi yükümlülerinin yapması gereken belli kurallar vardır. Bu kurallar vergi kanununun belirlemiş olduğu usullere uygun yapılmaz ise veya eksik yapılır ise cezai uygulamalar yapılmaktadır. Bu durum bize yaptırımcı bir denetimin hukuki boyutunu göstermektedir (Bakır, 2009: 16).

2.2.3. Hesap Denetimini de İçeren Bir Denetim Olması

Vergi denetimi, kendi yapısı içinde hesap denetimi özelliği de göstermektedir. Hesap denetimi, işletmelerin finansal tablolarının hukuki ve mali yasal düzenlemeler dikkate alınarak muhasebe ilkelerine uygun olup olmadığının tespitine yönelik olarak yapılan incelemelerdir (Topçu, 2005: 36). Vergi denetiminde aynı zamanda işletmelerin dönem kârını etkileyen tüm işlemler incelenmektedir (Bakır, 2009: 16-17).

Bu açıklamalara göre vergi denetimi, hesap denetimini de kapsayan hukuki bir denetimdir (Tekin ve elikkaya, 2007: 47).

2.2.4. Tarafsız Bir Denetim Olması

Denetim faaliyetlerinin etkin bir Şekilde yürütülmesi için denetim elemanlarının tarafsız bir davranış göstermesi gerekmektedir. Vergi denetimi kamu yönetimince yapılmasına karşın hem kamuya hem vergi yükümlülerine tarafsız olunması ve vergiyi doğuran olayın gerçek durumunun ortaya çıkarılması gerekmektedir (Tekin ve elikkaya, 2007: 46).

2.3. VERGİ DENETİMİNİN İŞLEVLERİ

Vergi denetiminin işlevleri araştırma-bulma, düzeltici, önleyici ve eğitici işlevi olmak üzere dört başlık altında toplanmaktadır (Bakır, 2009: 18-20).

2.3.1. Araştırma ve Bulma İŞlevi

Vergi denetiminde araştırma ve bulma işlevi, en son durumda yani olaylar bittikten sonra yapılmakta olan bir işlevdir. Vergi denetiminde yükümlülerin yapmış oldukları hatalar ve yanlışlar tespit edilir, yasal düzenlemelere göre yaptırımlar uygulanır (Bakır, 2009: 18).

2.3.2. Düzeltici İŞlevi

Vergi yükümlülerinin vergi konularında bilinçlendirilmesi için denetim elemanları tarafından yapılan bir işlevdir. Denetim elemanları, yükümlülere bilgi verir,

onları uyarır, hataları varsa bu hataları düzeltmelerini sağlar. Bu sayede vergi yükümlülerinin vergiye gönüllü uyumu sağlandığı için toplam vergi gelirleri artacak ve vergi kayıp miktarı da en aza indirilmiş olacaktır (Tecim, 2008: 65).

2.3.3. Önleyici İşlevi

Vergi denetiminin önleyici işlevinde, olaylar meydana geldikten hemen sonra denetim elemanları tarafından hata ve hileler ortaya çıkarılarak hata ve hilelerin nedenlerinin ortadan kaldırılması sağlanmaktadır (Organ, 2008: 44).

2.3.4. Eğitici İşlevi

Vergi denetiminin eğitici işlevinde, vergi yükümlülerinin vergi konusunda karşılaştıkları sorunlar ve devlete karşı yükümlülükleri konusunda bilgilendirilmeleri vergi denetiminin verimliliğinin artmasını sağlamaktadır (Timur, 1998: 7).

2.4. VERGİ DENETİMİNİN KAPSAMI

Vergi yükümlülerinin vergi yasalarına uygun hareket etme eğilimlerinin artması etkin bir vergi denetiminin sayesinde. Bu durum da vergi politikasının başarısına katkı sağlar. Araştırmalar kapsamında ülkemizde vergi denetiminden geçen vergi yükümlüleri oranı %2 olarak tespit edilmiştir. Vergi idaresinde üç bin denetim elemanının olması etkin bir vergi denetiminin yapılmasına engel olmaktadır. Vergi denetiminin verimli bir şekilde yapılabilmesi için denetim elemanlarının alanında uzmanlaşmaları ve sayısal olarak da artırılması gerekmektedir. Bunların yanında denetim elemanlarına zaman kazandırmak için de sektörel bazda vergi incelemelerinin yapılması da vergi denetiminin daha etkin bir şekilde yapılabilmesini sağlamaktadır. Sektörel bazda vergi incelemesi, finansal tablolardan yararlanmasını iyi bilen nitelikli muhasebecilerin ve mali müşavirlerin sayesinde verimli bir şekilde yapılarak vergi idaresine zaman ve işgücü açısından katkı sağlayacaktır (http://www.archive.ismmmo.org.tr/Famil_Şamiloğlu.doc).

2.5. VERGİ USUL KANUNU

Vergi kanunlarında kullanılan “Vergi Kanunu” tabiri işbu Kanun ile bu Kanun hükümlerine tabi vergi, resim ve harç kanunlarını ifade eder.

Vergi kanunları lafzı ve ruhu ile hüküm ifade eder. Lafzın açık olmadığı hallerde vergi kanunlarının hükümleri, konuluşundaki maksat, hükümlerin kanunun yapısındaki yeri ve diğer maddelerle olan bağlantısı göz önünde tutularak uygulanır (Üzeltürk, 2013: 5).

Vergi usulüne ilişkin düzenlemelerde önemli faktörler vardır. Bunlar: Boşluklara yer vermeme, kanun tekniğine uygun olma, kolay anlaşılabilir ve sade bir dille hazırlanma, vergi ile ilgili tarafların kuşku duymasına neden olmayacak biçimde düzenlenme, kolay uygulanabilir bir yapı ve süreç içermesi, günün koşullarına uyum sağlayacak yapıda olma, izleme ve uygulama güçlüğü yaratmama, ayrıntılı düzenlemeler yerine temel esaslara yer vermedir (Akdoğan, 2004: 2).

Vergi ile ilgili düzenlemeler Anayasa’ya dayalıdır. Anayasamızın 73. maddesi, vergi ve benzeri mali yükümlülüklerin kanunla konulacağını; değiştirileceğini ve kaldırılacağını, herkesin mali gücüne göre kamu harcamalarına katılmak durumunda bulunduğunu hüküm altına almıştır. Ayrıca, kanunun verdiği yetkiye dayanılmak suretiyle hangi hallerde bakanlar kurulu kararıyla vergiye ilişkin düzenlemeler yapılabileceği de esas yapısı itibariyle söz konusu madde hükmünde düzenlenmiştir (Akdoğan, 2004: 4).

2.5.1. Vergi Usul Kanununda Yer Alan Vergi Denetim Müesseseleri

Vergi Usul Kanununda yer alan vergi denetim müesseseleri yoklama, vergi incelemeleri, arama ve bilgi toplama olmak üzere dört başlıkta incelenir (Akdoğan, 2004: 43).

2.5.1.1. Yoklama

Vergi Usul Kanununun 127. maddesine göre yoklamanın amacı, mükellefleri ve mükellefiyetle ilgili maddi olayları, kayıtları ve mevzuları araştırmak ve tespit etmektir.

Yoklamada yetkili kişiler: Vergi dairesi müdürleri, yoklama memurları, yetkili makamlar tarafından yoklama işi ile görevlendirilenler, vergi incelemesine yetkili olanlar ve gelir uzmanlarıdır (Üzeltürk, 2013: 47-48).

Yoklamada yetkili kişiler vergi kanunlarının uygulanması ile ilgili olarak;

- ✓ Özel yetki verilmiş olmak kaydıyla günlük hasılatı tespit etmek.
- ✓ Ödeme kaydedici cihaz kullanılıp kullanılmadığını ve kurallara uygunluğunu, günlük hasılatı tespit etmek.
- ✓ Günü gününe kayıt yapılması zorunlu olan defterlerin işyerinde bulundurulup bulundurulmadığını, tasdikli olup olmadığını, kayıtların usulüne uygunluğunu, düzeltilmesi gereken belgelerin usulüne uygun bir şekilde düzeltilip düzeltilmediğini, faturasız mal bulundurulup bulundurulmadığını, levha asma zorunluluğuna uyulup uyulmadığını tespit etmek.
- ✓ Nakil araçlarını durdurup, taşıtta bulundurulması gerekli belgeler ile taşınan yolcu ve malların bir birine uyumunu tespit etmek.
- ✓ Taşıma irsaliyesi, sevk irsaliyesi, ve faturanın taşıtta bulunmaması halinde bu belgelerin sunulmasına kadar nakil araçlarını trafikten alıkoymak gibi yetkilere sahiptir (Akdoğan, 2004: 43).

Bu yetkilerin hangilerinin ne şekilde ve hangi hallerde kullanılacağını belirlemeye, yoklamaya yetkili olanların bu husustaki görev ve yetkilerini sınırlamaya Maliye ve Gümrük Bakanlığı yetkilidir.

Yoklama ve denetimde görevli memurların görevlerini ifa sırasında, güvenliklerinin sağlanmasına ilişkin esaslar Bakanlar Kurulunca belirlenir (Üzeltürk, 2013: 48).

2.5.1.2. Vergi İncelemeleri

Vergi Usul Kanununun 134. maddesine göre vergi incelemelerinin amacı, ödenmesi gereken vergilerin doğruluğunu araştırmak, tespit etmek ve sağlamaktır.

İncelemeye yetkili olanlar tarafından gerekli görüldüğü takdirde inceleme, işletmeye dahil iktisadi kıymetlerin fiili envanterinin yapılmasına ve beyannamelerde gösterilmesi gereken unsurların tetkikine de teşmil edilebilir. Fiili envanterin

yapılmasının gerektirdiği ve incelemeyi yapan tarafından tasdik edilen giderler Hazinece mükellefe ödenir.

Vergi incelemesinde yetkili kişiler: Vergi müfettişleri ve yardımcıları, ilin en büyük mal memuru veya vergi dairesi müdürleridir.

Gelir İdaresi Başkanlığının merkez ve taşra teşkilatında müdür kadrolarında görev yapanlar her hal ve takdirde vergi inceleme yetkisini haizdir (Üzeltürk, 2013: 49).

Vergi incelemesi ve iç denetim kavramı arasında bir ilişki söz konusudur. İç denetim gelir idaresinin kendi birimlerini denetlemesi anlamında kullanılmaktadır. Bir nevi teftiş anlamına da gelen iç denetimin, vergi incelemesiyle bağlantılı bir yönü bulunmaktadır. Gelir idaresinin iç denetimi Maliye Müfettişleri, Gelirler Kontrolörleri ve Vergi Denetmenleri tarafından yapılmaktadır. Bu denetim elemanları vergi dairelerinin teftişi sırasında eğer mükellefin beyanlarıyla ilgili tereddütlü konulara rastlarsa, aynı zamanda Vergi Usul Kanunu'nun 135. maddesi uyarınca vergi inceleme yetkisine de sahip oldukları için o mükelleflerle ilgili vergi incelemesine başlarlar. İç denetimde eleştirilen hususlar veya soruşturma konuları çıkarsa, memurlar üzerinde bir yaptırım söz konusudur. Vergi incelemesinde ise, vergi yükümlülerine yaptırım söz konusudur. İlkinde yapılan vergi denetimiyle, araştırma, önleme ve düzeltme işlevleri, gerek direkt, gerekse yükümlüler üzerine yansıma etkileri bakımından, geometrik dizi şeklinde meydana gelmektedir. Diğerinde ise, incelenen yükümlüler üzerinde direkt olarak araştırma, önleme ve düzeltme işlevleri; incelenemeyenler üzerinde ise önleme işlevi, önemli bir etki olarak meydana gelmektedir. İç denetimin rakamsal sonuçları da olmasına rağmen asıl sonuçlar, raporların rakam içermeyen bölümlerinde yatmaktadır. Vergi incelemesinde ise, sonuçlar tamamen rakamsal olarak ortaya konulmaktadır (Yücelen, 2009: 36).

2.5.1.3. Arama

Vergi Usul Kanununun 142. maddesine göre ihbar veya yapılan incelemeler dolayısıyla, bir mükellefin vergi kaçırdığına delalet eden emareler bulunursa, bu mükellef veya kaçakçılıkla ilgisi görülen diğer şahıslar nezdinde ve bunların üzerinde arama yapılabilir. Aramanın yapılabilmesi için iki şart vardır. Birincisi vergi incelemesi yapmaya yetkili olanların buna lüzum göstermesi ve gerekçeli bir yazı ile arama kararı

vermeye yetkili sulh yargıcından bunu istemesidir. İkincisi ise sulh yargıcının istenilen yerlerde arama yapılmasına karar vermesidir (Üzeltürk, 2013: 53).

Aramayı diğer denetim müesseselerinden ayıran en önemli özellik, arama kararına gereksinim göstermesidir. Arama, hukuki olarak kişinin küçük dünyasına ya da hak ve özgürlük alanına ciddi bir müdahale niteliği taşımaktadır. Bu bakımdan, kişi hak ve özgürlükleri bağlamında çok önemli bir durumdur. Olayın bu yönü nedeniyle 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun aramaya yönelik maddelerinde bu yolla yapılacak vergi incelemesinin 3 ay gibi çok kısa bir sürede bitirilmesi koşulu getirilmiştir. Eğer, bu sürede inceleme bitirilemiyorsa, bu durumda inceleme elemanı süre uzatım isteminde gerekçelerini bildirir bir yazı ile arama iznini veren mahkemeden süre uzatım isteminde bulunmak zorundadır. Tüm bu düzenlemeler, konunun hukuki duyarlılığı ve önemi nedeniyledir (Erol, 2010: 41).

2.5.1.4. Bilgi Toplama

Vergi incelemesi sırasında ilgili kuruluşlardan yazılı veya sözlü olarak fire, kesafet, randıman oranları, üretim yöntemleri ve benzeri bilgiler istenebilir. Vergi Usul Kanunu'nda bilgi istenilmesi halinde verilecek süre belirtilmemiştir. Bu nedenle de, anılan kanunun 14. maddesine göre 15 günden aşağı olmamak üzere vergi inceleme elemanınca belirlenen bir sürenin verilmesi gerekmektedir (Can vd., 2014: 511).

Vergi Usul Kanununun 148. maddesine göre kamu idare ve müesseseleri, mükellefler veya mükelleflerle muamelede bulunan diğer gerçek ve tüzel kişiler, Maliye Bakanlığının veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanların isteyecekleri bilgileri vermeye mecburdurlar. Bilgiler yazı veya sözle istenilir. Sözle istenen bilgileri vermeyenlere keyfiyet yazı ile tekit ve cevap vermeleri için kendilerine münasip bir mühlet tayin olunur. Bilgi istenmek üzere ilgililer vergi dairesine zorla getirilemez. Memleket dışı imtiyazlarından faydalanan yabancı Devlet memurları bilgi verme mecburiyetine tabi olamazlar (Üzeltürk, 2013: 55).

2.6. VERGİ DENETİMİNDE KULLANILAN MALİ ANALİZ TEKNİKLERİ

Vergi denetiminde kullanılan mali analiz teknikleri dörde ayrılmaktadır. Bu teknikler şunlardır:

- ✓ Yatay (Karşılaştırmalı Tablolar) Analizi
- ✓ Dikey (Yüzde Yöntemi ile) Analiz
- ✓ Trend (Eğilim Yüzdeleri Yöntemi ile) Analiz
- ✓ Oran (Rasyo) Analizi

2.6.1. Yatay (Karşılaştırmalı Tablolar) Analizi

Mali tablo kullanıcıları, birbirini takip eden bilançoları, gelir tablolarını veya nakit akış tablolarını yan yana koyarak ve bireysel kategorilerdeki değişiklikleri yıldan yıla veya çok yıllı olarak gözden geçirerek karşılaştırmalı mali tablo analizi yaparlar. Mali tablo analizi bir eğilimdir. Yıllık değerlerin bir yıl boyunca karşılaştırılması bir eğilimin yönünü, hızını ve kapsamını ortaya koymaktadır. Analiz aynı zaman da ilgili kalemlerdeki eğilimleri de karşılaştırmaktadır. Yapılan gözlemler dikkate alındığında finansal tablo analizi de yatay analiz olarak adlandırılabilir (Bernstein ve Wild, 1999: 32).

Karşılaştırmalı tablolar analizi, bir işletmenin iki veya daha fazla dönemine ilişkin finansal tabloların birbirini izleyen dönemler bakımından karşılaştırmalı olarak düzenlenmesi ve bu tablolarda yer alan kalemlerin zaman içinde göstermiş olduğu değişikliklerin incelenerek değerlendirildiği analiz tekniğidir. Değişmeler mutlak fark olarak hesaplanır. Artış ya da azalışlar hesaplanarak ayrı bir sütunda gösterilir. Artış yönündekilere (+), azalış yönünde olanlara da (-) işareti konulur. Bu analiz tekniğinde, birden fazla yıla ait finansal tablo kalemleri karşılaştırıldığı için dinamik analiz türüdür (Yıldız, 2014: 879-880). Dinamik analiz, işletmenin birbirini izleyen dönemlerine ilişkin finansal tablolarında yer alan kalemlerin, incelenerek göstermiş oldukları eğilimlerin saptanması şeklinde yapılan analiz türüdür (Yıldız, 2014: 876).

Yatay analiz tekniğinin iyi sonuç vermesi için şu işlemlerin gerçekleştirilmesi gerekir (Yıldız, 2014: 881):

- ✓ Karşılaştırmaya esas alınan dönemlerin aynı uzunlukta olması gerekir.
- ✓ Tablonun içerdiği bilgilerin aynı muhasebe kuram ve ilkelerine göre belirlenmiş olması gerekir.
- ✓ Rakamların enflasyonun etkisinden arındırılması gerekir.
- ✓ Mali tabloların karşılaştırılabilir olması gerekir.

2.6.2. Dikey (Yüzde Yöntemi ile) Analiz

Finansal tablo analizi, bir grubun veya bir grubun temsil ettiği bir alt grubun oranının bilinmesinden faydalanır. Bir bilançonun analizinde, toplam varlık, yükümlülük ve sermaye, her biri %100 olarak ve bu kategorilerdeki bireysel kalemler ifade edilmektedir. Gelir tablosunun analizinde ise net gelirler ile net gelirlerin yüzdesi olarak ifade edilen diğer kalemler genellikle %100 olarak belirlenmektedir. Yapılan gözlemler de dikkate alındığında bu teknik, dikey analiz olarak adlandırılmaktadır (Bernstein ve Wild, 1999: 37).

Yüzde yöntemi ile analiz, finansal tablo kalemlerinin aynı tabloda yer alan belirli bir gruba veya genel toplama oranlanarak bulunan yüzdelere göre ifade edildiği analiz tekniğidir. Bu yöntem bir tek döneme ait finansal tabloların analizinde kullanıldığı için statik analizdir (Yıldız, 2014: 879). Statik analiz, bir döneme ait finansal tablolarda yer alan bilgilerdeki değişmelerin incelendiği analiz türüdür (Yıldız, 2014: 876).

Dikey yüzdelere hesaplanırken net değerler esas alınır. Bilançoda indirim olarak gösterilen (eksi) kalemlerin dikey yüzdeleri hesaplanmaz. Bilanço kalemlerinin indirimler düşüldükten sonraki net değerlerinin dikey yüzdeleri hesaplanır. Dikey yüzdelerin negatif çıkma olasılığı yoktur. Eğer kalemin o yılda tutarı yoksa dikey yüzdesi '0' olur. Gelir tablosunun genel bir toplamı olmadığı için dikey yüzdelerinin hesaplanması bilançodan farklıdır. Gelir tablosunun yüzde yöntemiyle analizinde net satışların değeri '100' kabul edilir ve tablodaki her kalem net satış tutarına oranlanır. Çünkü bir işletmenin kârlılığında en önemli kalem dönemin satışlarıdır (Yıldız, 2014: 879).

2.6.3. Trend (Eğilim Yüzdeleri Yöntemi ile) Analiz

Trend analizi, bir işletmenin mali tablo kalemlerinin uzun sürede gösterdikleri eğilimleri karşılaştırmak suretiyle yapılan incelemedir. Trend analizi 8-10 yıllık bilanço ve gelir tablosuna veya aralarındaki ilişki incelenmek istenen mali tablolara uygulanır. Eğilim yüzdeleri tekniği, dinamik analiz türüdür. Eğilim yüzdeleri yönteminde, 1 yıl, baz yıl olarak seçilir; baz yıla ait bütün kalemler '100' kabul edilir. Bir kalemin eğilim yüzdesi, kalem baz yıla bölünerek bulunur (Yıldız, 2014: 885).

Trend analizinin doğru sonuçlar vermesi için dönem sayısının fazla olması ve fiyat artışlarının da dikkate alınması gerekir. Fiyat artışlarının yüksek olduğu dönemlerde tutar artışları da artış gösterecektir. Bununla birlikte aynı verinin miktar artış düzeyi düşük olacaktır. Bu analizin yorumlanmasında dikkat edilecek noktalar vardır. En önemlisi paranın zaman değerinin hesaplanmasıdır. Her kalemin değeri o yılki enflasyon oranı dikkate alınarak düzeltilmiş değerler elde edilmeli ve hesaplamalar buna göre yapılmalıdır. Diğer bir dikkat edilecek nokta ise zaman içinde muhasebe uygulamalarında değişim var ise etkilerinin göz önüne alınması gerekir (Babuşcu vd., 2017: 182-183).

2.6.4. Oran (Rasyo) Analizi

Oran analizi, işletmenin finansal tablolarından alınan rakamları analiz etmede kullanılan önemli bir tekniktir. Oranlar, finansal tablolardaki rakamlar arasındaki ilişki ile ilgilidir. Oran analizi tekniği kullanılarak, muhasebe beyanlarından elde edilen veriler, kurum içinde ve dışında hem incelenebilir hem de kullanılabilir. Oranlar sadece belli bir mali yıl için aynı şirket içinde hesaplanamaz, aynı zamanda yıllar içinde bir oran eğilimi oluşturmak ve farklı şirketler arasındaki rakamları karşılaştırmak için de kullanılabilir. Karşılaştırmalı oranları kullanmak, yıllar içinde oranlardaki büyük değişiklikleri vurgulayacak ve bu değişikliklerin olası nedenlerini belirlemeye yardımcı olacaktır (Stittle, 1997: 119).

Bir oran, sadece iki değişken arasındaki ilişkidir. İşletmenin faaliyeti hakkında analiz yapılırken oranın gerçek bir önemi varsa iyi mi yoksa kötü mü olduğunu belirlemek için önceki yıllar, rakipler ve bütçeler gibi ölçütlerin karşılaştırılması gerekir (Izhar, 1990: 180).

Oran analizi yapılırken şu hususlar göz önünde bulundurulur (Yıldız, 2014: 886):

- ✓ Oran analizinde anlamsız oran kullanmaktan kaçınılmalıdır.
- ✓ Analizde sonuçların yorumlanması için orandaki değerlerin tutarları da dikkate alınmalıdır.
- ✓ Analizdeki farklı sonuçların işletme açısından önemi ile bu farklı sonuçların sebeplerinin iyi belirlenmesi gerekir.

- ✓ Oran analizi sonuçlarının amacına uygun ve doğru değerlendirilmesi gerekir.
- ✓ Dönemlik ve konjonktür hareketlerin yansımaları oranlar üzerinde bir etki bırakmaktadır. Bu etkilerin değerlendirme yaparken dikkate alınması gerekir.
- ✓ Analiz sonuçlarında farklılıklar gözlemlendiğinde, ek bilgilerden faydalanılarak değerlendirme yapılmalıdır.
- ✓ Analiz sonuçlarının değerlendirmesi yapılırken işletmenin bir önceki yıllardaki verileri ve sektör raporlarının dikkate alınması gerekir.

Oran analizi;

- ✓ likidite oranları
- ✓ finansal (mali) yapı oranları
- ✓ faaliyet (verimlilik) oranları
- ✓ kârlılık oranları
- ✓ borsa başarı oranları
- ✓ büyüme oranları

olmak üzere altı başlık altında toplanır (Yıldız, 2014: 886).

2.6.4.1. Likidite Oranları

Likidite, kısa vadeli nakit ihtiyacını karşılamak için işletme kaynaklarının güvenilirliğini ifade eder. Bir işletmenin kısa vadeli riski, gelecekteki performans beklentileriyle birlikte nakit girişlerinin ve çıkışlarının zamanlamasından etkilenir. Likidite analizi, faaliyet gösteren firmalara, ürün ve hizmet satışlarından kâr elde etme yeteneklerine, işletme sermayesi gereksinimlerine ve önlemlerine yöneliktir (Bernstein ve Wild, 1999: 112).

Likidite oranları, işletmenin borçlarını vadesi geldiğinde, borçlarını ödeme kabiliyetinin bir ölçütüdür (Melville, 2015: 357).

Likidite oranları işletmenin kısa vadeli borçlarını ödeyebilme yeteneğinin ölçülmesinde ve işletme sermayesinin yeterli olup olmadığının belirlenmesinde kullanılır. Ödeme gücünün saptanmasında, işletmenin dönen varlıkları ile kısa vadeli borçlar arasındaki ilişkileri analiz eder. İşletme ilgilileri, işletmeden alacakları olanlar, yöneticiler, işletmelere kısa vadeli borç verecek olan finansal kuruluşlar, likidite

oranları ile işletmenin kısa vadeli borçlarını vadesi geldiğinde dönen varlıkları ile hemen ödeyip ödeyemeyeceğini sorgularlar (Toroslu ve Durmuş, 2015: 144).

Likidite oranları kendi içinde beş bölüme ayrılır. Bunlar (Haftacı, 2011: 109):

- ✓ Cari oran
- ✓ Asit-Test oran
- ✓ Nakit oran
- ✓ Stokların net işletme sermayesine oranı
- ✓ Stok bağımlılık oranıdır.

2.6.4.1.1. Cari Oran

Cari oran, dönen varlıkların kısa vadeli borçlara bölünmesi ile bulunur. Hesaplanan oranın 1,5 veya 2 olması yeterlidir (Haftacı, 2011: 109).

Cari oran, firmanın kısa vadeli borç ödeme kabiliyetinin bir göstergesidir. Benzer firmalar için tipik cari oranın belirlenmesi için sektör ortalamaları ile karşılaştırma yapılmalıdır. Bazı endüstrilerde, 2'den daha düşük bir cari oran yeterlidir, diğer endüstriler ise 2'den çok daha büyük bir oran gerektirir. Genel olarak, çalışma döngüsü ne kadar kısa olursa, normal akım oranı daha düşüktür. Çalışma döngüsü ne kadar uzun olursa normal akım oranı o kadar yüksek olur (Gibson, 1992: 234).

Genellikle dönen varlıkların kısa vadeli yabancı kaynaklardan büyük olması istenir. Çünkü işletmenin, faaliyetlerini yürütebilmesi için kısa vadeli borç baskısı altında hissetmemesi gerekir (Karapınar ve Zaif, 2013: 208).

2.6.4.1.2. Asit-Test Oran

İşletmelerde stokların paraya çevrilmeleri oldukça uzun bir zaman gerektirebilir. Piyasanın durgun olduğu, talebin az olduğu dönemlerde stokların paraya çevrilmeleri daha da zor olabilir. Asit-test oranının hesaplanmasında peşin ödenmiş giderler, akreditifler, tahsil edilecek gelirler, dönen varlıklar dışında değerlendirilmelidir (Çetiner, 2005: 144).

Asit-Test oran, dönen varlıklardan stokları çıkartıp kısa vadeli borçlara bölünmesi ile hesaplanır. Asit-Test oranının 1 olması yeterlidir (Haftacı, 2011: 109).

Bu oranın 1 olmasının yeterli kabul edilmesinin sebebi, işletmenin kısa vadeli borçlarının tamamını nakit ve kısa bir sürede nakde çevrilebilmesi uygun olan kıymetlerle ödeyebileceğidir (Çabuk ve Lazol, 2012: 205).

2.6.4.1.3. Nakit Oran

Nakit oran, hazır değerler ile menkul kıymetlerin(hisse senedi+repo) toplamının kısa vadeli borçlara bölünmesi ile bulunur. Bu oranın ne çok yüksek olması ne de çok düşük olması beklenir. Genel olarak %20'nin altına düşmemesi gerekir. Çok yüksek olması da işletmede nakit değerinin bulunduğu anlamına gelir (Haftacı, 2011: 109).

Ülkemizde ise nakit oran %20'nin altında çıkar. Nakit oranının ülkemizde %20'nin altında kalmasının sebebi ise ülkemizin gelişmekte olan bir ülke olmasıdır (Savcı, 2013: 213).

2.6.4.1.4. Stokların Net İşletme Sermayesine Oranı

Bu oran, net işletme sermayesinin ne kadarının stoklara bağlandığını gösteren bir orandır (Haftacı, 2011: 110).

Bu oranın ne olması konusunda belli bir standart rakam söylemek mümkün değildir. İşletmenin niteliği göz önüne alındığında diğer otel işletmeleri ile kıyaslama yapılmalıdır. Likit değerler stoklara bağlanıyor ise oranın yüksek olduğu değerlendirilebilir. İşletmenin stok devir hızı yüksek ve kârlılık durumu olumlu ise oranın düşük olduğu yorumu yapılabilir (Çetiner, 2005: 145).

2.6.4.1.5. Stok Bağımlılık Oranı

Stok bağımlılık oranı, kısa vadeli borçlardan hazır değerleri çıkartıp stoklara bölünmesi ile hesaplanır. Bu formül, bir işletmenin kısa vadeli borçlarını ödeyebilmesi için ne kadar stok satılması gerektiğini açıklar (Haftacı, 2011: 110).

Stok bağımlılık oranı büyüdükçe, kısa vadeli borçların ödenebilmesi için elden çıkarılması gereken stok miktarı da artmaktadır. Stoklar kısa vadeli borçların baskısı altında kaldıkları için bazen uygun olmayan koşullarda satılmak zorunda kalabilmektedir (Ergun, 2003: 225).

2.6.4.2. Finansal (Mali) Yapı Oranları

“Kaldıraç oranları” olarak da bilinen mali yapı oranları işletmenin mali yapısının ve uzun vadeli borç ödeme gücünün göstergesi olan oranlardır.

Varlıkların ne kadarlık kısmının kısa ve uzun vadeli yabancı kaynaklarla ne kadarlık kısmının ise öz kaynak ile finanse edildiğini, öz kaynaklarla yabancı kaynaklar arasında uygun bir denge bulunup bulunmadığını tespit için kullanılırlar.

Mali yapıyla ilgili oranlar işletmenin faaliyetlerini zararlarla kapatması, varlıklarının değerinin düşmesi ve beklediği nakit hareketlerinin gerçekleşmemesi durumunda işletmenin yabancı kaynaklarını zamanında ödeyip ödeyemeyeceği konusunda önemli bilgiler sağlar.

Öz kaynakların toplam kaynaklar içindeki oranının yüksek olması, kredi verenler açısından riski azaltır. Öz kaynak ve yabancı kaynak dengesini işletmenin özelliklerini ve faaliyet alanını da dikkate almak suretiyle optimal düzeyde kurmak finans yöneticilerinin temel görevidir. Aksi halde işletme ya da yabancı kaynaklarını ödemekte güçlüklerle karşılaşır ya da borçlanmanın işletmeye sağlayacağı avantajlardan hak ettiği ölçüde yararlanamaz (Çabuk ve Lazol, 2012: 207-208).

Finansal yapı oranları üç bölüme ayrılmaktadır. Bunlar (Haftacı, 2011: 110):

- ✓ Kaldıraç oranı
- ✓ Öz kaynak oranı
- ✓ Öz kaynaklar/yabancı kaynak oranıdır.

2.6.4.2.1. Kaldıraç Oranı

Finansal kaldıraç oranı, toplam borçların aktif toplamına veya pasif toplamına bölünmesi ile hesaplanır. Bu oranın %50’den küçük olması iyi bir durumdur (Haftacı, 2011: 110). Bu oran işletmenin faiz veya anapara ödemelerinde sıkıntıya düşme ihtimalinin düşük olduğunu gösterir.

Türkiye’de finansal kaldıraç oranı %50’nin üstüne çıkabilmektedir. Bunun nedeni ise öz kaynak yetersizliğidir (Elmas, 2016: 209).

2.6.4.2.2. Öz Kaynak Oranı

Bu oran, öz kaynağın aktif toplamına veya pasif toplamına bölünmesi ile bulunur. Öz kaynak oranının %50 olması normaldir (Haftacı, 2011: 110). Bu oran, aktiflerin veya pasiflerin yüzde kaçının işletme sahiplerince finanse edildiğini gösterdiği için belli zamanlarda yükselme eğilimi gösterirse iyi bir yönetimin olduğunu ifade eder (Toroslu ve Durmuş, 2015: 149). Oran yüksek ise işletme uzun vadeli borçlarını ödeyebilme yeteneğine sahiptir. İşletmenin uzun vadeli kredilerden faydalanmadığı ve sermaye kârlılık oranını düşürdüğü anlaşılır. Oran düşük ise işletmenin uzun vadeli borçlarının taksidini ve faizini ödeme güçlükleri ile karşılaşacağını ifade eder. Bu oranın yorumlanması, kredi kuruluşlarının izleyeceği politikaya göre farklılık göstermektedir (Çetiner, 2005: 147).

2.6.4.2.3. Öz Kaynaklar/Yabancı Kaynak Oranı

İşletmenin finansman biçimini ortaya koyan, mali yeterliliğinin araştırılmasına olanak veren bir orandır (Ergun, 2003: 228). Bu oranın 1 olması yeterlidir. 1'den küçük olması durumunda işletme için sıkıntılı bir durum olabilir (Haftacı, 2011: 110). İşletmenin yabancı kaynaklarının öz kaynaklarından fazla olduğunu gösterir. Bu durum alacaklıların güvencesini azaltarak işletmenin ağır faiz yükü altına girmesine sebep olur (Ergun, 2003: 228). 1'den büyük olması durumunda oluşabilecek sıkıntılar daha kolay bir şekilde atlatılabilir (Haftacı, 2011: 110). İşletmeyi alacaklıların baskısından kurtarır (Ergun, 2003: 228).

2.6.4.3. Faaliyet (Verimlilik) Oranları

Faaliyet oranları, işletmenin varlıklarının verimli bir şekilde kullanıldığı ve yönetildiği ölçüde bir miktar gösterge sağlar (Melville, 2015: 357).

Bu oranlar, işletme faaliyetlerinde kullanılan varlıkların ve kaynakların ne derece etkin kullanıldığını gösterir. Faaliyet oranları ile satışlara oranla varlıklara fazla veya eksik yatırım yapıp yapılmadığı belirlenir. Varlıklara yapılan fazla yatırım, fonların etkin kullanılmayıp maliyetlerin yükselmesine neden olur. Eğer varlıklara eksik yatırım yapılırsa piyasadaki mevcut talebin karşılanması için yeterli üretim ve

satışın yapılamamasına neden olur. Maliyetlerin yükselmesi ve satışların düşmesi kârlılığı azaltır. Faaliyet oranlarında, satışlara oranla kaynakların fazla veya eksik olup olmadığı belirlenir. Kaynakların fazla olması, fonların maliyetinin yüksek olmasına; kaynakların yetersiz olması, piyasadaki mevcut talebin karşılanamaması dolayısıyla satışların düşmesi riskine neden olur. Fonlama maliyetlerinin yüksek olması ve yeterli satışın yapılamaması kârlılığı azaltır (Elmas, 2016: 224).

Faaliyet oranları sekiz başlık altında toplanmaktadır. Bunlar (Haftacı, 2011: 110):

- ✓ Alacakların ortalama tahsil süresi
- ✓ Alacakların devir hızı
- ✓ Stokların devir hızı
- ✓ Dönen varlıkların devir hızı
- ✓ Duran varlıkların devir hızı
- ✓ Nakit devir hızı
- ✓ Aktif devir hızıdır.

2.6.4.3.1. Alacakların Ortalama Tahsil Süresi

Alacakların ortalama tahsil süresi, '360/alacak devir hızı' formülüne göre hesaplanır (Haftacı, 2011: 110). Bu oran, ortalama ne kadar sürede işletmenin fonlarının alacaklara bağlandığını ifade etmektedir.

Genelde sanayi işletmelerinde ticari alacakların ortalama tahsil süresi 30 gün olarak belirtilmektedir (Çabuk ve Lazol, 2012: 217-218).

2.6.4.3.2. Alacak Devir Hızı

Alacak devir hızı, satışların ticari alacaklara bölünmesi ile bulunur (Haftacı, 2011: 111). 'İşletmeler alacaklarını yılda kaç kez tahsil edecek' sorusunun cevabını veren bir faaliyet(verimlilik) oranıdır. Örneğin bir işletmenin alacak devir hızı bir önceki dönemde 3 iken cari dönemde 8 olmuş ise bu durum işletmenin alacaklarını bir önceki döneme göre daha kısa sürede tahsil ettiğini göstermektedir (Yıldız, 2014: 927).

2.6.4.3.3. Stok Devir Hızı

Stok devir hızı, satışların maliyetinin ortalama stoklara bölünmesi ile hesaplanır. Bu oran bize işletme stoklarının hızlı bir şekilde paraya çevrilme durumunu göstermektedir (Haftacı, 2011: 111).

Örneğin eğer işletme stoklarını satmada sorun yaşıyorsa bu işletmenin stok devir hızı düşüktür tersi durumda ise stoklarını satmada bir sorun yaşamıyorsa stok devir hızı yüksektir (Yıldız, 2014: 906).

2.6.4.3.4. Etkinlik Süresi

Etkinlik süresi, $360/\text{alacak devir hızı}+360/\text{stok devir hızı}$ formülüne göre hesaplanmaktadır. Bu formüle göre etkinlik süresi, alacakların ortalama tahsil süresi ile stok devir süresinin (işletme stoklarının ortalama stokta kalış süresi) toplamı sonucu bulunur (Haftacı, 2011: 111).

Nakde dönüşüm veya çevrilme süresi olarak da ifade edilen etkinlik süresi, bir malın sınai işletmelerde hammaddenin alımından paraya dönüşmesine kadar geçen süreyi ifade etmektedir. Üretim, satış, dağıtım ve tahsilat sürelerinin birleşimidir. Etkinlik süresi ne kadar kısalsın etkinlik açısından olumlu olarak değerlendirilir (Akgüç, 2013: 505).

2.6.4.3.5. Dönen Varlık Devir Hızı

Dönen varlık devir hızı, net satışların dönen varlıklara bölünmesi ile bulunur (Haftacı, 2011: 111).

Bu oran işletmelerin dönen varlıklarının verimliliğini ölçmede kullanılır. Eğer oran yüksekse dönen varlıkların verimliliği de yüksek, oran düşükse dönen varlıkların verimliliği de düşük olur (Toroslu ve Durmuş, 2015: 161-162).

2.6.4.3.6. Duran Varlık Devir Hızı

Duran varlık devir hızı, net satışların duran varlıklara bölünmesi ile bulunur (Haftacı, 2011: 111).

Bu oran işletmelerin duran varlıklarının verimliliğini ölçmede kullanılır. Eğer oran yüksekse duran varlıkların verimliliği de yüksek, oran düşükse duran varlıkların verimliliği de düşük olur (Toroslu ve Durmuş, 2015: 162).

2.6.4.3.7. Nakit Devir Hızı

Nakit devir hızı, net satışların hazır değerlere bölünmesi ile hesaplanır. Bu oran hazır değerlerin (kasa, bankalar, çekler) kaç katı net satış hasılatı elde edildiğini göstermektedir (Haftacı, 2011: 111). İşletmede tutulacak hazır değerlerin belirlenmesinde yardımcı olan nakit devir hızı için genel bir kıstas yoktur. Her işletme kendi özelliğine göre, geçmiş dönemlerle karşılaştırılmalar yaparak bazı normlar geliştirebilir (Ergun, 2003: 235).

2.6.4.3.8. Toplam Aktif Devir Hızı

Toplam aktif devir hızı, net satışların toplam aktife bölünmesi ile hesaplanmaktadır (Haftacı, 2011: 112).

Toplam aktif devir hızı oranının yüksek olması aktiflerin verimli bir şekilde kullanıldığını, oranın düşük olması aktiflerin verimli bir şekilde kullanılmadığını gösterir (Savcı, 2013: 221).

2.6.4.4. Kârlılık Oranları

Kârlılık, işletmeye yatırılan her bir para için kazanç sağladığı miktardır. Bu sermaye, yeterliliği belirlemek için aynı sektördeki diğer getirilerle karşılaştırılmalıdır. Kârlılık oranları, net varlıklara her zaman eşittir ve “net varlıkların geri dönüşü” olarak da ifade edilir (Izhar, 1990: 181).

Kârlılık oranları, işletmenin kabul edilebilir bir düzeyde kâr sağlamada başarılı olup olmadığını değerlendirmek için kullanılır (Melville, 2015: 357).

Bu oranlar, özellikle işletme yönetiminin etkinliğini ölçer. Yöneticilerin yanı sıra işletme sahipleri, işletmeye kredi verenler, işletmeye yatırım yapmak isteyenler, çalışanlar ve devlet açısından da önemlidir. Kârlılık oranlarının yeterli olup olmadığı belirlenirken; alternatif yatırım alanları, işletmenin kâr beklentisi, ekonomik koşullar ve

aynı sektördeki benzer işletmelerin kârlılık oranları da dikkate alınır. Kâr marjının yüksek olması o işletmenin fazla kâr elde ettiği anlamına gelmez, kâr marjının düşük fakat satışların fazla olması istenen bir durumdur (Savcı, 2013: 223-224).

Kârlılıkla ilgili oranlar iki başlık altında toplanmaktadır. Bunlar (Haftacı, 2011: 223):

- ✓ Satışlar üzerinden kârlılık oranları
- ✓ Sermaye üzerinden kârlılık oranlarıdır.

2.6.4.4.1. Satışlar Üzerinden Kârlılık Oranları

Satış üzerinden kârlılık oranları beş bölüme ayrılmaktadır. Bunlar (Haftacı, 2011: 112):

- ✓ Brüt satış kârı oranı
- ✓ Faaliyet kârı oranı
- ✓ Olağan kâr oranı
- ✓ Dönem kârı oranı
- ✓ Dönem net kârı oranıdır

2.6.4.4.1.1. Brüt Satış Kârı Oranı

Brüt satış kârının net satışlara bölünmesi ile brüt kâr oranı bulunur (Haftacı, 2011: 112).

Bu oran, işletmede net satışların yüzde kaç kadar brüt satış kârı yapıldığını ifade etmektedir. İşletmenin bu oranının zamanla yükselmesi olumlu bir durumdur. Bu oranının yükselmesi işletme sahiplerine yeterli kârı sağlayabilecek büyüklükte olduğunu gösterir (Bektöre, Çömlekçi ve Sözbilir, 2013: 166).

2.6.4.4.1.2. Faaliyet Kârı Oranı

Faaliyet kârının net satışlara bölünmesi ile bulunur (Haftacı, 2011: 112). Bu oran, işletmenin ana faaliyetlerinin kârlılığına ilişkin bilgi verir. Bu oranın yükselme eğiliminde olması ana faaliyetlerle ilgili olduğu için olumlu bir durumdur (Bektöre, Çömlekçi ve Sözbilir, 2013: 167).

Faaliyet kârı oranının yeterliliği, işletmenin önceki yıllara ilişkin oranları veya benzer işletmelerin oranları ile denetlenebilir. Örneğin faaliyet giderlerinin net satışlara bölünmesi ile çıkan sonucun büyüklüğü, giderler büyük ölçüde sabit olduğundan satışlardaki değişmelere karşı faaliyet kârının duyarlılığını artıran bir unsur olur (Argun vd., 2006: 71).

2.6.4.4.1.3. Olağan Kâr Oranı

Olağan kâr oranı, olağan kârın net satışlara bölünmesi ile bulunur (Haftacı, 2011: 112).

Satışlar üzerinden olağan kârı gösterir. Faaliyet kârı oranından sonra kârlılık üzerinde etkili olan diğer faaliyetlerle ilgili gelir ve giderlerle finansman giderlerinin kârlılık üzerindeki etkisini gösteren bir orandır (Çabuk ve Lazol, 2012: 226).

2.6.4.4.1.4. Dönem Kârı Oranı

İşletme dönem kârının net satışlara bölünmesi ile bulunur (Haftacı, 2011: 112). İşletmenin dönem kârının net satışlar içindeki oranını gösterir. İşletmenin kârlılıkla ilgili başarısının değerlendirilmesi yönünden bu oranın yüksek çıkması olumlu bir durumdur (Çabuk ve Lazol, 2012: 227).

2.6.4.4.1.5. Dönem Net Kârı Oranı

Dönem net kârı oranı, dönem net kârının net satışlara bölünmesi ile bulunur (Haftacı, 2011: 112).

Her bir birimlik net satış sonucunda ulaşılan kârı gösterir. Vergi sonrası kâr büyüklüğünü ifade eden bir orandır. Verimlilik açısından ele alındığı zaman bu oranın yüksek çıkması, işletmenin lehine olan bir durumdur (Bektöre, Çömlekçi ve Sözbilir, 2013: 168).

2.6.4.4.2. Sermaye Üzerinden Kârlılık Oranları

Sermaye üzerinden kârlılık oranları iki bölüme ayrılmaktadır. Bunlar (Haftacı, 2011: 112):

- ✓ Dönem net kârının öz sermayeye oranı
- ✓ Dönem kârının öz sermayeye oranıdır.

2.6.4.4.2.1. Dönem Net Kârının Öz Sermayeye Oranı

Vergi sonrası kârın (net kâr) öz sermayeye bölünmesi ile hesaplanmaktadır (Haftacı, 2011: 112).

Mali rantabilite olarak da ifade edilen bu oran, sermayenin bir birimine düşen kâr oranını ifade eder. Bu formülde dönem net kârı, vergi sonrası kâr büyüklüğünü; öz sermaye ise dönemin öz sermaye tutarının büyüklüğünü ifade etmektedir. İşletmenin net kârlılığı arttıkça öz sermayelerin kârlılığı da artmaktadır (Akıncı ve Ünlen, 1988: 221).

2.6.4.4.2.2. Dönem Kârının Öz Sermayeye Oranı

Bu oran, dönem kârının öz sermayeye bölünmesi ile hesaplanmaktadır (Haftacı, 2011: 112).

Bu oran, öz sermaye net kârlılık oranını tamamlayan bir orandır. Vergi yükünden kaynaklanabilecek hataların önlenmesini sağlar (Çabuk ve Lazol, 2012: 225).

Vergi öncesi kâr olarak da bilinen dönem kârının öz sermayeye oranı önemli sonuçlar verebilir. Çünkü firmanın net kârındaki değişme, vergi kanunlarındaki değişmelerden kaynaklanıyor olabilir. Bu yüzden bu oranın sonuçlarının iyi bir şekilde değerlendirilmesi gerekir (Yener, 2009: 147).

2.6.4.5. Borsa Başarı Oranları

Borsa başarı oranları; işletmenin sermaye piyasasındaki başarısının ölçülmesinde, işletmenin yatırımcılar tarafından nasıl değerlendirildiğini göstermede kullanılır (Savcı, 2013: 227).

Borsa başarı oranları, potansiyel yatırımcılara yöneliktir ve bu yatırımcıların bir işletmenin değerli bir yatırım yapıp yapmadığına karar vermesine yardımcı olabilir. Fakat bazı borsa başarı oranları, diğer yatırımcı grupların ilgisini çekebilir (Melville, 2015: 357).

Borsa başarı oranları, üç ana başlıkta toplanmaktadır. Bunlar (Haftacı, 2011: 112-113):

- ✓ Fiyat/kazanç oranı
- ✓ Piyasa değeri/defter değeri oranı
- ✓ Hisse senedi başına kazançtır.

2.6.4.5.1. Fiyat/Kazanç Oranı

Fiyat/kazanç oranı, işletmenin toplam borsa değerinin dönem net kârına bölünmesi ile hesaplanmaktadır (Haftacı, 2011: 113).

Formüle göre işletmenin toplam borsa değeri, bir hissenin borsa fiyatı ile hisse senedi sayısının çarpılması ile bulunur. Sonuç katsayı olarak çıkar, katsayının büyük çıkması veya büyümesi hisse senedinin değer kazanması yani satılması anlamına gelir. Katsayının küçük çıkması veya küçülmesi hisse senedinin satın alınması gerektiğini ifade etmektedir. Bu ifadelere göre bu orandan genellikle işletmeye yatırım yapmış veya yapacak olan kişiler yararlanmaktadır (Çabuk ve Lazol, 2012: 234).

2.6.4.5.2. Piyasa Değeri/Defter Değeri Oranı

Piyasa değeri/defter değeri oranı, işletmenin toplam borsa değerinin öz kaynaklar toplamına bölünmesi ile hesaplanmaktadır.

Bu oranın büyümesi hisse senetlerinin değer kazanması yani satılması anlamına gelir. Oranın küçülmesi ise hisse senetlerinin değer kaybetmesi anlamına gelir yani hisse senedinin satın alınma eğiliminin desteklenmesi anlamına gelir (Haftacı, 2011: 113).

2.6.4.5.3. Hisse Senedi Başına Kazanç

Hisse senedi başına kazanç,dönem net kârının hisse senedi sayısına bölünmesi ile hesaplanmaktadır (Haftacı, 2011: 113).

İşletmenin hisse senedi başına ne kadar kâr elde ettiğini belirleyen orandır. Bu oranın yüksek çıkması hisse senedini elinde bulunduranlar için olumlu bir durumdur. Ayrıca bir durum ise enflasyonun dönem net kârı ve hisse senedi sayısı üzerinde etkisi vardır. Özellikle, enflasyonun dönem net kârı üzerinde doğrudan bir etkisi vardır. Ödenmiş sermaye tutarı enflasyonu biraz geriden takip edebilir. Sermaye artırım yıllarında ise; oran küçülebilir (Çabuk ve Lazol, 2012: 234-235).

2.6.4.6. Büyüme Oranları

Bir önceki dönem ve cari dönem fiyatları karşılaştırılarak mali tablo kalemlerindeki fiyat değişimlerinin yüzdesel olarak yansımalarını gösteren oranlardır. İşletmeye yönelik büyüme oranları; aktif toplamda, net kârda, net satışlarda ve öz sermayede büyüme olmak üzere 4 başlıkta toplanmaktadır (Akgüç, 2013: 531).

2.6.4.6.1. Aktif Büyüme

İşletmelerde aktif büyüme oranı, cari dönem varlık tutarından bir önceki dönem varlık tutarını çıkarıp çıkan sonucu bir önceki dönem varlık tutarına bölerek hesaplanmaktadır (Akgüç, 2013: 533).

Varlık toplamı belli bir tarih itibariyle bir stoku, birikmeli bir tutar gösterdiğinden, varlıklarda reel artışı hesaplayabilmek için her bir varlık kalemlerinin hangi tarihte aktife girdiğinin bilinmesi ve o tarih esas alınarak fiyat artışlarına göre düzeltme yapılması gerekir (Akdoğan ve Tenker, 2005: 464).

2.6.4.6.2. Net Kâr Büyüme

İşletmenin dönem net kârındaki büyüme oranı, dönem net kârından bir önceki dönem net kârını çıkarıp çıkan sonucu bir önceki dönem net kârına bölerek hesaplanmaktadır (Akgüç, 2013: 532).

2.6.4.6.3. Net Satışlar Büyüme

Net satışlar büyüme oranı, firmaların yaptığı satışların cari fiyatlara göre artış hızını gösteren orandır (Yener, 2009: 156). İşletmenin satışlarındaki büyüme oranı, cari dönem net satış tutarından bir önceki dönem net satış tutarını çıkarıp çıkan sonucu bir önceki dönem net satış tutarına bölerek hesaplanmaktadır. Fiyat artışlarının hızlı olduğu ekonomilerde cari fiyatlara göre hesaplanan artış oranları veya hızlarının fazla anlam ifade etmeyeceği açıktır. Bu sebeple cari fiyatlarla hesaplanan artış hızlarının, fiyat artışlarına göre düzeltilmesi gerekir (Akgüç, 2013: 532).

2.6.4.6.4. Öz Sermaye Büyüme

İşletme öz sermayesindeki büyüme oranı, cari dönem öz sermaye tutarından bir önceki dönem öz sermaye tutarını çıkarıp çıkan sonucu bir önceki dönem öz sermaye tutarına bölerek hesaplanmaktadır (Akgüç, 2013: 533).

Öz sermaye büyüme oranı, işletmenin öz sermaye artış hızının rakip işletmelerin değerleriyle karşılaştırılmasına ve ortakların işletmedeki paylarının gelecekteki eğilimi hakkında tahmin yapılmasına imkan vermektedir. Örneğin bir işletme düşük bir büyüme oranına sahip ve işletmenin öz sermaye artış oranı da aktif büyüme hızının altında gerçekleşmiş ise işletme büyük bir oranda yabancı kaynaklara yönelmiş değerlendirilmesi yapılabilir (Yener, 2009: 157).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FİNANSAL TABLOLAR

3.1. FİNANSAL TABLO KAVRAMI

İşletme dışına işletmenin mali ve faaliyet sonuçları hakkında bilgi sunan temel araçlardır. Ancak bu tablolar işletmeyle ilgili finansal bilgilerin tümünü içermez. Bunun yanı sıra finansal muhasebe süreci ile doğrudan ya da dolaylı ilişkisi bulunan bilgilerin de raporlanması gereklidir (Erdoğan, 2001: 3).

3.2. FİNANSAL TABLOLARIN HAZIRLANMASINDAKİ AMAÇ

Mali tabloların hazırlanmasındaki amaçlar şunlardır (Yıldız, 2014: 54):

- ✓ Yatırım yapan kişilerin, kredi sağlayan kurumların, yönetim kademelerindeki personellerin vb. kişilerin karar almalarını sağlayıcı ek veriler edinmek
- ✓ Varlık, kaynak yapısı ve bunlardaki değişiklikleri belirlemek
- ✓ Şirketlerin değerlendirme sonuçları hakkında veri edinmek
- ✓ İlerleyen zamanlardaki nakit akışlarını ölçmeyi sağlayan faydalı veriler sunmak.

3.3. GENEL OLARAK FİNANSAL TABLOLAR

Finansal tablolar temel finansal tablolar ve ek finansal tablolar olarak ikili bir sınıflandırmaya tabii tutulmaktadır. Buna göre;

a) Temel Finansal Tablolar

1- Bilanço

2- Gelir Tablosu

b) Ek Finansal Tablolar

1-Satışların Maliyeti Tablosu

2-Fon Akım Tablosu

3-Nakit Akım Tablosu

4-Kâr Dağıtım Tablosu

5-Öz Kaynaklar Değişim Tablosu

6-Net İşletme Sermayesi Değişim Tablosu olarak gruplandırılır.

3.3.1. Temel Finansal Tablolar

Temel finansal tablolar bilanço ve gelir tablosu olmak üzere iki ana başlıkta toplanmaktadır.

3.3.1.1. Bilanço

Bilanço, işletmenin belli bir tarihte sahip olduğu varlıkları, alacakları, borçları ve öz kaynaklarını gösteren tablodur (Yıldız, 2014: 71).

3.3.1.1.1. Bilanço İlkeleri

Bilançonun düzenlenmesine ilişkin ilkeler şunlardır (Yıldız, 2014: 57):

Mali tabloda varlıklar ve kaynaklar belirtilirken yerel para birimi kullanılır.

- ✓ Mali tablo, genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ve kavramlarına göre belirlenmektedir.
- ✓ Mali tabloda borçlar ifade edilirken tahakkuk esasına göre, aktif kalemler ifade edilirken ise maliyet esasına göre belirlenir.
- ✓ Mali tablo belli bir zamanda varlık, borç ve öz kaynak kalemlerinin detaylı dağılımını gösteren bir tablodur.
- ✓ Mali tablo tarihi maliyet esasına göre düzenlenir.

3.3.1.1.1.1. Varlıklara İlişkin İlkeler

Genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinden varlıklara ilişkin ilkeler şunlardır (Yıldız, 2014: 1064-1065):

- ✓ Bilançoda dönen varlıklar, işletmenin faaliyet dönemlerinde (1 yıl ya da olağan) paraya çevrilebilecek varlıklardan oluşmaktadır.
- ✓ Bilançoda duran varlıklar, işletmenin faaliyet dönemlerinde (1 yıl ya da olağan) paraya çevrilemeyecek uzun süreli varlıklardan oluşmaktadır.

- ✓ Sonraki dönemde tahakkuk eden fakat ileriki zamanlarda tahsil edilecek olan gelirler ve ileriki zamanlara ait olarak önceki dönemde ödenen giderler kaydedilir ve belirlenir, daha sonra bilançoda belirtilmelidir.
- ✓ Bir reeskont işlemi yapılabilmesi için dönen ve duran varlıklar kaleminde yer alan alacaklar, bilançoda gerçek değerleriyle ifade edilmelidir.
- ✓ Dönemde ayrılan birikmiş amortismanlar, maddi ve maddi olmayan duran varlıkların maliyetini dönem maliyetlerine aktarmak amacıyla bilançoda belirtilmelidir.
- ✓ Bütün döneme ayrılan birikmiş tükenme payları, duran varlıklar kaleminde yer alan özel tükenmeye tabi varlıkların maliyetini dönem maliyetlerine aktarmak amacıyla bilançoda belirtilmelidir.
- ✓ İşletmede yönetim açısından bağlı bulunduğu iştiraklere ve ortaklara ait miktarların, bilançonun dönen ve duran varlık kalemlerinde yer alan menkul kıymet, yükümlülükler ve alacak hesaplarından ayrı gösterilmesi gerekir.
- ✓ Bilanço dipnotlarında gösterilen, tutarları net belirlenemeyen alacaklarda tahakkuk işlemi yapılmaz.
- ✓ İpotek ve rehin verilen bilançoda yer almayan diğer teminatların nitelikleri, bilanço dipnotlarında açık bir ifadeyle gösterilmesi gerekir.

3.3.1.1.1.2. Yabancı Kaynaklara İlişkin İlkeler

Genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinden yabancı kaynaklara ilişkin ilkeler şunlardır (Yıldız, 2014: 1067-1068):

- ✓ İşletmede faaliyet döneminde (1 yıl ya da olağan) vadesi gelen borçlar, bilançonun kısa vadeli yabancı kaynaklar kaleminde belirtilir.
- ✓ İşletmede faaliyet döneminde (1 yıl ya da olağan) vadesi gelmemiş borçlar, bilançonun uzun vadeli yabancı kaynaklar kaleminde belirtilir.
- ✓ Kesin belirlenemeyen tutarlar da dahil olmak üzere işletmedeki çıkarım yapılan tüm borçlar kaydedilir ve belirlenir. Bu borçlar ayrıca bilançoda belirtilmelidir.
- ✓ Cari dönemde tahakkuk eden ödenecek giderler ve ileriki dönemlere ait alınmış hasılat kaydedilmeli ve belirlenmeli, bilançoda belirtilmelidir.

- ✓ Bir reeskont işlemi yapılabilmesi için kısa ve uzun vadeli yabancı kaynaklar kaleminde yer alan borçların, bilançoda gerçek değerleri ile gösterilmesi gerekir.
- ✓ İşletmenin yönetim açısından bağlı bulunduğu iştiraklere ait hesaplar ve alınan avanslar, bilançoda kısa ve uzun vadeli yabancı kaynaklar kaleminde yer alan borçlar ayrı bir şekilde gösterilmesi gerekir.

3.3.1.1.3. Öz Kaynaklara İlişkin İlkeler

Genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinden öz kaynaklara ilişkin ilkeler şunlardır (Yıldız, 2014: 1068-1069):

- ✓ İşletme varlıkları üzerinde hak sahibi olan ortaklar, öz kaynaklar grubunda yer almaktadır.
- ✓ Bilançoda yer alan ödenmiş sermaye kalemi mali tabloda tek olarak ifade edilir.
- ✓ Hisse sahiplerince yatırılan sermaye, işletme açısından sürdürülebilir olması gerekir.
- ✓ Öz kaynaklarda indirim kalemlerinde yer alan önceki dönem zararları ve dönem zararı bilançoda açık bir şekilde belirtilir.
- ✓ Bilançoda yer alan kârdan ayrılan kısıtlanmış yedekler, sermaye yedekleri, ödenmiş sermaye, net dönem kârı ve geçmiş yıl kârları öz kaynakları oluşturmaktadır. İşletmenin dağıtılmamış kârları ise yedek karşılıklar, kârdan ayrılan kısıtlanmış yedekler, olağan üstü yedekler ve özel fonlardan oluşmaktadır.

3.3.1.1.2. Bilançonun Biçimsel Yapısı

Bilanço, varlıklar ve kaynaklar olarak ikiye ayrılır. Varlık, işletmenin sahip olduğu ekonomik değerlerdir. Varlıklar dönen ve duran olarak iki başlık altında toplanır.

Dönen varlıklar bir yıl içerisinde para gibi ya da paraya dönüştürülmesi düşünülen varlık kalemleridir

Duran varlıklar bir yıldan daha uzun sürelerle, işletme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için kullanılmak amacıyla elde edilen ve bir yılda veya normal

faaliyet dönemi içinde paraya çevrilmesi veya tüketilmesi öngörülmeven varlıkların yer aldığı kalemlerdir (Yıldız, 2014: 70).

Kaynak, işletme varlıklarının temin edildiği yerlerdir (Yıldız, 2014: 49). Kaynaklar kısa vadeli yabancı kaynaklar, uzun vadeli yabancı kaynaklar ve öz kaynaklar olmak üzere üç başlık altında toplanır.

Kısa vadeli yabancı kaynaklar bir yıl ya da bir yıldan daha kısa sürede ödenmesi gereken borçlardır. Uzun vadeli yabancı kaynaklar bir yıldan daha uzun sürede ödenmesi gereken borçlardır. Öz kaynaklar işletme sahip ya da ortaklarının varlıklar üzerindeki haklarıdır. İşletmede bırakılan kâr ve yedeklerden oluşur (Yıldız, 2014: 70).

3.3.1.1.3. Bilanço Şekilleri

Bilanço şekilleri ticari ve mali olmak üzere iki bölüme ayrılmaktadır.

3.3.1.1.3.1. Ticari Bilanço – Mali Bilanço Ayrımı

- ✓ Ticari Bilanço: Vergi yasalarına göre çıkarılmış olan bilançolar kullanma amacı bakımından eksik kalabilir. Bu sebeple vergi yasalarına uymadan da bilanço düzenlenebilir. Bazı işletmeler çeşitli nedenlerle; varlık yapılarında yer alan iş araçlarını amaçlarına en uygun gelecek değerlendirme yöntemleri ile değerlendirebilirler, amortisman hesaplamasında özel yöntemler ve oranlar uygulayabilirler, vergi kanunlarında öngörülmeven karşılıklar ve yedekler ayırabilirler, ticari kazancın belirlenmesinde vergi yasalarının indirilmesine izin vermediği bazı giderleri indirim işlemine tabi tutabilirler.
- ✓ Bu gibi durumlarda çıkarılacak olan bilançolar, ticari bilanço özelliği taşır ve işletmenin gerçek iktisadi ve mali durumunun belirlenmesinde etkili olur (Toroslu ve Durmuş, 2015: 47).
- ✓ Mali Bilanço: ‘Vergi bilançosu’ olarak da adlandırılan, vergi yasalarında geçerli kurallara göre düzenlenen ve vergi beyannamesi ekinde vergi dairelerine verilen bilançolardır. Vergi yasalarının hazırlanması sırasında, vergi gelirlerinin maksimizasyonu için, bilançonun düzenlenmesi işleminde uyulacak kurallar düzenlenmiştir. Fakat bu kurallara göre hazırlanan bilançolar yönetim ve karar

işlevi bakımından etkili özellikler taşımamaktadır (Toroslu ve Durmuş, 2015: 46).

3.3.1.2. Gelir Tablosu

3.3.1.2.1. Tanımı

İşletmenin belli bir döneme ait faaliyetlerinin sonucunu gösteren tablodur (Yıldız, 2014: 56).

Gelir tablosunda her faaliyet dönemine ait bulunan faaliyet sonuçları kendi içinde değerlendirilir, işletmenin geçmiş dönemlerine ait sonuçlarla ve rakip işletmelerin sonuçları ile karşılaştırılarak çeşitli analiz ve yorumlar yapılır (Elmas, 2016: 62).

3.3.1.2.2. Gelir Tablosu İlkeleri

Tek düzen hesap planında gelir tablosu ilkeleri aşağıda maddeler halinde belirtilmiştir (Toroslu ve Durmuş, 2015: 79-80)

- ✓ İşletmede faaliyet sonuçlarını düzgün bir şekilde görmek için hesap kesim işlemlerinin dönem başı veya dönem sonunda doğru bir biçimde yapılması gerekir. Satışlar, gelirler ve kârlar gerçekleşmemiş olsa bile, gerçekleşmiş gibi gösterilmemeli ve gerçek değerinden eksik ya da fazla ifade edilmemelidir.
- ✓ İşletmenin dönemdeki satış gelirleri ve maliyet giderlerinin karşılaştırılması ve stoklarda, borçlarda ve alacaklarda hesap kesiminin doğru yapılabilmesi için maliyet giderlerinin net bir şekilde gösterilmesi gerekir.
- ✓ Belli bir düzeyde tükenme payı ve amortisman ayrılması, duran varlıklar ve özel tükenmeye tabi varlıklar için gerekli bir durumdur.
- ✓ Gelir tablosu kalemlerinden (duran varlıklar, stoklar, bakım-onarım giderleri) direkt olanları, kullanma faktörleri de değerlendirilip tahakkuk ettirilerek maliyetler, bu kalemler arasında paylaşılmalıdır.

- ✓ Belli bir dönemdeki olağanüstü kâr ve zararlar, tahakkuk ettirilip olağan faaliyet sonuçlarından ayrı olarak ifade edilmelidir.
- ✓ Geçmiş dönemlerin mali tablolarında düzenleme gerektiren nitelikler haricindeki kısımlar, kâr ve zararların hepsi dönemin gelir tablosunda belirtilmelidir.
- ✓ İşletmede dönemdeki kârı diğer döneme dağıtmak ve kârı rastgele bir biçimde azaltmak için karşılıklar kullanılmamaktadır.
- ✓ Maliyet dönemlerinde ve uygulama esaslarında bir değişiklik yapıldığında, dönemdeki sonuçların ortaya çıkarılması için değişikliklerin etkileri net bir şekilde gösterilmelidir.
- ✓ Şarta bağlı gider ve zararlar, şarta bağlı gelir ve kârlar bilanço tarihinde yer alan, sonuçları belli olmayan olayların ileriki zamanlarda ortaya çıkıp çıkmayacağını ifade eden, tahakkuk ettirilme yönüyle birbirinden ayrılan gerçeğe yakın çıkarım yapılabilir kalemlerden olup gelir tablosuna aktarılır. Şarta bağlı gider ve zararlar tahakkuk ettirilirken şarta bağlı gelir ve kârlar tahakkuk ettirilmeyip dipnotlarda açıklamalara yer verilmektedir (Toroslu ve Durmuş, 2015: 79-80).

3.3.1.2.3. Gelir Tablosu Türleri

Gelir tablosunun kullanım amaçlarına, işin niteliğine, yasal düzenlemelere ve işletmenin büyüklüğüne göre ‘hesap tipi’ ve ‘rapor tipi’ olmak üzere iki tür gösterimi bulunmaktadır (Toroslu ve Durmuş, 2015: 61).

3.3.1.2.3.1. Hesap Tipi Gelir Tablosu

Hesap tipi gelir tablosunda; gelir hesapları tablonun sağ tarafında, gider hesapları ise tablonun sol tarafında gösterilir.

Hesap tipi gelir tablosu kâr ve zarar hesabı gibidir. Kâr ve zarar hesabının iki tarafında yer alan kalemler ‘T’ şeklindeki bir çizelgede düzenlenir ve gelir tablosu elde edilir.

Bu tip gelir tablolarının uygulandığı ülkelerden biri İngiltere’dir. Fakat İngiltere’de bu tablonun gösteriliş şekli tam tersidir. Gelir tablosunun sağ tarafında giderler, sol tarafında gelirler gösterilmektedir (Toroslu ve Durmuş, 2015: 61-62).

3.3.1.2.3.2. Rapor Tipi Gelir Tablosu

Rapor tipi gelir tablosunda sırayla gelir ve gider hesapları alt alta yazılır.

Rapor tipi gelir tablosunu hesap tipi gelir tablosundan ayıran özellik, hesap tipinde satış kârı veya zararı ile maliyetler kapsamına girmeyen kalemler gösterilirken; rapor tipi gelir tablosunda hem bu kalemler gösterilir hem de satış hasılatı, maliyetler ve diğer giderler gösterilir.

Rapor tipi gelir tablosunun uygulandığı ülkelerden biri ABD'dir. ABD'de ise hesap tipi gelir tablosu uygulanmaz (Toroslu ve Durmuş, 2015: 62-63).

3.3.2. Ek Finansal Tablolar

Temel tablolara yardımcı tablolar olarak da bilinen ek finansal tablolar satışların maliyeti tablosu, fon akım tablosu, nakit akım tablosu, kâr dağıtım tablosu, öz kaynaklar değişim tablosu ve net işletme sermayesi değişim tablosu olmak üzere altı kısımdan oluşmaktadır.

3.3.2.1. Satışların Maliyeti Tablosu

Gelir tablosuna ek finansal tablolara satışların maliyeti tablosu denir (Yıldız, 2014: 54).

Gelir tablosunda, giderler kaleminin en önemli ögesi satışların maliyeti kalemidir. İşletmenin, dönem içindeki stok hareketleri ile satılan mamul, ilk madde ve malzeme ile ticari mal gibi maddelerin ve satılan hizmetlerin maliyetini kapsar. Satışların maliyeti kalemlerinin her birinin maliyet oluşumunu göstermek üzere 'satışların maliyeti tablosu' düzenlenir. Bu tablo, işletmenin finansal tablolarının ekini oluşturur ve gelir tablosunu tamamlar.

Satışların maliyeti tablosunun formatı, TDMS'nde ve SPK XI, No:1 Tebliği'nde düzenlenmiştir. Uluslararası Muhasebe Standartlarına göre düzenlenmesi zorunlu değildir (Karapınar ve Zaif, 2013: 195).

Satışların maliyeti tablosu üç bölümden oluşur. Bunlar; satılan mamullerin maliyeti, satılan ticari malların maliyeti ve satılan hizmetin maliyetidir (Savcı, 2013: 109).

3.3.2.1.1. Satışların Maliyeti Tablosunun Bölümleri

Satışların maliyeti tablosu satılan mamullerin maliyeti, satılan ticari malların maliyeti ve satılan hizmet maliyeti olmak üzere üç bölüme ayrılmaktadır.

3.3.2.1.1.1. Satılan Mamullerin Maliyeti

Bu bölüm üretim işletmeleri tarafından kullanılır. Bu bölümde üretilen ve satılan mamullerin maliyeti, maliyet unsurları ve maliyet oluşumu gösterilir.

Bu bölümde direkt ilk madde ve malzeme gideri, direkt işçilik giderleri, genel üretim giderleri, yarı mamul stoklarında değişim ve mamul stoklarında değişim kalemleri yer alır (Savcı, 2013: 109).

3.3.2.1.1.2. Satılan Ticari Malların Maliyeti

Bu bölümde ticari faaliyetler sonucu satılan ticari malların maliyeti hesaplanır.

Bu bölümde dönem başı ticari mal stoku, dönem içi alışlar, satılabilir ticari mallar ve dönem sonu ticari mallar yer alır.

Satılan ticari malların maliyeti; dönem başı ticari mal stoku ile dönem içi alışların toplanıp, dönem sonu ticari mal stokunun çıkarılması ile bulunur (Savcı, 2013: 111).

3.3.2.1.1.3. Satılan Hizmet Maliyeti

Bu bölümü hizmet işletmeleri veya diğer faaliyetleri yanında hizmet üreten işletmeler satılan hizmetin maliyetini hesaplamak için kullanır.

Belirli bir dönemde hizmet üretimi için kullanılan tüm değerler, hem hizmet üretim maliyetini hem de satılan hizmet maliyetini oluşturur (Savcı, 2013: 112).

3.3.2.2. Fon Akım Tablosu

Fon akım tablosu, işletmelerin sağladıkları fonları ve bunları kullandıkları yerleri gösteren tablodur (Yıldız, 2014: 55).

3.3.2.2.1. Fon Akım Tablosu İlkeleri

Fon akım tablosunun düzenlenebilmesi için gerekli olan ilkeler vardır. Bunlar (Akgüç, 2013: 415-416):

- ✓ Fon kavramının hangi anlamda kullanıldığı açıkça belirtilmelidir.
- ✓ Fon akım tablosunun temel mali tablolarla beraber sunulması gerekir.
- ✓ İşletmenin faaliyetlerinde ne miktarda fon kullanılacağı fon akım tablosunda gösterilmelidir.
- ✓ Fon akım tablosunda, işletmenin olağan dışı işlemlerden elde ettiği fonlar önemli tutarlarda ise bu fonlar ayrı bir şekilde gösterilmelidir.
- ✓ Brüt değişimler gibi bazı finansal işlemler, fon akım tablosunda yer alır. Bu gibi işlemler, tabloda net bir şekilde gösterilmesi gerekir.
- ✓ Her türlü işlemin, fon akım tablosunda yarar sağlaması açısından yatırım ve finansman yönleri ayrı bir şekilde belirtilmesi gerekir. Örnek olarak ifade edilecek olursa bir duran varlık satın alınması durumunda fon çıkışlarının ayrı bir şekilde, bir duran varlığın satılması durumunda ise fon girişlerinin de ayrı bir şekilde açıklanması gerekir.
- ✓ Fon akım tabloları, bütün işletmeler tarafından yeterince bilgi içerecek biçimde düzenlenmelidir.
- ✓ Olağan kârdan başlanıp, nakit hareketine neden olmayan ve kârı etkileyen gelir ve giderlere ait bilgiler açıklanarak, fon akım tablosunda düzenlenmesi gerekir.
- ✓ Vergi sonrası kârı etkilemeyen ve nakit hareketine neden olmayan işlemler, fon akım tablolarında yer almaz.

3.3.2.2.2. Fon Akım Tablosunun Biçimsel Yapısı

Fon akım tablosu 'fon kaynakları' ve 'fon kullanımları' olarak ikiye ayrılır. Fon akım tablosunda aktif azalışları ve pasif artışları fon kaynaklarını, aktif artışları ve pasif azalışları da fon kullanımlarını oluşturmaktadır (Yıldız, 2014: 932).

3.3.2.2.2.1. Fon Kaynakları

Fon kaynakları, işletmelerin sahip olduğu varlıkların finansmanında elde ettiği olağan veya olağan dışı faaliyetlerden sağlanan kaynakları ifade eder.

Fon kaynakları şu kalemlerden oluşmaktadır (Yıldız, 2014: 931):

- ✓ Faaliyetlerden sağlanan kaynaklar: Gelir tablosunda olağan kâr bir fon kaynağı olarak dikkate alınır (Yıldız, 2014: 931).
- ✓ Olağan dışı faaliyetlerden sağlanan kaynaklar: Olağan dışı gelir ve kârlar ile olağan dışı gider ve zararlar arasındaki olumlu farktan oluşur (Yıldız, 2014: 931).
- ✓ Dönen varlık tutarındaki azalışlar: Bir önceki döneme göre dönen varlıkların brüt tutarlarındaki azalışlardır (Savcı, 2013: 119).
- ✓ Duran varlık tutarındaki azalışlar: Bir önceki döneme göre duran varlıkların brüt tutarlarındaki azalışlardır (Savcı, 2013: 119).
- ✓ Kısa vadeli yabancı kaynaklardaki artışlar: İşletmenin bilançoda yer alan borç ve gider karşılığı dışında üçüncü kişilerden borçlanma yoluyla elde edilen yabancı kaynaklardaki artışlardır (Savcı, 2013: 120).
- ✓ Uzun vadeli yabancı kaynaklardaki artışlar: İşletmenin bilançoda yer alan borç ve gider karşılıkları dışında, uzun vadeli yabancı kaynaklardaki artışlardır (Savcı, 2013: 120).
- ✓ Sermaye artırımı: İşletmenin sermayesinde dış kaynaklardan sağlanan artışlardır (Savcı, 2013: 120).
- ✓ Hisse senedi ihraç primleri: Hisse senetlerinin nominal değerinin üzerinde satışı sonucunda ortaya çıkar (Savcı, 2013: 120).

3.3.2.2.2.2. Fon Kullanımları

Fon kullanımları, sağlanan fonların nerelerde kullanıldığını ifade eder.

Fon kullanımları şu kalemlerden oluşmaktadır (Yıldız, 2014: 931):

- ✓ Faaliyetlerle ilgili kullanımlar: İşletmenin dönem faaliyetini zararla kapatması durumunda zarar fon kullanımudur (Yıldız, 2014: 931).
- ✓ Olağan dışı faaliyetlerle ilgili kullanımlar: Olağan dışı gelirler ile olağan dışı giderler arasındaki negatif farktır (Yıldız, 2014: 931).

- ✓ Ödenen vergi ve benzerleri: Bir önceki dönem kârından ödenen kurumlar ve gelir vergileri ile diğer kesinti kalemlerini ifade eder (Savcı, 2013: 122).
- ✓ Ödenen temettüler: Bir önceki dönem kârından dönem içinde pay sahiplerine ve diğer kişilere ödenen temettüleri ve yedeklerden dağıtılan temettüleri gösterir (Savcı, 2013: 122).
- ✓ Dönen varlık tutarındaki artışlar: İşletmenin bir önceki döneme göre dönen varlıklarının brüt tutarlarında meydana gelen artışlardır (Savcı, 2013: 123).
- ✓ Duran varlık tutarındaki artışlar: İşletmenin bir önceki döneme göre duran varlıklarının brüt tutarlarında meydana gelen artışlardır (Savcı, 2013: 123).
- ✓ Kısa vadeli yabancı kaynaklardaki azalışlar: Borç ve gider karşılıkları dışında, kısa vadeli borçlarda ortaya çıkan azalışlardır (Savcı, 2013: 124).
- ✓ Uzun vadeli yabancı kaynaklardaki azalışlar: Borç ve gider karşılıkları dışında, uzun vadeli borçlarda ortaya çıkan azalışlardır (Savcı, 2013: 124).
- ✓ Sermayedeki azalışlar: Bir önceki yıla göre sermayede meydana gelen azalışlardır (Savcı, 2013: 124).

3.3.2.3. Nakit Akım Tablosu

Nakit akım tablosu, işletmenin belli bir dönemdeki nakit giriş ve çıkışlarını gösteren aynı zamanda bu nakit giriş ve çıkışlarının nerelerde kullanıldığını hangi yöntemlerle elde edildiğini gösteren tablodur (Elmas, 2016: 18).

3.3.2.3.1. Nakit Akım Tablosunun Biçimi

Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu tarafından hazırlanan nakit akım tablosunun biçimsel yapısı, işletmelerin belli bir döneminde nakit ve nakde eşdeğer varlıklarında meydana gelen değişiklikler kapsamında; işletmenin faaliyetleri, yatırım faaliyetleri ve finansman faaliyetlerine göre sınıflandırılır (Savcı, 2013: 132).

3.3.2.3.1.1. İşletme Faaliyetleri

İşletmenin gelir yaratan esas faaliyeti ile yatırım ve finansman faaliyeti dışında kalan diğer faaliyetlerden oluşur (Karapınar ve Zaif, 2013: 151).

İşletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışları şunlardır (Karapınar ve Zaif, 2013: 153):

- ✓ Satılan mallardan ve verilen hizmetlerden elde edilen nakit girişleri
- ✓ Ücret ve komisyonla ilgili nakit girişleri
- ✓ Mal ve hizmetler için yapılan ödemelerin nakit çıkışları
- ✓ Çalışanlara yapılan ödemelerin nakit çıkışları
- ✓ Sigorta şirketlerinin aldığı veya ödediği primler, tazminatlar ve poliçeyle ilgili diğer yükümlülükler sebebiyle oluşan nakit giriş ve çıkışları
- ✓ Kurum kazancı üzerinden hesaplanan vergilerle ilgili nakit çıkışları veya vergiler kapsamında alınan vergi iadeleri ile ilgili nakit girişleri
- ✓ Alım satım amaçlı sözleşmelerle ilgili nakit giriş ve çıkışları

3.3.2.3.1.2. Yatırım Faaliyetleri

Duran varlıkların ve nakde eşdeğer varlık kapsamına girmeyen diğer yatırımların alım ve satımını ifade eder (Karapınar ve Zaif, 2013: 153).

Yatırım faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışları şunlardır (Karapınar ve Zaif, 2013: 153-154):

- ✓ Maddi ve maddi olmayan duran varlıklar ve diğer uzun vadeli varlıkların alımı ile ilgili nakit girişleri ve çıkışları
- ✓ Başka bir işletmeye katılmak veya o işletmenin borçlanma aracını satın almak için ve müşterek yönetime tabi iş ortaklığına katılmak için yapılan nakit çıkışları
- ✓ Başka bir işletmenin hisse senedinin veya borçlanma aracının veya işletmenin bir müşterek yönetime tabi iş ortaklıklarındaki payının satılması sonucu elde edilen nakit girişleri
- ✓ İşletmeler tarafından üçüncü kişilere verilen avans ve borçlara ilişkin nakit çıkışları
- ✓ İşletmelerin üçüncü kişilere verdikleri avans ve kredilerden yapılan tahsilatlar
- ✓ Vadeli işlem sözleşmesi, opsiyon sözleşmeleri ve swap sözleşmelerine ilişkin nakit giriş ve çıkışları

3.3.2.3.1.3. Finansman Faaliyetleri

Bir işletmenin öz sermaye ve borçlarının bileşim ve boyutunda değişikliğe neden olan faaliyetlerdir (Karapınar ve Zaif, 2013: 154).

Finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışları şunlardır (Karapınar ve Zaif, 2013: 154):

- ✓ Hisse senedi ve öz sermaye araçlarının satılmasından sağlanan nakit girişleri
- ✓ Sermayenin azaltılması ve hisse senedinin satın alınmasıyla ilgili nakit çıkışları
- ✓ Borçlanma araçlarının satılması ve kısa-uzun vadeli krediler ile sağlanan nakit girişleri
- ✓ Borç ödemelerine ilişkin nakit çıkışları
- ✓ Leasing sözleşmelerinden kaynaklanan borç ödemelerine ilişkin nakit çıkışları

3.3.2.4. Kar Dağıtım Tablosu

3.3.2.4.1. Kar Dağıtım Tablosunun Tanımı

İşletmede elde edilen kârın nasıl dağıtılacağını gösteren tablolara kâr dağıtım tablosu denir. Bu tablo işletmelerde dönem sonu hazırlanmaktadır. Kâr dağıtım tablosunda hesaplanan vergi ve diğer yasal yükümlülükler muhasebe kayıtlarına veri oluşturmaktadır. Bu tablonun diğer hesaplamaları şirket genel kurulunda belirlenir. Bu tablo sayesinde işletmenin kâr dağıtım biçimi belirlenebilir ve tablo yıllara göre karşılaştırmalı olarak düzenlendiği için gelecekte beklenen dağılıbilir kârların tahmini kolaylaşmaktadır (Şamiloğlu ve Akgün, 2010: 182).

3.3.2.4.2. Kar Dağıtım Tablosu İlkeleri

Kâr dağıtım tablosunun düzenlenmesinde dikkate alınması gereken ilkeler vardır. Bunlar (Akgüç, 2013: 310):

- ✓ Dönem kârından yapılan dağıtım ile yedeklerden yapılan dağıtım, kâr dağıtım tablosunda ayrı şekilde gösterilmelidir.

- ✓ Ödenecek vergiler ve diğer yasal yükümlülükler, ortaklara ödenecek birinci ve ikinci kâr payları, kârdan pay alan diğer ilgililere yapılacak ödemeler, ayrılan birinci ve ikinci yedek akçeler, statü yedekleri, olağanüstü yedekler, kârdan ayrılan özel fonlar ve karşılıklar kâr dağıtım tablosunda net bir şekilde belirtilmelidir.
- ✓ İmtiyazlı ve oydan yoksun hisse senetleri ile adi hisse senetlerine ödenecek kâr payları, dönem kârın dağıtımında ayrı bir şekilde gösterilmelidir.
- ✓ İntifa senedi, katılma intifa senedi, kâra iştirakli tahvil, kâr ve zarar ortaklığı belgeleri çıkarılmış ise bu tür menkul değer sahiplerine sözleşme, çıkarma koşulları ve yasal düzenlemeler çerçevesinde ödenecek paylar, kâr dağıtım tablosunda ayrı bir şekilde yer almalıdır.
- ✓ Tabloda hisse başına kâr ve kâr payı tutarları bulunması gerekir.

3.3.2.4.3. Kar Dağıtım Tablosunun Biçimi

Kâr dağıtım tablosu dört bölümden oluşmaktadır. Bunlar:

- ✓ Dönem kârının dağıtımı
- ✓ Yedeklerden dağıtım
- ✓ Hisse başına kâr
- ✓ Hisse başına temettü bölümüdür.

Dönem kârın dağıtım bölümünde; ilk olarak dönem kârı ile başlanmaktadır. Sonra dönem kârından ödenecek vergi ve yasal yükümlülükler (kurumlar vergisi, gelir vergisi kesintisi, diğer vergi ve yasal yükümlülükler) çıkarılır ve net dönem kârına ulaşılmaktadır. Elde edilen net dönem kârından geçmiş dönemler zararı, birinci tertip yasal yedek akçe ve işletmede bırakılması ve tasarrufu zorunlu yasal fonlar çıkarılır. Çıkarıldıktan sonra dağıtılabılır net dönem kârına ulaşılmaktadır. Son olarak da elde edilen dağıtılabılır net dönem kârı ortaklara birinci temettü, personele temettü, yönetim kuruluna temettü, ortaklara ikinci temettü, ikinci tertip yasal yedek akçe, statü yedekleri, olağanüstü yedekler, diğer yedekler ve özel fonlar olarak dağıtılmaktadır. Yedeklerden dağıtım bölümünde; dağıtılan yedekler, ikinci tertip yasal yedekler, ortaklara pay, personele pay ve yönetim kuruluna pay olarak dağıtım işlemi yapılmaktadır. Hisse başına kâr bölümünde; adi hisse senedi sahiplerine ve imtiyazlı hisse senedi sahiplerine,

dağıtılan kârdan isabet eden paylar dağıtılmaktadır. Hisse başına temettü bölümünde; adi hisse senedi sahiplerine ve imtiyazlı hisse senedi sahiplerine, dağıtılan kârdan pay dağıtılmaktadır (Bakır ve Şahin, 2009: 87).

3.3.2.5. Öz Kaynaklar Değişim Tablosu

Öz kaynaklar değişim tablosu öz kaynak kalemlerinde meydana gelen artış ve azalışları, bu artış ve azalışların nedenlerini, nerelerden sağlandığını, nerede kullanıldığını gösteren tablodur. Bu tablo ile sermaye artırımını, yedek fon ve kâr kalemlerindeki değişiklikler mali tablo kullanıcılarına aktarılmaktadır (Karasioğlu ve Eren, 2012: 119).

3.3.2.5.1. Öz kaynak Değişim Tablosu İlkeleri

Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğinde belirtilen öz kaynak değişim tablosunun ilkeleri şunlardır (Karasioğlu ve Eren, 2012: 119):

- ✓ Cari dönem ve önceki dönem verilerini içerir.
- ✓ Tabloda sermaye, sermaye yedekleri, kâr yedekleri, geçmiş dönemler kârı-zararı, dönem net kârı-zararı kalemlerinin her birinin dönem başı tutarı, dönem içinde kalemlerdeki azalışları-artışları ve dönem sonu kalanı ayrı bir şekilde gösterilir.

3.3.2.6. Net İşletme Sermayesi Değişim Tablosu

Dönen varlıklar ile kısa vadeli borçlar arasındaki farkın nedenlerini kaynaklar ve kullanımlar biçiminde belirlemek amacıyla hazırlanan tablolara net işletme sermayesi değişim tablosu denir (Kiracı, 2014: 44).

3.3.2.6.1. Net İşletme Sermayesi Değişim Tablosunun Düzenlenmesi

Net işletme sermayesi değişim tablosu iki şekilde düzenlenmektedir. Birincisi dönen varlıklardaki ve kısa vadeli borçlardaki değişimlerin net işletme sermayesini artırıp azaltması bakımından ele alınır. Dönen varlıklardaki artışlar net işletme

sermayesini artırır, dönen varlıklardaki azalışlar ise net işletme sermayesini azaltır. Kısa vadeli borçlardaki artışlar net işletme sermayesini azaltır, kısa vadeli borçlardaki azalışlar ise net işletme sermayesini artırır. İkincisi net işletme sermayesindeki değişikliğin nedenleri bakımından ele alınır. Tabloda net işletme sermayesinin elde edildiği kaynaklar ve kullanıldığı yerler belirtilir (Gücenme, 1996: 145).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

OTOMOTİV SEKTÖRÜNDE BİR FİRMA ÜZERİNE UYGULAMA

4.1. OTOMOTİV SEKTÖRÜNÜN GENEL YAPISI

Değişen çevre koşulları ve bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmeler otomotiv sektöründe şiddetli bir rekabete yol açmıştır. Bu değişim otomotiv firmalarının ve lider otomotiv üreticisi ülkelerin faaliyetlerini gözden geçirmesine ve radikal kararlar almasına neden olmuştur. Türkiye otomotiv endüstrisi de bu değişimden etkilenmekte ve gelişmektedir.

Türkiye’de otomotiv ana sanayinin 1959 yılında Ford-Koç ortaklığında kurulan Otosan ile başladığı da kabul edilen görüşler arasındadır. 1966 yılında İngiliz Reliant firması ile anlaşan Otosan firması, Anadol adında ilk yerli marka otomobili üretmiştir. 1969 yılında Fransız lisansı ile OYAK-RENAULT, İtalyan lisansı ile TOFAŞ kurulmuş, bu firmalar tarafından 1971 yılından itibaren sektörde büyük ölçekte üretim gerçekleştirilmiştir. 1960’lı yıllarda ana ve yan sanayinin gelişimini teşvik eden politikalar benimsenmiş, ana sanayide yaşanan olumlu gelişmeler yan sanayiye de yansımıştır. 1970’li yıllarda aksam ve parça üretimine ilişkin yerleştirme çalışmaları yapılmıştır. 1980’li yıllara kadar sektörde iç pazara dönük bir yaklaşım sergilenirken serbest piyasa ekonomisine geçiş ile dışa dönük bir yaklaşım sergilenerek modern, kalite odaklı ve uluslararası rekabet gücüne sahip olan bir sektör hedeflenmiş, ancak koruma oranları sebebiyle sektörde istikrarlı bir yükseliş sağlanamamıştır. Uluslararası markaların yatırımları ile 1990’lı yıllarda ihracata yönelik rekabetçi bir nitelik kazanan otomotiv sektöründe, maliyetleri düşürmek adına ana ve yan sanayi arasında çalışmaların arttığı, biçimsel ve biçimsel olmayan iletişim süreçlerinin geliştirildiği dikkat çekmektedir. Günümüzde diğer otomotiv üreticisi ülkelerle kıyaslandığında kamyon ve otobüs segmentlerinde yüksek düzeyde rekabet gücüne sahip olan Türkiye, Avrupa’nın en büyük ticari araç üreticisi olup 2016 yılının ilk yarısında hafif ticari araç üretiminde %8 oranında büyüme göstererek dünyada 8’inci ve Avrupa’da 2’nci sırada yer almıştır. Sektördeki dış yatırım ağırlıklı üretim sayısının artışına rağmen taşıt araçları pazarının yarısından fazlasının ithalat ile karşılandığı da unutulmamalıdır. Forbes Dünyanın En Büyük Otomotiv Şirketleri listesindeki firmalardan Toyota,

Mercedes-Benz, Honda, Ford, Hyundai, FCA Fiat Chrysler, Renault ve Isuzu firmaları küreselleşme ile birlikte tüm dünya pazarlarında olduğu gibi Türkiye’de de üretim yapmaktadırlar. Bu firmalar ile birlikte, listede olmayan Türkiye menşeli Hattat, Karsan, Otakar, Temsa, Türk Traktör firmaları ve Alman Man firması da Türkiye’de üretim yapmaktadır. 2000’li yıllardan itibaren üretimde montajlama sürecinin genişletilmesinden ziyade, sektör, küresel rekabet ortamına uygun teknoloji, model geliştirme ve ARGE çalışmalarına yoğunlaşmıştır. Hem marka değeri açısından hem de toplam satışlarda dünya birincisi olan Toyota, Türkiye’de de üretim yapmaktadır. Corolla, Verso ve Toyota C-HR modellerini Türkiye’de üreten Toyota, her yıl ürettiği araçların % 85’ini dünyada 90’ın üzerinde ülkeye ihraç etmektedir. Otomotiv üretimi açısından son yıllarda yerli otomobil markası üretmek adına devlet tarafından yapılan araştırmalar da hız kazanarak belli bir noktaya gelmiştir. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından üretim yapabilecek yerli sanayici veya girişim gruplarına yönelik arayışlar sürmekle birlikte, Bakanlık düzeyinde ilk örnek ve tasarım çalışmaları devam etmektedir (Yılmaz vd., 2017: 690).

Koç Topluluğu şirketlerinden Otokar, 1963'ten bu yana kendi teknoloji, tasarım ve uygulamaları ile müşterilerinin ihtiyaçlarına uygun özel çözümler sunuyor. Sakarya’daki 552.000 m²’lik alana kurulu fabrikasında 2000’den fazla çalışanıyla faaliyet gösteriyor. Otokar, toplu taşımacılık alanında otobüs, nakliye ve lojistik sektörü için semi-treyler ve hafif kamyon, savunma sanayi için tekerlekli zırhlı ve paletli zırhlı araçlar üretiyor. Yüzde yüz Türk sermayeli bir şirket olan Otokar, bugün otomotiv ve savunma sanayiinde fikri mülkiyet hakları kendisine ait ürünleri ile yer alıyor. Türkiye’de otobüs sektöründe ve savunma sanayi kara araçlarında lider olan Otokar, Türkiye’nin milli ana muharebe tankı ALTAY Dönem-1’de ana yüklenici olarak görev almıştır (<https://www.otokar.com.tr>).

Türkiye’nin öncü otomotiv ve savunma sanayi şirketlerinden Otokar, 2016 yılında %14 büyüyerek 1,6 milyar TL ciro elde etmiş; 69,7 milyon TL net kâra ulaşmıştır. Üretim yaptığı segmentlerin toplamında Türkiye otobüs pazarının lideri olan Şirket, frigorifik semi-treyler alanında en çok tercih edilen marka olmuş; savunma sanayiinde ise Türkiye’nin lider kara araçları üreticisi konumunu korumuştur. 2016’da Otokar’ın ihracatının cirosundaki payı %27 olmuştur. 2016 yılında Otokar, Savunma Sanayii Müsteşarlığı’nın talebi üzerine, tasarım, prototipleme ve kalifikasyon dönemi

için ana yüklenicisi olduğu Altay ana muhabere tankının seri üretimi için ilk teklifini 18 Ocak, son teklifini ise 29 Ağustos'ta sunmuştur. Sözleşmenin imzalanmasıyla birlikte, ilk tankları en kısa zamanda hattan çıkaracak şekilde üretim programı yapılarak, seri üretim dönemi için tüm altyapı gereksinimleri ve hat planlamalar çalışılmış; ana muharebe tankı üretimi için gerekli olan “Üretim İzin Belgesi”ni Milli Savunma Bakanlığı’ndan alarak, bu belgeye sahip olan tek kara sistemleri şirketi olmuştur. Savunma sanayii alanında Otokar, yurt içi ve yurt dışından aldığı farklı tiplerdeki zırhlı araç siparişlerinin teslimatlarına odaklanmış, yeni siparişler almıştır. Otokar, Körfez Bölgesi başta olmak üzere yurt dışı satışlarını artırmak için Birleşik Arap Emirlikleri’nde “Otokar Land Systems Limited” (“Otokar LS”) şirketini kurmuştur. 2017 yılı Şubat ayında, Otokar Land Systems şirketinin, yerel ortağı ile birlikte kurduğu ortak girişim şirketi Al Jasoor, Türkiye’nin en büyük savunma sanayi ihracat sözleşmesine imza atmıştır. Birleşik Arap Emirlikleri’nin 8x8 amfibik zırhlı araç ihtiyacını karşılamaya yönelik 661 milyon ABD Doları tutarındaki bu anlaşmayla birlikte Otokar, kabiliyetlerine teknoloji transferi ihracatını ve yurt dışında üretimi de eklemiştir. 2016 yılında faaliyet gösterdiği 7-10 metre otobüs ve 12-18,75 metre belediye otobüsleri segmentlerinde Otokar iç pazardaki liderliğini korumaya devam etmiş ve Türkiye’de satılan her 5 otobüsten 2’si Otokar markalı olmuştur. İzmir Büyükşehir Belediyesi’ne teslim edilen 100 adet körüklü otobüs ve Gaziantep’te kullanılmaya başlanan doğal gazlı belediye otobüsleri, yılın önemli teslimatları arasında yer almıştır. Otobüs ihracatını 2016’da %18 artıran Şirket, ihracat pazarlarına yeni ülkeleri eklemiştir. Küçük otobüs alanında Türkiye’nin ilk teknoloji transferi anlaşmasına imza atarak, Sultan otobüslerinin İran’da üretimi için teknoloji ve lisans anlaşması imzalamıştır. Yedi ayrı ülkede yürütülen CoMoSef projesinde; Otokar, Koç Sistem ve İSBAK’ın oluşturduğu konsorsiyum, sürüş kalitesi ve trafik güvenliğini artıran “akıllı otobüs”ü geliştirmiştir. 2016 yılında Otokar AR-GE Test Merkezi Klimatik Odası, araç üstyapılarına uygulanacak ve TSE’nin gözetiminde gerçekleştirilecek, bozulabilir gıda taşımacılığını uluslararası alanda düzenleyen ATP tip testleri için TSE tarafından Türkiye’deki ilk ve tek onaylı test istasyonu olarak belirlenmiştir. Otokar mayın test ekipmanları ve balistik laboratuvarları, uluslararası geçerliliği olan akreditasyon sertifikasını almaya hak kazanmıştır (<https://www.koc.com.tr>).

4.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Bu araştırmada otomotiv sektöründe yer alan Otokar firmasının finansal analizinin yapılarak vergisel açıdan değerlendirmesini yapmak amaçlanmıştır. Araştırmada Otokar firmasının yatay, dikey ve oransal analizleri yapılmıştır. Ayrıca Otokar firmasının sektördeki durumunu analiz edebilmek için otomotiv sektöründe yer alan diğer firmaların da sektörel analizleri yapılarak yorumlanmıştır.

Araştırmada Otokar firmasının 2016-2017 yıllarına ait verileri kullanılmıştır. Otokar firmasının verilerine Kamu Aydınlatma Platformu web sayfasından ulaşılmış olup, elde edilen 2016 ve 2017 bir yıllık bilanço ve gelir tablosu verileri Microsoft Excel programına aktarılarak yatay, dikey ve oransal analizler excelde hesaplanmıştır. Daha sonra hesaplanan veriler tek tek yorumlanarak Otokar firmasının finansal durumu ve vergisel yönden mali durumu analiz edilmiştir.

4.3. LİTERATÜR TARAMASI

Araştırmada analiz edilen Otokar firmasının verileri Microsoft Excel’de hesaplanarak tablolar oluşturulmuş ve sektörle ilgili analiz yapılmıştır.

Literatürde işletmenin finansal durumunu analiz eden ve vergi denetimi ile ilgili pek çok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalara aşağıda yer verilmektedir.

Oğuztürk ve Ünal’ın (2015) yaptığı “Türkiye’de Vergi Denetiminde Yeni Dönem” adlı çalışmada vergi denetim faaliyetleri incelenmiş ve yeniden yapılanan denetim çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir.

Abdioğlu’nun (2007) yapmış olduğu “Vergi Denetiminde Kırmızı Bayrakların Kullanımı” adlı çalışmada vergi denetiminde amaçlanan hedeflerin gerçekleştirilmesinde kırmızı bayrakların(hile belirteçleri) kullanılmasının inceleme elemanlarına fayda sağlayacağı düşünülmüştür.

Kalvardar’ın (2016) “Tam Tasdik ve Vergi Denetimleri İçin Denetim Riski Ölçümleme Modeli” adlı çalışmasında yeminli mali müşavirler ve Mali İdare tarafından kullanılabilir tam tasdik denetim çalışmalarının içerdiği vergisel risklerin ve belirsizliklerin gösterimini sağlayan bir model geliştirilmiştir.

Yücelen’in (2009) yaptığı yüksek lisans tezinde “Türkiye’deki Vergi Denetim Teknikleri ve Bilgisayar Destekli Vergi Denetimi” çalışmasında Türkiye’deki vergi

denetim teknikleri boyutlarının çeşitliliği de göz önüne alındığında ayrıca dijital teknolojinin yaygınlaşması sebebiyle bilgisayar destekli vergi denetimine yönelik projeler geliştirilmiştir.

Yener'in (2009) "finansal tablolar yoluyla vergi denetimi" çalışmasında gıda sektöründe yer alan bir firmanın finansal durumu analiz edilmiştir.

Gümüş ve Bolel'in (2017) çalışmasında; Borsa İstanbul'da faaliyet gösteren Türk Hava Yolları ve Pegasus Hava Yolları Şirketleri'nin finansal performansını ölçmek için oran analizi tekniği kullanılmıştır. Bu tekniğe başvurularının sebebi ise yurt içi ve yurt dışında havayolu taşımacılığına olan talebin artmasından dolayı havayolu firmalarının finansal yapılarında değişiklik olmaktadır. Bu değişiklikleri yorumlamak için iki havayolu şirketinin 2010 ve 2015 yılları arasındaki mali tablo değerleri kullanılmış, oran analizine göre de finansal performansı ölçülmüştür.

Bülüç, Özkan ve Ağırbaş'ın (2017) yapmış olduğu çalışmada; Borsa İstanbul'da faaliyet gösteren özel hastane işletmesinin performansını değerlendirmek için 2013-2016 yıllarına ait bilanço ve gelir tablosundaki değerler kullanılarak oran analizi tekniğine göre yorumlanmıştır. Analiz sonuçlarına göre hastane işletmesi hakkında finansal bilgiler verilmiştir.

Ulun ve Yetim'in (2016) yapmış olduğu çalışmada; Türkiye'deki futbol kulüplerinden Galatasaray ve Fenerbahçe'nin sportif başarı düzeyi ile mali yapıları oran analizi tekniği kullanılarak incelenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda UEFA'daki başarı puanlarına göre son beş sezondaki veriler dikkate alınarak iki futbol kulübünün sportif başarı düzeyleri ölçülmüştür. Aynı zamanda iki futbol kulübünün finansal verilerine bakılarak oran analizi tekniği ile mali yapıları da değerlendirilmiştir.

Omağ'ın (2014) yapmış olduğu çalışmada; Gıda sektöründeki büyük ölçekli bir işletmenin 2011-2012 yıllarına ait bilanço ve gelir tablosundaki değerler kullanılarak dikey analiz tekniği ile işletmenin aktif ve pasif yapısı, gelir ve gider durumu yüzde cinsinden değerlendirilip karşılaştırma yapılmıştır. İşletmenin finansal yapılarındaki değişiklikler yorumlanarak gelecekte nasıl yatırım ve finansman kararları alınabileceği araştırılmıştır.

Göçer'in (2015) çalışmasında; Mali analiz yöntemlerinin kamu kurumlarında da uygulanabilirliğini ölçmek ve finansal yapılarını değerlendirmek için Pendik

belediyesinin 2008-2012 yıllarına ait bilanço ve bütçe sonuçları tablolarındaki değerler kullanılarak yatay ve dikey analiz tekniği ile değerlendirme yapılmıştır.

Göçer'in yapmış olduğu çalışmaya benzer bir çalışma da Ersöz'ün (2017) "Kamu Kurumlarında Mali Tablo Analiz Yöntemlerinin Uygulanabilirliği" çalışmasıdır. Ersöz, çalışmasını bir büyükşehir belediyesi ve bir üniversitenin mali tabloları üzerinde uygulamıştır. Mali tablo analiz teknikleri kullanılarak ulaşılan sonuçların incelenerek oranlar üzerinde ne tür geliştirmeler yapabileceklerini araştırmışlardır. Bu tekniklerin Türkiye'de kamu sektöründe de kullanılabilmesi görüşüne varılmıştır.

4.4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırmanın bulgularının yer aldığı bu bölümde ilk olarak Otokar işletmesine ait 2017 ve 2016 yıllık mali tablolarına yer verilmiştir. İşletmenin bilançoları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: İşletmenin 2016/12 ve 2017/12 Döneminin Bilançosu

(Bin TL)	2016/12	2017/12
Dönen Varlıklar	1.449.932	1.631.551
Hazır Değerler	38.598	228.958
Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	388.658	445.329
İlişkili Taraflardan Ticari Alacaklar	29.437	29.656
İlişkili Olmayan Taraflardan Ticari Alacaklar	359.221	415.673
Diğer Kısa Vadeli Alacaklar	20	68
İlişkili Olmayan Taraflardan Diğer Alacaklar		
Stoklar	493.870	413.056
Devam Eden Sözleşmelere İlişkin Varlıklar	245.830	312.030
Türev Enstrümanlar	52	1.325
Peşin Ödenmiş Giderler	176.766	190.153
İlişkili Olmayan Taraplara Peşin Ödenmiş Giderler		
Diğer Dönen Varlıklar	106.138	40.632
İlişkili Olmayan Taraflardan Diğer Dönen Varlıklar		
Duran Varlıklar	334.336	378.036
Uzun Vadeli Ticari Alacaklar	9.174	10.235
İlişkili Olmayan Taraflardan Ticari Alacaklar		
Diğer Uzun Vadeli Alacaklar	234	281
İlişkili Olmayan Taraflardan Diğer Alacaklar		
Finansal Yatırımlar	41	41
Maddi Duran Varlıklar	105.102	101.009
Maddi Olmayan Duran Varlıklar	181.932	219.864

Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar		
Devam Eden Sözleşmelere İlişkin Varlıklar		
Ertelenen Vergi Varlıkları	37.853	46.606
Toplam Aktifler	1.784.268	2.009.587
Kısa Vadeli Yükümlülükler	1.066.339	1.072.319
Finansal Borçlar	3	429.248
Uzun Vadeli Finansal Borçların Kısa Vadeli Kısımları	4.669	84.410
Türev Araçlar		
Ticari Borçlar	401.145	62.117
İlişkili Tarafalara Ticari Borçlar	11.017	14.094
İlişkili Olmayan Tarafalara Ticari Borçlar	390.128	48.023
Diğer Borçlar	37.958	42.549
İlişkili Olmayan Tarafalara Diğer Borçlar		
Devlet Teşvik ve Yardımları	2.156	1.940
Ertelenmiş Gelirler	200.624	21.084
Cari Dönem Vergi Yükümlülüğü		
Borç ve Gider Karşılıkları	387.144	403.935
Çalışanlara Sağlanan Faydalara İlişkin Kısa Vadeli Karşılıklar	8.491	9.286
Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	378.653	394.649
Çalışanlara Sağlanan Faydalara İlişkin Karşılıklar	21.440	24.294
Diğer Kısa Vadeli Borçlar	11.200	2.742
Uzun Vadeli Yükümlülükler	474.971	653.714
Finansal Borçlar	425.447	190.000
Borç ve Gider Karşılıkları	38.388	31.693
Kıdem Tazminatı Karşılığı	28.088	31.693
Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	10.300	
Devlet Teşvik ve Yardımları	3.382	1.441
Ertelenmiş Gelirler	7.754	430.580
Öz Sermaye (Azınlık Payı Dahil)	242.958	283.554
Öz Sermaye (Ana Ortaklığa Ait)	242.958	283.554
Sermaye	24.000	24.000
Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak Birikmiş Diğer Kapsamlı Gel. veya Gid.	-4.986	-4.880
Yeniden Değerleme ve Ölçüm Kazanç/Kayıpları	-4.986	-4.880
Yabancı Para Çevrim Farkı		
Diğer Kazanç/Kayıplar		
Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılacak Birikmiş Diğer Kapsamlı Gelir. veya Gid.	1.329	2.396
Yabancı Para Çevrim Farkları	1.329	2.396
Sermaye Yedekleri		
Diğer Yedekler		
Yeniden Değerleme Artışı	-4.986	-4.880
Net Dönem Karı	69.725	99.423
Dönem Zararı (-)		
Geçmiş Yıl Karları	46.132	49.977
Yabancı Para Çevrim Farkları	1.329	2.396
Kardan Ayrılan Kısıtlanmış Yedekler	54.015	59.895

Öz sermaye Enf. Düz. Farkları	52.743	52.743
Toplam Pasifler	1.784.268	2.009.587

Tablo 1’de yer alan bilanço sonuçlarına göre işletmenin 2017 yılında aktiflerini 2.009.587.000 TL düzeyine çıkardığı görülmektedir. Öz sermaye büyüklüğünün ise 283 Milyon TL’nin üzerinde olduğu görülmektedir. İşletmenin Gelir Tablosu bilgileri Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2: İşletmenin 2016/12 ve 2017/12 Döneminin Gelir Tablosu

(Bin TL)	2016/12	2017/12
Brüt Satışlar	1.644.261	1.793.305
Yurtiçi Satışlar	1.197.376	1.241.020
Yurtdışı Satışlar	446.885	552.285
Satışlardan İndirimler (-)	9.746	8.033
Satış Gelirleri	1.634.515	1.785.272
Satışların Maliyeti (-)	1.224.670	1.313.646
Brüt Esas Faaliyet Karı/Zararı	409.845	471.626
Faaliyet Giderleri (-)	288.821	347.830
Araştırma ve Geliştirme Giderleri	36.176	43.644
Pazarlama Satış ve Dağıtım Giderleri	189.513	234.662
Genel Yönetim Giderleri	63.132	69.524
Net Esas Faaliyet Karı/Zararı	121.024	123.796
Diğer Faaliyetlerden Gelir ve Karlar	422.909	448.664
Diğer Faaliyetlerden Zararlar ve Giderler (-)	379.290	346.746
Faaliyet Karı veya Zararı	164.643	225.714
Yatırım Faaliyetlerinden Gelirler	87	1.250
(Esas Faaliyet Dışı) Finansal Gelirler	15.517	14.548
(Esas Faaliyet Dışı) Finansal Giderler (-)	112.167	150.806
Vergi Öncesi Kar/Zarar	68.080	90.706
Ödenecek Vergi ve Yasal Yükümlülükler (-)	-1.645	-8.717
Dönem Vergi Gelir/Gideri	-1.387	66
Ertelenmiş Vergi Gelir/Gideri	258	8.783
Net Dönem Karı/Zararı	69.725	99.423
Ana Ortaklık Payları Net Dönem Karı/Zararı	69.725	99.423
Dönem İçi Ayrılan Kıdem Tazminatı	5.445	6.400
Amortisman Giderleri , İtfa ve Tükenme Payları	49.193	62.108
Amortisman Giderleri		
Yabancı Para Varlıklar	667.628	994.123
Yabancı Para Yükümlülükler	633.508	733.107
Türev Enstrümanların Net Pozisyonu	-25.397	-259.323
Yabancı Para Pozisyonu Net	8.723	1.693

Tablo 2’de yer alan Gelir tablosu bilgilerine göre işletme 2016 yılını 69 Milyon TL karla kapatırken, 2017 yılsonunda Net Dönem Karı yaklaşık 100 Milyon TL düzeyine ulaşmıştır.

4.4.1. Oran Analizi

Bir oran, sadece iki değişken arasındaki ilişkidir. İşletmenin faaliyeti hakkında analiz yapılırken oranın gerçek bir önemi varsa iyi mi yoksa kötü mü olduğunu belirlemek için önceki yıllar, rakipler ve bütçeler gibi ölçütlerin karşılaştırılması gerekir (Izhar, 1990: 180).

4.4.1.1. Büyüme Oranlarının Analizi

Bir önceki dönem ve cari dönem fiyatları karşılaştırılarak mali tablo kalemlerindeki fiyat değişimlerinin yüzdesel olarak yansımalarını gösteren oranlardır (Akgüç, 2013: 531). İşletmenin büyüme oranları analizi sonuçları Tablo 3’de yer almaktadır.

Tablo 3: İşletmenin Büyüme Oranları Analizi Sonuçları

Oran Analizleri	2016/12	2017/12
Aktif Büyüme (%)	11,17	12,63
Net Kar Büyüme (%)	-12,30	42,59
Net Satışlar Büyüme (%)	13,99	9,22
Öz sermaye Büyümesi (%)	-0,93	16,71

Aktif büyüme oranları, işletmedeki varlık artışını göstermektedir. 2016 ve 2017’deki aktif büyüme oranlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. İşletmenin 2016 yılında %11,17, 2017 yılında ise %12,63 varlık artışı olmuştur. Cari dönem varlık tutarı bir önceki dönem varlık tutarına göre artmıştır. Bu durumun işletme açısından olumlu olduğunu söyleyebiliriz.

İşletmenin net kârındaki büyüme oranının ifade eden “net kâr büyüme” oranı sonuçlarına göre 2016 yılında %12,30’luk bir düşüş yaşanmıştır. Bu durum 2015 yılında gerçekleşen 79,5 milyon TL’lik net kârın 2016 yılında 69,7 milyon TL’ye düşmesinden kaynaklanmıştır. Ancak bu oran 2017 yılında %42,59 olarak sonuçlanmıştır. Buna göre 2017 yılında baz alınan 2016 yılına göre %42,59’luk bir artışı ifade etmektedir.

Hesaplanan net satışlar büyüme oranı, net satışlarda cari fiyatlarla % olarak değişmeyi ifade etmektedir. 2016 yılında işletmenin net satışlarda %13,99 büyüme gerçekleşmiştir. Bu oran işletme açısından iyi olmakla birlikte 2017 yılında 2016 yılına göre belirgin bir düşüş olmuştur. Net satışlarda sadece %9,22'lik bir büyüme olmuştur.

İşletmenin öz sermayedeki büyüme oranının sonuçlarına göre 2016 yılında %0,93'lük bir düşüş olmuştur. 2017 yılında ise %16,71'lik bir artış gerçekleşmiştir. Bu durum 2016 yılında 242.958 liralık öz sermaye tutarının 2017 yılında 283.554 Türk Lirasına yükselmesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca işletmenin öz sermayesindeki %16,71 oranındaki artış işletmenin kurumlar vergisi ve ertelenmiş vergi alacağı/borcu sonrası kârından kaynaklanmaktadır.

4.4.1.2. Borsa Başarı Oranlarının Analizi

Borsa başarı oranları, potansiyel yatırımcılara yöneliktir ve bu yatırımcıların bir işletmenin değerli bir yatırım yapıp yapmadığına karar vermesine yardımcı olabilir. Fakat bazı borsa başarı oranları, diğer yatırımcı grupların ilgisini çekebilir (Melville, 2015: 357). İşletmenin borsa başarı oranları analizi sonuçları Tablo 4'de yer almaktadır.

Tablo 4: İşletmenin Borsa Başarı Oranları Analizi Sonuçları

Borsa Başarı Oranları	2016/12	2017/12
Fiyat / Nakit Akış	26,92	17,24
FK (Fiyat Kazanç)	45,92	28,00
Piyasa Değeri / Defter Değeri	13,18	9,82
Piyasa Değeri / Net Satış	1,96	1,56
Piyasa Değeri	3.201.600.000,00	2.784.000.000,00
Hisse Başına Kar	2,91	4,14

Tablo 4'te yer alan borsa başarı oranlarından fiyat kazanç oranı; hissenin piyasa değeri başına ne kadar kar düştüğünü gösteren bir orandır. Hisse senedine yatırım tercihlerinde bu oranın düşük olmasına dikkat edilir. Oranın yüksek olması, hisse fiyatının yüksekliğinden veya hisse başına karın düşük olmasından kaynaklanabilir. Bu bağlamda firmanın 2016 yılındaki F/K oranı 45,92 iken 2017 yılından bu oran 28 düzeyine düşmüştür. Tek başına bu oran açısından olumlu bir değerlendirme yapılabilir. Tablo 4'te yer verilen hisse başına kar oranı bilgisinden hareketle işletmenin hisse başına kar performansı 4,14 TL olarak gerçekleşmiştir ve 2016 sonuçlarına göre(2,91TL) daha iyi bir durum ortaya çıkmıştır. Fiyat kazanç oranı için ideal bir sınır bulunmamakla birlikte hisse senedine yatırım yapılırken oranın sektör ortalamalarından

düşük olması tercih sebebidir. Ancak bu bilginin yanında oranı düşüren faktöre veya faktörlere de dikkat edilmelidir. Bu oranlar doğrudan işletme yönetiminin kararlarını(mali kararlar ve vergisel etkiler yönünden) etkilememekle birlikte işletmenin finansal performansının sermaye piyasalarında nasıl algılandığını ve algılanacağını göstermesi bakımından önemlidir. Fiyat kazanç oranının yüksek olması işletmenin piyasa fiyatının primli olduğu şeklinde değerlendirme yapılmasını sağlayabilir, bu durumda işletme yönetimi orta ve uzun vadeli finansman ihtiyacını karşılamak amacıyla sermaye artırımını ve yeni hisse senetlerinin halka arzını gündeme alabilir. Bu şekilde emisyon primi üreterek öz kaynaklarını daha fazla güçlendirme imkanı sağlayabilir.

Firmanın hisse başına kar oranının önceki yıla göre yüksek çıkması tek başına olumlu olarak değerlendirilir. Bu oran sermaye piyasalarında işlem yapan yatırımcılar tarafından işletmenin kar payı dağıtma potansiyelini gösterdiği için yakından takip edilen göstergelerden biridir. Bu orandaki değişimlerin hisse senedi fiyatını etkilemesi beklenmektedir. Örneğin, hisse başına karda meydana gelen artışlar hisse senedinin fiyatında artış yönlü bir etki yaratabilirken, aksi durumda hisse senedinin fiyatının satış işlemlerinin artması ile düşmesi beklenebilir. Hisse başına kar oranı 1 TL nominal değerli her bir hisse senedine kaç TL kar isabet ettiğini gösteren bir oran olması sebebiyle ortakların temettü olarak alacakları tutarı ölçmek için kullanılamaz. İşletmeler elde ettikleri karın bir kısmını yasal zorunluluklar nedeniyle, şirket esas sözleşmesi gereği ve genel kurulda alınan kararlar doğrultusunda yedek olarak ayırdıktan sonra kar dağıtımını yapmaktadırlar. Bu durumda hisse başına dağıtılabılır kar rakamı ayrıca dikkate alınmalıdır. Ancak bu oranda karın dağıtılmayan kısımları dikkate alınması işletmenin oto finansman potansiyeli olarak değerlendirilebilir.

Hisse senedi yatırımcının hisse fiyatının düşük mü yüksek mi olduğuna karar vermek için kullandığı PD/DD oranı analizlerde çok sık kullanılan oranlardan bir tanesidir. İşletmenin 2017 yılında PD/DD oranı 9,82 olarak gerçekleşirken aynı oran 2016 yıl sonunda 13,18 olarak gerçekleşmiştir. Düşük PD/DD oranı olan işletmelerin piyasada olması gerekenden daha düşük fiyatlandığı yorumu yapılırken aynı zamanda düşük fiyatlamaya sebep olan önemli bir sorunun olabileceği dikkate alınmalıdır. Bu oranın 1'den düşük olması; tüm borçlar ödendikten sonra kalan net varlıklarından bile daha düşük bir değerle piyasa fiyatının oluştuğu şeklinde ifade edilir.

4.4.1.3. Faaliyet Oranlarının Analizi

Faaliyet oranları, işletmenin varlıklarının verimli bir şekilde kullanıldığı ve yönetildiği ölçüde bir miktar göstergeler sağlar (Melville, 2015: 357). İşletmenin faaliyet oranları analizi sonuçları Tablo 5’de yer almaktadır.

Tablo 5: İşletmenin Faaliyet Oranları Analizi Sonuçları

Faaliyet Oranları	2016/12	2017/12
Stok Devir Hızı (Yıllık)	2,49	2,82
Alacak Devir Hızı (Yıllık)	4,82	3,72
Aktif Devir Hızı (Yıllık)	0,96	0,94

Tablo 5’ten de görüleceği üzere stok devir hızı işletmenin faaliyetlerinin etkinliğinin ölçülmesinde kullanılan önemli bir oran olup işletmenin 2016 yılında gerçekleşen değeri 2,49’dur. Bu oranın sonucuna göre işletmenin stoklarını yılda 2,49 kez devrettiği ifade edilebilir. Oranın yüksek olması bu anlamda işletmenin başarısı gösterecektir. 2017’de gerçekleşen sonuç ise 2,82 olup önceki yıla göre daha olumlu bir durum söz konusudur. Stok devir hızında yaşanan yükselme satılmayan mallarda artış anlamına gelebilir.

Alacak devir hızı işletmenin alacaklarının tahsil kabiliyetini gösteren bir orandır. İşletmenin 2016 yılındaki alacak devir hızı 4,82 olarak hesaplanmıştır. Bu değer işletmenin alacaklarının tahsil kabiliyeti konusunda başarılı olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda daha az işletme sermayesini alacaklara bağladığını ifade etmektedir. Fakat 2017 yılında alacak devir hızının düştüğü görülmektedir. İşletmenin 2017 yılındaki alacak devir hızı 3,72 olarak hesaplanmıştır. Bu değer işletmenin alacaklarını tahsilde zorluk çektiğini ve finansman gereksinimini artırdığını göstermektedir.

Aktif devir hızı varlık kullanımının etkinliğini ölçmeyi ve işletmede sermaye yoğunluğunu ifade etmektedir. Her iki yılda da birbirine yakın sonuçlar çıkmıştır. İşletmenin 2016 yılı aktif devir hızı 0,96 olarak hesaplanmıştır. 2017 yılında ise biraz düşüş olmuş ve 0,94 olarak görülmektedir. İşletmenin aktif devir hızının yüksek olması karlılık oranlarının da yüksek olduğunu göstermektedir. Bu sebeple işletme açısından olumlu bir durumdur.

Faaliyet oranları vergisel açıdan incelendiğinde; Stok devir hızında yaşanan yükselme satılmayan mallarda artış anlamına gelebilir. Bu durumda stok değer düşüş karşılığı ayrılabilir. Bu karşılık kurumlar vergisi hesabında kanunen kabul edilmeyen

gider olarak dikkate alınacaktır. Ancak zamanlama farkından kaynaklanan bir kanunen kabul edilmeyen gider olduğundan ertelenmiş vergi hesabında dikkate alınacaktır.

4.4.1.4. Finansal Yapı Oranlarının Analizi

“Kaldıraç oranları” olarak da bilinen mali yapı oranları işletmenin mali yapısının ve uzun vadeli borç ödeme gücünün göstergesi olan oranlardır (Çabuk ve Lazol, 2012: 207). İşletmenin finansal yapı oranları analizi sonuçları Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6: İşletmenin Finansal Yapı Oranları Analizi Sonuçları

Finansal Yapı Oranları	2016/12	2017/12
Duran Varlıklar / Aktif	18,74	18,81
Kısa Vadeli Borç / Aktif	59,76	53,36
Kısa Vadeli Borç / Öz sermaye	438,90	378,17
Kısa Vadeli Borç / Toplam Borç	69,18	62,13
Kısa Vadeli Finansal Borç / Kısa Vadeli Borç	0,00	40,03
Öz sermaye / Aktif	13,62	14,11
Öz sermaye / Maddi Duran Varlıklar	2,31	2,81
Toplam Borç Büyüme (%)	13,35	11,98
Borç Kaynak Oranı (%)	86,38	85,89

Duran varlıkların toplam aktif içindeki payını gösteren oran işletmenin kapasitesi hakkında bilgi vermektedir. İşletmelerin duran varlık yatırımını öz kaynaklarla ve uzun vadeli kaynaklarla finanse etmesi zaman uyumu açısından önemlidir. Bu durumda 2016 yılında işletmenin duran varlıklarının toplam varlıklar(pasif) içindeki payı %18,74’tür. Bu oran 2017 yılında ise %18,81’e yükselmiştir. İki dönem arasında oranın önemli bir değişiklik göstermediği görülmektedir. 2017 yılında aktifin %53,36’sı kısa vadeli borç ile finanse ediliyorken, 2016 yılında aktifin %59,76’sı kısa vadeli borç ile finanse edilmektedir. 2016 yılında toplam borçların %69,18’i kısa vadeliden oluşurken, 2017 yılında bu oran %62,13’e düşmüştür. Zaten 2017 yılında aktifin kısa vadeli borçla finanse edilen kısmının düşmesi de bu durumu desteklemektedir.

Finansal yapı oranları vergisel açıdan incelendiğinde; İşletmenin finansal borçlarının 2017 yılında azalması vergisel açıdan finansman giderlerinin doğruluğu yönünden vergisel bir denetim yapılması gerekliliğini azaltmaktadır.

4.4.1.5. Kârlılık Oranlarının Analizi

Kârlılık, işletmeye yatırılan her bir para için kazanç sağladığı miktardır. Bu sermaye, yeterliliği belirlemek için aynı sektördeki diğer getirilerle karşılaştırılmalıdır. Kârlılık oranları, net varlıklara her zaman eşittir ve “net varlıkların geri dönüşü” olarak da ifade edilir (Izhar, 1990: 181). İşletmenin kârlılık oranları analizi sonuçları Tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7: İşletmenin Kârlılık Oranları Analizi Sonuçları

Karlılık Oranları	2016/12	2017/12
Esas Faaliyet Kar Marjı	7,40	6,93
Net Kar Marjı (Yıllık)	4,27	5,57
Aktif Karlılık (%) (Yıllık)	4,11	5,24
Brüt Esas Faaliyet Kar Marjı (%)	25,07	26,42
Öz sermaye Karlılığı (%) (Yıllık)	28,56	37,77

İşletmenin kârlılık performansını ölçmeye yarayan aktif kârlılık oranı işletmenin sahip olduğu aktiflerin kârlılığını ifade etmektedir. Bu bağlamda işletmenin sahip olduğu 100 birim aktife karşılık 2016 yılında 4,11 birim kar isabet etmektedir. Diğer bir ifadeyle işletme 2016 yılını %4,11 aktif karlılığı ile kapatmıştır. 2017 yılında ise bu değer 5,24 olarak gerçekleşmiştir. Bu duruma göre 2017 yılında aktif kârlılığı açısından daha iyi bir performans ortaya çıktığını ifade etmek mümkündür.

Bir birim öz kaynağa ne kadar kâr düştüğünü gösteren öz sermaye kârlılığı oranı 2016 yılında 28,56 olarak gerçekleşmiştir. Bu durumda ortakların şirket üzerindeki haklarını gösteren öz kaynaklar grubu açısından bir değerlendirme yapıldığında 100 birim öz kaynağa 28,56 birim kar düştüğü ifade edilebilir. %37,77 sonucunun olduğu 2017 yılı öz sermaye karlılığı açısından 2016 yılına göre daha iyi bir durumu göstermektedir. Net kâr marjının da 2016 yılına göre artarak 5,57 olması işletme için olumlu bir durumu göstermektedir.

4.4.1.6. Likidite Oranlarının Analizi

Likidite, kısa vadeli nakit ihtiyacını karşılamak için işletme kaynaklarının güvenilirliğini ifade eder. Bir işletmenin kısa vadeli riski, gelecekteki performans beklentileriyle birlikte nakit girişlerinin ve çıkışlarının zamanlamasından etkilenir. Likidite analizi, faaliyet gösteren firmalara, ürün ve hizmet satışlarından kâr elde etme

yeteneklerine, işletme sermayesi gereksinimlerine ve önlemlerine yöneliktir (A. Bernstein ve Wild, 1999: 112). İşletmenin likidite oranları analizi sonuçları Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8: İşletmenin Likidite Oranları Analizi Sonuçları

Likidite Oranları	2016/12	2017/12
Cari Oran	1,36	1,52
Likit Oran	0,57	0,81
Dönen Varlıklar / Aktif	81,26	81,19

Cari oran, işletmenin kısa vadeli yükümlülüklerinin ödeme gücünü gösteren bir oran olup işletmenin 2016 yılında dönen varlıklarının kısa vadeli yükümlülüklerinden 1,36 kat büyük olduğunu göstermektedir. Oranın yüksek olması işletmenin ödeme gücü açısından olumlu değerlendirilmektedir. Söz konusu oran 2017 yılında 1,52 düzeyinde gerçekleşmiştir. Burada dönen varlıkların artması veya kısa vadeli borçların azalmasının etkisi söz konusudur.

Likit oran, işletmenin her 1 TL için hangi hızla paraya çevrilebilen likit dönen varlığı olduğunu gösterir. 2017 yılında 0,81 olan likit oran, işletmenin stoklarını satamaması durumunda kısa vadeli borçlarını ödeme gücünü gösterir. 2017 yılında oran sonucunun 1’e yakın olması, kısa vadeli borçların tamamının nakit ve hızla paraya çevrilebilen değerlerle karşılanabileceğini gösterir.

Dönen varlıkların toplam aktif içindeki payını gösteren oran işletmenin kapasitesi hakkında bilgi vermektedir. İşletmelerin dönen varlık yatırımını öz kaynaklarla ve uzun vadeli kaynaklarla finanse etmesi zaman uyumu açısından önemlidir. Bu durumda 2016 yılında işletmenin dönen varlıklarının toplam varlıklar içindeki payı %81,26’dır. Bu oran 2017 yılında ise %81,19’a düşmüştür. İki dönem arasında oranın önemli bir değişiklik göstermediği görülmektedir.

Likidite oranları vergisel açıdan incelendiğinde; işletmenin likidite oranının yüksek olması işletmenin kendine gelir yaratması anlamına geleceği için işletmenin 2017 yılındaki karının da yüksek çıkması olası bir durumdur. İncelenen işletmede 2017 yılının karı bir önceki yıla göre %33 artmıştır. Bu da vergisel açıdan işletmenin ödeyeceği vergi ve yasal yükümlülükleri artırması beklenir. Ancak incelenen işletmede ar-ge teşviğinin olması, vergi ve yasal yükümlülüklerin azalmasına yol açmıştır.

4.4.2. Sektörel Oran Analizi

Otomotiv sektöründeki firmaların 2017 yılına ait büyüme oranlarının ve borsa başarı oranlarının sonuçları bulunarak analizi yapılmıştır. Otomotiv sektöründeki bu firmaların bazı önemli oranları hesaplanmıştır. Hesaplanan bu oranların sonuçlarına göre sektör ortalamasına bakılarak Otokar firması hakkında değerlendirmeler yapılmıştır. Tablo 9’da otomotiv sektöründeki firmaların sektörel oran analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 9: İşletmenin 2017 Yılına Ait Sektörel Oran Analizi Sonuçları

Hisse	Aktif Büyüme (%)	Öz sermaye Büyümesi (%)	Net Satışlar Büyüme (%)	Net Kar Büyüme (%)	Hisse Başına Kar2017/12	FK (Fiyat Kazanç)2017/12	Piyasa Değeri / Defter Değeri2017/12	Piyasa Değeri / Net Satış2017/12
ASUZU	64,22	139,32	16,07				1,83	1,19
DOAS	6,49	18,69	10,86	-22,91	0,83	9,67	1,34	0,13
FROTO	29,35	16,82	38,56	55,97	4,25	14,71	5,93	0,86
KARSN	13,65	1,95	19,60		0,01	191,98	3,74	1,39
OTKAR	12,63	16,71	9,22	42,59	4,14	27,49	9,64	1,53
TOASO	17,11	21,15	22,70	32,22	2,57	10,66	3,82	0,78
TMSN	32,69	39,73	15,85				2,26	1,65
TTRAK	21,13	8,27	22,41	-13,26	6,01	12,31	5,21	0,94

Otomotiv sektöründeki firmaların aktif büyüme oranlarına bakıldığında 2017 yılında Anadolu Isuzu (ASUZU) firmasının %64,22 varlık artışı olmuştur. En yüksek varlık artışı bu firmada gerçekleşmiştir. En düşük varlık artışı ise %6,49 ile Doğu Otomotiv (DOAS) firmasında gerçekleşmiştir. Firmaların aktif büyüme oranlarındaki sektör ortalaması %24,65’tir. Otokar firmasındaki varlık artışı %12,63 olup sektör ortalamasının altındadır.

Otomotiv sektöründeki firmaların öz sermayedeki büyüme oranlarının sonuçlarına göre 2017 yılında Anadolu Isuzu (ASUZU) firması %139,32’lik bir artışla en yüksek artışı göstermiştir. En düşük artış %1,95 ile Karsan (KARSN) firmasında gerçekleşmiştir. Firmaların öz sermaye büyüme oranlarındaki sektör ortalaması

%32,83'tür. Otokar firmasının öz sermayedeki büyüme oranı %16,71 olup sektör ortalamasının altındadır. Ayrıca Otokar firmasının öz sermayedeki bu artışı kurumlar vergisi ve ertelenmiş vergi alacağı/borcu sonrası kârından kaynaklanmaktadır.

Otomotiv sektöründeki firmaların net satışlarda büyüme oranları sonuçlarına göre 2017 yılında Ford Otomotiv (FROTO) firmasının net satışlarında %38,56 büyüme gerçekleşmiştir. En yüksek oran bu firmada gerçekleşmiştir. En düşük oran ise Otokar (OTKAR) firmasına aittir. Firmanın net satışlarda %9,22 büyüme gerçekleşmiştir. Firmaların net satışlar büyüme oranlarındaki sektör ortalaması %19,40'tır.

Otomotiv sektöründeki firmaların net kârındaki büyüme oranları sonuçlarına göre 2017 yılında en yüksek artış Otokar (OTKAR) firmasında olmuştur. Firmanın net kârında %42,59 artış gerçekleşmiştir. Doğu Otomotiv (DOAS) firmasının net kârında %22,91 düşüş yaşanmıştır. Net kârında düşüş yaşayan diğer bir firma da Türk Traktör (TTRAK) firmasıdır. Firmanın net kârında %13,26 düşüş gerçekleşmiştir.

Otomotiv sektöründeki firmaların 2017 yılındaki hisse başına kâr oranları sonuçları incelendiğinde Türk Traktör (TTRAK) firmasının hisse başına kar oranı %6,01'dir. En yüksek oran bu firmadadır. En düşük hisse başına kâr oranının ise %0,01 ile Karsan (KARSN) firmasında olduğu görülmektedir. Firmaların hisse başına kâr oranlarındaki sektör ortalaması %2,96'dır. Otokar (OTKAR) firmasının hisse başına kâr oranı sektör ortalamasının üstünde olup %4,14'tür.

4.4.3. Dikey Analiz

Finansal tablo analizi, bir grubun veya bir grubun temsil ettiği bir alt grubun oranının bilinmesinden faydalanır. Bir bilançonun analizinde, toplam varlık, yükümlülük ve sermaye, her biri %100 olarak ve bu kategorilerdeki bireysel kalemler ifade edilmektedir. Gelir tablosunun analizinde ise net gelirler ile net gelirlerin yüzdesi olarak ifade edilen diğer kalemler genellikle %100 olarak belirlenmektedir. Yapılan gözlemler de dikkate alındığında bu teknik, dikey analiz olarak adlandırılmaktadır (A. Bernstein ve Wild, 1999: 37). İşletmenin bilançoları ile ilgili dikey analiz sonuçları Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10: İşletmenin Bilançoları ile İlgili Dikey Analiz Sonuçları

Dikey Analiz	2016/12 - (%)	2017/12 - (%)
Dönen Varlıklar	81,26	81,19
Hazır Değerler	2,16	11,39
Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	21,78	22,16
İlişkili Taraflardan Ticari Alacaklar	1,65	1,48
İlişkili Olmayan Taraflardan Ticari Alacaklar	20,13	20,68
Diğer Kısa Vadeli Alacaklar	0,00	0,00
Stoklar	27,68	20,55
Devam Eden Sözleşmelere İlişkin Varlıklar	13,78	15,53
Türev Enstrümanlar	0,00	0,07
Peşin Ödenmiş Giderler	9,91	9,46
Diğer Dönen Varlıklar	5,95	2,02
Duran Varlıklar	18,74	18,81
Uzun Vadeli Ticari Alacaklar	0,51	0,51
Diğer Uzun Vadeli Alacaklar	0,01	0,01
Finansal Yatırımlar	0,00	0,00
Maddi Duran Varlıklar	5,89	5,03
Maddi Olmayan Duran Varlıklar	10,20	10,94
Ertelenen Vergi Varlıkları	2,12	2,32
Toplam Aktifler	100,00	100,00
Kısa Vadeli Yükümlülükler	59,76	53,36
Finansal Borçlar	0,00	21,36
Uzun Vadeli Finansal Borçların Kısa Vadeli Kısımları	0,26	4,20
Ticari Borçlar	22,48	3,09
İlişkili Taraflara Ticari Borçlar	0,62	0,70
İlişkili Olmayan Taraflara Ticari Borçlar	21,86	2,39
Diğer Borçlar	2,13	2,12
Devlet Teşvik ve Yardımları	0,12	0,10
Ertelenmiş Gelirler	11,24	1,05
Borç ve Gider Karşılıkları	21,70	20,10
Çalışanlara Sağlanan Faydalara İlişkin Kısa Vadeli Karşılıklar	0,48	0,46
Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	21,22	19,64
Çalışanlara Sağlanan Faydalara İlişkin Karşılıklar	1,20	1,21
Diğer Kısa Vadeli Borçlar	0,63	0,14
Uzun Vadeli Yükümlülükler	26,62	32,53
Finansal Borçlar	23,84	9,45
Borç ve Gider Karşılıkları	2,15	1,58
Kıdem Tazminatı Karşılığı	1,57	1,58
Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	0,58	
Devlet Teşvik ve Yardımları	0,19	0,07
Ertelenmiş Gelirler	0,43	21,43
Öz Sermaye (Azınlık Payı Dahil)	13,62	14,11
Öz Sermaye (Ana Ortaklığa Ait)	13,62	14,11
Sermaye	1,35	1,19
Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak Birikmiş Diğer Kapsamlı Gel. Veya Gid.	-0,28	-0,24
Yeniden Değerleme ve Ölçüm Kazanç/Kayıpları	-0,28	-0,24

Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılacak Birikmiş Diğer Kapsamlı Gelir. veya Gid.	0,07	0,12
Yabancı Para Çevirim Farkları	0,07	0,12
Yeniden Değerleme Artışı	-0,28	-0,24
Net Dönem Karı	3,91	4,95
Geçmiş Yıl Karları	2,59	2,49
Yabancı Para Çevirim Farkları	0,07	0,12
Kardan Ayrılan Kısıtlanmış Yedekler	3,03	2,98
Öz sermaye Enf. Düz. Farkları	2,96	2,62
Toplam Pasifler	100,00	100,00

4.4.3.1. Aktif Kalemlerin Analizi

Tablo 10'daki sonuçlara göre işletmenin varlıklarının dağılımında çok az bir düzeyde değişiklik olmuştur. Dönen varlıkların aktif toplam içindeki payı 2016 yılında %81,26 iken 2017 yılında %81,19'a düşmüştür. İşletme gereğinden fazla dönen varlığa sahip olması durumunda elinde etkin kullanılmayan atıl, donuk varlıklar bulunduğunu gösterir ve karlılık üzerinde olumsuz etkisi olur. Duran varlıkların aktif toplam içindeki payına baktığımızda 2016 yılında %18,74 iken 2017 yılında %18,81'e yükselmiştir. Bu varlık yapılarındaki değişikliklerin değerlendirilmesi yapılırken işletmenin aynı zamanda kâr oranına da bakılması gerekir. Kâr oranında bir önceki yıla göre bir artış olduğu da görülmektedir. Bu durum, değişikliklerin işletmenin karlılığı üzerinde olumsuz bir etki yapmadığını gösterir.

İşletmenin hazır değerler ve alacaklar gibi likiditesi yüksek değerlerin dönen varlıklar toplamına oranı 2016'da %29,4 olup bu oranın 2017'de belirgin bir artış göstererek %41,3 olduğu görülmüştür. Bu değerler dönen varlıkların yapısının bir önceki yıla göre daha fazla likit hale geldiğini göstermektedir. Ayrıca işletmenin likiditesine bakarken diğer bir kalem olan kısa vadeli yükümlülükler de bakmak gerekir. Kısa vadeli yükümlülükler bir önceki yıla göre düşüş göstermiştir. Bu duruma göre işletmenin kısa vadeli yükümlülüklerinin düşüş göstermesi, işletmenin likiditesi ve kısa vadeli borçlarını ödeme gücü bakımından olumlu olarak değerlendirilebilir.

İşletmenin aktif kısmına baktığımızda en büyük payın stoklara ait olduğu görülmektedir. Bu oran işletmenin "üretim işletmesi" olduğunu ifade etmektedir. Stoklar bir önceki yıla göre düşüş göstermiş, stokların varlık toplamı içindeki payı %27,6'dan %20,5'e düşmüştür. Stoklarda değişiklik yorumlanırken işletmenin "brüt kar yüzdesine" ve "stok devir hızına" da bakılması gerekir. Brüt kar yüzdesi ve stok devir

hızı bir önceki yıla göre artmıştır. Bu sonuçlara göre değerlendirirsek işletmenin stok yönetiminin rasyonel olduğunu ve işletmenin karlılığının olumlu yönde etkilendiğini söyleyebiliriz.

İşletmenin türev enstrümanlarının 2017 yılında artış gösterdiği görülmektedir. Ancak türev enstrümanların aktif içindeki payı oldukça düşüktür. Vergisel açıdan baktığımızda türev enstrümanlar için gerçekleşen gelir ve giderler kanunen kabul edilebilir gider olacaktır. Ancak bilanço dönemi itibariyle görünen değerler üzerinden ayrılan karşılıklar Vergi Usul Kanunu açısından kanunen kabul edilmeyen gider (KKEG) olarak dikkate alınacaktır. Ancak bu karşılık zamanla farkı sebebiyle KKEG olduğundan ertelenmiş vergi gelir/gideri hesabında dikkate alınacaktır.

4.4.3.2. Pasif kalemlerin Analizi

İşletmenin kısa vadeli yükümlülükleri düşüş göstermiştir. 2016'da kısa vadeli yükümlülüklerinin toplam pasiflere oranı %59,7 iken bu oran 2017'de %53,3'e düşmüştür. 2016'da kısa vadeli yükümlülükler toplam yabancı kaynakların %69,1 iken 2017'de kısa vadeli yükümlülükler toplam yabancı kaynakların %62,1'ini oluşturmaktadır. Bu oranlara bakıldığında kısa vadeli yükümlülükler bir önceki yıla göre düşüş göstermesine rağmen işletmenin her iki dönemde de kısa vadeli yükümlülüklerine büyük ölçüde başvurduğu görülmektedir. 2016'da dönen varlıkların kısa vadeli yükümlülüklere oranı 1,35 iken 2017'de dönen varlıkların kısa vadeli yükümlülüklere oranı 1,52 gibi iyi bir düzeye çıkmıştır. Ayrıca bir önceki yılda "hazır değerler ve alacaklar" gibi likiditesi yüksek değerler kısa vadeli yükümlülüklerin 0,40 katı iken bir sonraki yılda bu değerler kısa vadeli yükümlülüklerin 0,62 katı olmuştur. Bu sonuçlara göre işletme kısa süreli borçlarını karşılayabilmektedir.

İlişkili taraflara olan ticari borçlar eğer vadesinde ödenmemişse ve bu borçların toplamı öz kaynaklarının 3 katını geçiyor ise aşan kısma isabet eden faiz ve kur farkları (eğer var ise) kurum kazancının tespitinde dikkate alınmayacaktır.

Vergi Usul Kanunu'na göre bilanço tarihi itibariyle tahakkuk etmiş borçlar faturası Kurumlar Vergisi beyan tarihi olan 25 Nisan 2018 tarihine kadar gelmek kaydıyla kurum kazancının tespitinde gider olarak kabul edilebilir. Ancak henüz tahakkuk etmemiş ve uluslararası muhasebe standartlarına göre ayrılmış karşılıklar

KKEG olarak dikkate alınacaktır. Ancak bu karşılık zamanla farkı sebebiyle KKEG olduğundan ertelenmiş vergi gelir/gideri hesabında dikkate alınacaktır. Bu karşılıklar, kıdem ve yıllık izin karşılıklarıdır ve ancak tahakkuk ettiklerinde gider yazılabilir. Dolayısıyla karşılık rakamındaki bir önceki yıla göre artış kurumun 2017 yılı kurumlar vergisi hesabında KKEG olarak dikkate alınacaktır.

İşletmede yabancı kaynakların pasif toplam içindeki yeri 2016'da %86,3 iken çok az düzeyde bir değişimle 2017'de %85,8'e düşmüştür. Buna karşılık öz sermayenin pasif toplam içindeki yeri %13,62'den %14,11'e yükselmiştir. 2016'da işletme varlıklarının %59,76'sını kısa vadeli yükümlülüklerle, %26,62'sini uzun vadeli yükümlülüklerle ve %13,62'sini öz sermaye ile fonlarken; 2017'de işletme varlıklarının %53,36'sını kısa vadeli yükümlülüklerle, %32,53'ünü uzun vadeli yükümlülüklerle ve %14,11'ini öz sermaye ile fonlamıştır. İşletme yabancı kaynaklarının pasif toplam içindeki payının düşmesi ve öz sermayenin kaynaklar içindeki payının yükselmesi sebebiyle finansal açıdan olumlu bir gelişme göstermektedir.

İşletme borçlarının vade yapısında önemli değişimler olmuştur. Bir önceki yıla göre kısa vadeli yükümlülüklerin toplam kaynaklar içindeki payı %69,1'den %62,1'e düşerken, uzun vadeli yükümlülüklerin toplam kaynaklar içindeki payı %30,8'den %37,8'e yükselmiştir.

2016'da öz sermayenin toplam pasifteki payı %13,62 iken az düzeyde bir yükseliş göstererek 2017'de toplam pasifteki payı %14,11 olmuştur. İşletmenin öz sermaye yapısındaki değişiklik yorumlanırken öz sermayenin üç temel ögesi olan "ödenmiş sermaye", "yeniden değerlendirme artışı" ve "kârdan ayrılan kısıtlanmış yedekler" kalemlerinin toplam pasifteki payları da değerlendirilmelidir. Bu kalemlerdeki değişimler işletmenin kâr dağıtım politikası hakkında bilgi verebilir. Toplam pasifteki paylarına baktığımızda işletmenin ödenmiş sermayesi bir önceki yıla göre %1,35'den %1,19'a düşmüştür. Yeniden değerlendirme artışı -%0,28 iken -%0,24 olmuştur. Kârdan ayrılan kısıtlanmış yedekler ise %3,03'den %2,98'e düşmüştür. İşletmenin öz sermayesinde az düzeyde de olsa bir artış olmasına karşın dağıtılmamış kârların payının azaldığı görülmektedir.

İşletmenin öz sermayesinde bir önceki yıla göre %16,7'lik bir artış olurken, işletmenin varlıklarında bir önceki yıla göre %12,6'lık bir artış gerçekleşmiştir. Öz

sermayede ve varlıklardaki artış oranlarına baktığımızda birbirine yakın değerlerde artış olduğu görülmektedir.

4.4.3.3. Gelir Tablosu Kalemlerinin Dikey Analizi

İşletmenin gelir tablosu ile ilgili dikey analiz sonuçları Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11: İşletmenin Gelir Tablosu ile ilgili Dikey Analiz Sonuçları

Dikey Analiz	2016/12 - (%)	2017/12 - (%)
Brüt Satışlar	100,60	100,45
Yurtiçi Satışlar	73,26	69,51
Yurtdışı Satışlar	27,34	30,94
Satışlardan İndirimler (-)	0,60	0,45
Satış Gelirleri	100,00	100,00
Satışların Maliyeti (-)	74,93	73,58
Brüt Esas Faaliyet Karı/Zararı	25,07	26,42
Faaliyet Giderleri (-)	17,67	19,48
Araştırma ve Geliştirme Giderleri	2,21	2,44
Pazarlama Satış ve Dağıtım Giderleri	11,59	13,14
Genel Yönetim Giderleri	3,86	3,89
Net Esas Faaliyet Karı/Zararı	7,40	6,93
Diğer Faaliyetlerden Gelir ve Karlar	25,87	25,13
Diğer Faaliyetlerden Zararlar ve Giderler (-)	23,21	19,42
Faaliyet Karı veya Zararı	10,07	12,64
Yatırım Faaliyetlerinden Gelirler	0,01	0,07
(Esas Faaliyet Dışı) Finansal Gelirler	0,95	0,81
(Esas Faaliyet Dışı) Finansal Giderler (-)	6,86	8,45
Vergi Öncesi Kar/Zarar	4,17	5,08
Ödenecek Vergi ve Yasal Yükümlülükler (-)	-0,10	-0,49
Dönem Vergi Gelir/Gideri	-0,08	0,00
Ertelenmiş Vergi Gelir/Gideri	0,02	0,49
Net Dönem Karı/Zararı	4,27	5,57
Ana Ortaklık Payları Net Dönem Karı/Zararı	4,27	5,57
Dönem İçi Ayrılan Kıdem Tazminatı	544.500.000,00	640.000.000,00
Amortisman Giderleri , İtfâ ve Tükenme Payları	4.919.300.000,00	6.210.800.000,00
Yabancı Para Varlıklar	66.762.800.000,00	99.412.300.000,00
Yabancı Para Yükümlülükler	63.350.800.000,00	73.310.700.000,00
Türev Enstrümanların Net Pozisyonu	-2.539.700.000,00	25.932.300.000,00
Yabancı Para Pozisyonu Net	872.300.000,00	169.300.000,00

İşletmenin gelir tablosu kalemlerinin analizi incelendiğinde 2016 yılında brüt satışların %73,26'sı yurt içi satışlardan, %27,34'ü yurt dışı satışlardan oluşmaktadır.

2017 yılında ise brüt satışların %69,51'i yurt içi satışlardan, %30,94'ü yurt dışı satışlardan oluşmaktadır.

2016 yılında işletmenin satış gelirlerinin %74,93'ü satışların maliyetini, geriye kalan %25,07'si de brüt esas faaliyet kârını oluşturmaktadır. Bir sonraki yılda satış gelirlerinin %73,58'i satışların maliyetini,%26,42'si de brüt esas faaliyet kârını oluşturmaktadır. İki yılda da görülmektedir ki satış gelirlerinin büyük bir çoğunluğu satışların maliyetinden oluşmaktadır. İşletme bir sonraki yılda az bir düzey de olsa maliyetleri düşürmüş ve brüt esas faaliyet kârını artırmıştır. İşletme açısından satış gelirlerinin büyük bir oranının maliyetlerden oluşması olumsuz olarak görülse de, bir sonraki yılda maliyetleri düşürmesi ve brüt kârını artırması olumlu olarak görülebilir.

İşletmenin her iki yılda da satış gelirleri karşısında faaliyet karı oranları incelendiğinde 2016'da %10,07 iken bu oran 2017'de 2,57'lik bir artış göstererek %12,64 olmuştur. Bir önceki yılda 100 birim satışta 10,07 TL kâr elde ederken 2017'de 100 birim satışta 12,64 TL kar elde etmiştir. Satış gelirleri karşısında faaliyet kârı oranının artış göstermesi, satışların maliyetinin azalmasından kaynaklanmaktadır. İşletmenin faaliyet kârını artırması, olumlu bir değişim olarak ifade edilebilir.

Satış gelirlerine göre net dönem kârı 2016'da %4,27 olup %1,30'luk bir artış göstererek 2017'de %5,57 olduğu görülmektedir. Net dönem kârının artmasının sebebi faaliyet kârının da bir önceki yıla göre artış göstermesidir. Net dönem kârının az bir değişim göstererek artmasına karşın "esas faaliyet dışı gelirler" azalırken, esas faaliyet dışı giderler" artmıştır.

İşletmenin dönem içi ayrılan kıdem tazminatı kalemi kurumlar vergisi hesabında KKEG olarak dikkate alınacaktır. Gelir tablosu ile ilgili işletmenin örneğin özel iletişim vergisini bulup bunun da kanunen kabul edilmeyen gider olduğu tespit edilebilir, işletmenin vergi matrahı hesaplanabilir.

4.4.4. Yatay Analiz

Mali tablo kullanıcıları, birbirini takip eden bilançoları, gelir tablolarını veya nakit akış tablolarını yan yana koyarak ve bireysel kategorilerdeki değişiklikleri yıldan yıla veya çok yıllı olarak gözden geçirerek karşılaştırmalı mali tablo analizi yaparlar. Mali tablo analizi bir eğilimdir. Yıllık değerlerin bir yıl boyunca karşılaştırılması bir

eğilimin yönünü, hızını ve kapsamını ortaya koymaktadır. Analiz aynı zaman da ilgili kalemlerdeki eğilimleri de karşılaştırmaktadır. Yapılan gözlemler dikkate alındığında finansal tablo analizi de yatay analiz olarak adlandırılabilir (Bernstein ve Wild, 1999: 32). İşletmenin bilançoları ile ilgili yatay analiz sonuçları Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12: İşletmenin Bilançoları ile İlgili Yatay Analiz Sonuçları

Yatay Analiz	2016/12 - (TL)	2017/12 - (TL)	2017/12 - (%)
Dönen Varlıklar	1.449.932	1.631.551	12,53
Hazır Değerler	38.598.000	228.958.000	493,19
Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	388.658.000	445.329.000	14,58
İlişkili Taraflardan Ticari Alacaklar	29.437.000	29.656.000	0,74
İlişkili Olmayan Taraflardan Ticari Alacaklar	359.221.000	415.673.000	15,72
Diğer Kısa Vadeli Alacaklar	20.000	68.000	240,00
Stoklar	493.870.000	413.056.000	-16,36
Devam Eden Sözleşmelere İlişkin Varlıklar	245.830.000	312.030.000	26,93
Türev Enstrümanlar	52.000	1.325.000	2.448,08
Peşin Ödenmiş Giderler	176.766.000	190.153.000	7,57
Diğer Dönen Varlıklar	106.138.000	40.632.000	-61,72
Duran Varlıklar	334.336.000	378.036.000	13,07
Uzun Vadeli Ticari Alacaklar	9.174.000	10.235.000	11,57
Diğer Uzun Vadeli Alacaklar	234.000	281.000	20,09
Finansal Yatırımlar	41.000	41.000	0,00
Maddi Duran Varlıklar	105.102.000	101.009.000	-3,89
Maddi Olmayan Duran Varlıklar	181.932.000	219.864.000	20,85
Ertelenen Vergi Varlıkları	37.853.000	46.606.000	23,12
Toplam Aktifler	1.784.268.000	2.009.587.000	12,63
Kısa Vadeli Yükümlülükler	1.066.339.000	1.072.319.000	0,56
Finansal Borçlar	3.000	429.248.000	14.308.166,67
Uzun V. i Finansal Borçların Kısa Vadeli Kısımları	4.669.000	84.410.000	1.707,88
Ticari Borçlar	401.145.000	62.117.000	-84,52
İlişkili Taraflara Ticari Borçlar	11.017.000	14.094.000	27,93
İlişkili Olmayan Taraflara Ticari Borçlar	390.128.000	48.023.000	-87,69
Diğer Borçlar	37.958.000	42.549.000	12,09
Devlet Teşvik ve Yardımları	2.156.000	1.940.000	-10,02
Ertelenmiş Gelirler	200.624.000	21.084.000	-89,49
Borç ve Gider Karşılıkları	387.144.000	403.935.000	4,34
Çalışanlara Sağlanan Faydalara İlişkin Kısa Vadeli Karşılıklar	8.491.000	8.286.000	9,36
Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	378.653.000	394.649.000	4,22
Çalışanlara Sağlanan Faydalara İlişkin Karşılıklar	21.440.000	24.294.000	13,31
Diğer Kısa Vadeli Borçlar	11.200.000	2.742.000	-75,52
Uzun Vadeli Yükümlülükler	474.971.000	653.714.000	37,63
Finansal Borçlar	425.447.000	190.000.000	-55,34
Borç ve Gider Karşılıkları	38.388.000	31.693.000	-17,44
Kıdem Tazminatı Karşılığı	28.088.000	31.693.000	12,83
Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	10.300.000		
Devlet Teşvik ve Yardımları	3.382.000	1.441.000	-57,39
Ertelenmiş Gelirler	7.754.000	430.580.000	5.453,00
Öz Sermaye (Azınlık Payı Dahil)	242.958.000	283.554.000	16,71
Öz Sermaye (Ana Ortaklığa Ait)	242.958.000	283.554.000	16,71
Sermaye	24.000.000	24.000.000	0,00

Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak Birikmiş Diğer Kapsamlı Gel. veya Gid.	-4.986.000	-4.880.000	2,13
Yeniden Değerleme ve Ölçüm Kazanç/Kayıpları	-4.986.000	-4.880.000	2,13
Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılacak Birikmiş Diğer Kapsamlı Gelir. veya Gid.	1.329.000	2.396.000	80,29
Yabancı Para Çevirim Farkları	1.329.000	2.396.000	80,29
Yeniden Değerleme Artışı	-4.986.000	-4.880.000	2,13
Net Dönem Karı	69.725.000	99.423.000	42,59
Geçmiş Yıl Karları	46.132.000	49.977.000	8,33
Yabancı Para Çevrim Farkları	1.329.000	2.396.000	80,29
Kardan Ayrılan Kısıtlanmış Yedekler	54.015.000	59.895.000	10,89
Öz sermaye Enf. Düz. Farkları	52.743.000	52.743.000	0,00
Toplam Pasifler	1.784.268.000	2.009.587.000	12,63

4.4.4.1. Aktif Kalemlerinin Yatay Analizi

Fiyat hareketlerinden dolayı işletmenin varlık yapısında değişim olmuştur. Dönen varlıkların değeri 2016 yılında 1.449.932 TL olup %12,53 artarak 2017 yılında 1.631.551 TL olmuştur. Duran varlıkların değeri ise 2016 yılında 334.336.000 TL olup %13,07 artarak 2017 yılında 378.036.000 TL olmuştur. Bu değişimlere göre işletme yeni yatırımlara yönelmiş ve sermayesinin yönetiminde etkinlik artışı görülmüştür.

2017 yılında işletmenin dönen varlıklarında bir önceki döneme göre artış olmuştur. Toplam dönen varlıklar artmıştır. Bu değişiklik dönen varlık devir hızında azalış gösterdiğinden olumsuz bir durum olarak ifade edilebilir. 2016 yılında dönen varlıkların yapısı %2,66 hazır değerler, %26,8 alacaklar, %34 stoklar, %16,9 devam eden sözleşmelere ilişkin varlıklar, %12,1 peşin ödenmiş giderler, %7,3 diğer dönen varlıklar ve %0,24 türev enstrümanlar şeklinde iken; 2017 yılında bu paylar %14 hazır değerler, %27,2 alacaklar, %25,3 stoklar, %19,1 devam eden sözleşmelere ilişkin varlıklar, %11,6 peşin ödenmiş giderler, %2,4 diğer dönen varlıklar ve %0,4 türev enstrümanlar şeklini almıştır. Bu sonuçlara göre dönen varlıkların likiditesi artmıştır.

2016 yılı işletmenin hazır değerleri 38.598.000 TL olup belirgin bir yüzdelerle artış (%493,19) göstererek 2017 yılında 228.958.000 TL olmuştur. Hazır değerlerdeki bu artış işletmenin daha fazla para tutmasından, fiyat düzeyinin yükselmesinden, duran varlıkların satışından, sermaye artışından ve alacakların tahsil edilmesinden kaynaklanmaktadır.

Değerler incelendiğinde ticari alacaklarda bir önceki yıla göre artış olduğu görülmektedir. İşletmenin ticari alacakları 2016 yılında 388.658.000 TL olup %14,58'lik bir artış göstererek 2017 yılında 445.329.000 TL olmuştur. Ticari alacakların %14,58 oranında artması işletmenin alacak devir hızının azaldığını ve alacakların ortalama tahsil süresinin uzadığını göstermektedir.

İşletmenin 2016 yılında stokları 493.870.000 TL'dir. İşletme stoklarda %16,36'lık belirgin bir düşüş göstererek 2017 yılında 413.056.000 TL olmuştur. Bu sonuçlara göre stoklardaki bu değişiklik stok yönetiminde etkinliğinin ve stok devir hızının artmasından kaynaklanmaktadır.

Türev enstrümanlar için gerçekleşen gelir ve giderler kanunen kabul edilebilir gider olacaktır. Ancak bilanço dönemi itibariyle görünen değerler üzerinden ayrılan karşılıklar vergi usul kanunu açısından kanunen kabul edilmeyen gider olarak dikkate alınacaktır. Ancak bu karşılık zamanla farkı sebebiyle kanunen kabul edilmeyen gider olduğundan ertelenmiş vergi gelir/gideri hesabında dikkate alınacaktır.

İşletme üretim kapasitesini artırmak, birim maliyetlerini düşürmek ve duran varlıkları satın alma amacıyla duran varlıklara yatırım yapabilmektedir. 2017 yılında işletmenin maddi duran varlıklarında bir önceki yıla göre %3,89'luk düşüş görülmektedir. Sonuçlara göre 2016 yılı maddi duran varlıklar 105.102.000 TL olup 2017 yılında 101.009.000 TL olmuştur. Bu düşüşün nedenlerinden biri hazır değerler kalemindeki artışlar olabilir.

Maddi olmayan duran varlıklar 2017 yılında 2016'ya göre 37.932.000 liralık ve %20,85'lik bir artış göstermiştir. Bu artışın nedenleri stokların azalması, kısa ve uzun vadeli borçların artmasından olabilir.

4.4.4.2. Pasif Kalemlerinin Yatay Analizi

İşletmenin kısa vadeli yükümlülüklerinde nasıl bir değişiklik olduğu incelenirken her iki yıl baz alınarak dönen varlıklarındaki artış veya azalışlar da dikkate alınmalıdır. Aynı zamanda net çalışma sermayesine de bakılacağı için dönen varlıklar ve kısa vadeli yükümlülükler birlikte değerlendirilmelidir. Çünkü kısa vadeli yükümlülüklerin dönen varlıklardan daha fazla artış göstermesi durumunda net çalışma sermayesi noksanına neden olmaktadır ve işletmenin kısa vadeli borç ödeme gücünü

zayıflatmaktadır. Ayrıca net çalışma sermayesi noksanı işletmenin karlılığını da olumsuz etkileyebilir. İşletmenin kısa vadeli yükümlülüklerine baktığımızda 2016 da 1.066.339 TL, 2017 de 1.072.319 TL olup %0,56 oranında önemsiz bir artış göstermiştir. Dönen varlıklarına baktığımızda 2016 da 1.449.932 TL, 2017 de 1.631.551 TL olup %12,53 oranında bir artış göstermiştir. Her iki kalem de artış gösterirken dönen varlıkların yüzde artışı kısa vadeli yükümlülüklerin üzerinde olmuştur. Bu sonuçlara göre net çalışma sermayesi noksanından ve işletmenin kısa vadeli borç ödeme gücünü zayıflattığından söz edemeyiz. Bu sebeple de işletmenin karlılığını olumsuz yönde etkilemediği yorumu çıkartılabilir.

İlişkili taraflara olan ticari borçlar eğer vadesinde ödenmemişse ve bu borçların toplamı öz kaynaklarının 3 katını geçiyor ise aşan kısma isabet eden faiz ve kur farkları (eğer var ise) kurum kazancının tespitinde dikkate alınmayacaktır. İncelediğimiz işletmede böyle bir durum söz konusu değildir.

Vergi Usul Kanunu'na göre bilanço tarihi itibariyle tahakkuk etmiş borçlar, faturası Kurumlar Vergisi beyan tarihi olan 25 Nisan 2018 tarihine kadar gelmek kaydıyla kurum kazancının tespitinde gider olarak kabul edilebilir. Ancak henüz tahakkuk etmemiş ve uluslararası muhasebe standartlarına göre ayrılmış karşılıklar KKEG olarak dikkate alınacaktır. Ancak bu karşılık zamanla farkı sebebiyle KKEG olduğundan ertelenmiş vergi gelir/gideri hesabında dikkate alınacaktır.

Bunlar kıdem ve yıllık izin karşılıklarıdır ve ancak tahakkuk ettiklerinde gider yazılabilir. Dolayısıyla karşılık rakamındaki bir önceki yıla göre artış kurumun 2017 yılı kurumlar vergisi hesabında KKEG olarak dikkate alınacaktır.

İşletmenin uzun vadeli yükümlülükleri bir önceki yıla göre %37,63'lük bir artış göstererek 474.971.000 TL'den 653.714.000 TL'ye yükselmiştir. İşletme uzun vadeli borçlanarak devam etmiştir. 2016 yılında bu borçların %89,5'lik kısmı (425.447.000 TL) finansal borçlardan oluşmaktadır. 2017 yılında ise finansal borçlar bir önceki yıla göre %55,34 azalarak uzun vadeli borçların %27,3'lük kısmı (190.000.000 TL) finansal borçlardan oluşmaktadır. 2016 yılına göre çok yüksek bir artış göstererek 2017 yılında uzun vadeli borçların %62'lik kısmı (430.580.000 TL) ise ertelenmiş gelirlerden oluşmaktadır.

İşletmede öz sermayenin bir önceki yıla göre %16,71 oranında arttığı görülmektedir. Bu sonuç bize işletmenin mali yapısının güçlendiğini, kullandığı

kaynaklar arasında öz kaynakların payının arttığını ifade etmektedir. 2016 yılında varlıklarının %13,6'sı, 2017 yılında varlıklarının %14,1'i öz kaynaklardan oluşmaktadır. Mali yapı bir önceki yıla göre daha iyi hale gelmiştir. İşletmenin 2016 yılında net dönem kârı öz sermayenin %28,6'sı olup 69.725.000 TL'dir. Yüksek düzeyde %42,59'luk bir artış göstererek 2017 yılında net dönem kârı öz sermayenin %35'i olup 99.423.000 TL olmuştur. 2016'da kâr yedekleri öz sermayenin %22,2'si olup 54.015.000 TL'dir. 2017'de kâr yedekleri artış göstererek öz sermayenin %21,1'i olup 59.895.000 TL olmuştur. Bu sonuçlar işletme açısından olumlu olarak değerlendirilir. Çünkü işletmenin öz sermayesinin büyük bir bölümü net dönem kârı ve kâr yedeklerinden oluşmaktadır.

4.4.4.3. Gelir Tablosu Kalemlerinin Yatay Analizi

İşletmenin gelir tablosunun yatay analiz sonuçları Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 13: İşletmenin Gelir Tablosu İle İlgili Yatay Analiz Sonuçları

Yatay Analiz	2016/12 – (TL)	2017/12 - (TL)	2017/12 - (%)
Brüt Satışlar	1.644.261.000	1.793.305.000	9,06
Yurtiçi Satışlar	1.197.376.000	1.241.020.000	3,64
Yurtdışı Satışlar	446.885.000	552.285.000	23,59
Satışlardan İndirimler (-)	9.746.000	8.033.000	-17,58
Satış Gelirleri	1.634.515.000	1.785.272.000	9,22
Satışların Maliyeti (-)	1.224.670.000	1.313.646.000	7,27
Brüt Esas Faaliyet Karı/Zararı	409.845.000	471.626.000	15,07
Faaliyet Giderleri (-)	288.821.000	347.830.000	20,43
Araştırma ve Geliştirme Giderleri	36.176.000	43.644.000	20,64
Pazarlama Satış ve Dağıtım Giderleri	189.513.000	234.662.000	23,82
Genel Yönetim Giderleri	63.132.000	69.524.000	10,12
Net Esas Faaliyet Karı/Zararı	121.024.000	123.796.000	2,29
Diğer Faaliyetlerden Gelir ve Karlar	422.909.000	448.664.000	6,09
Diğer Faaliyetlerden Zararlar ve Giderler (-)	379.290.000	346.746.000	-8,58
Faaliyet Karı veya Zararı	164.643.000	225.714.000	37,09
Yatırım Faaliyetlerinden Gelirler	87.000	1.250	1.336,78
(Esas Faaliyet Dışı) Finansal Gelirler	15.517.000	14.548.000	-6,24

(Esas Faaliyet Dışı) Finansal Giderler (-)	112.167.000	150.806.000	34,45
Vergi Öncesi Kar/Zarar	68.080.000	90.706.000	33,23
Ödenecek Vergi ve Yasal Yükümlülükler (-)	-1.645.000	-8.717.000	-429,91
Dönem Vergi Gelir/Gideri	-1.387.000	66.000	104,76
Ertelenmiş Vergi Gelir/Gideri	258.000	8.783.000	3.304,26
Net Dönem Karı/Zararı	69.725.000	99.423.000	42,59
Ana Ortaklık Payları Net Dönem Karı/Zararı	69.725.000	99.423.000	42,59
Dönem İçi Ayrılan Kıdem Tazminatı	5.445.000	6.400.000	17,54
Amortisman Giderleri , İtfa ve Tükenme Payları	49.193.000	62.108.000	26,25
Yabancı Para Varlıklar	667.628.000	994.123.000	48,90
Yabancı Para Yükümlülükler	633.508.000	733.107.000	15,72
Türev Enstrümanların Net Pozisyonu	-25.397.000	-259.323.000	-921,08
Yabancı Para Pozisyonu Net	8.723.000	1.693.000	-80,59

İşletmenin gelir tablosu kalemleri incelendiğinde 2016 ve 2017 yılında brüt esas faaliyet kârının olduğu görülmektedir. 2016 yılında brüt kârı 409.845.000 TL olup %15,07'lik bir artış göstererek 471.626.000 TL olmuştur. Brüt esas faaliyet kârının artış göstermesinin sonucu değerlendirilirken "satış gelirleri" ve "satışların maliyeti" kalemlerinin artış veya azalış gösterip göstermediği de incelenmelidir. Satış gelirleri 150.757.000 liralık ve %9,22'lik artış göstermiş, brüt satışlar ise 149.044.000 liralık ve %9,06'lık artış göstermiştir. Satış gelirlerinin hem aradaki fark hem oran olarak brüt satışlardan daha fazla artış göstermesi, brüt esas faaliyet kârını olumlu bir düzeyde etkilemiştir. Satışların maliyeti ise 88.976.000 liralık ve %7,27'lik artış göstermiştir. Sonuçlar incelendiğinde satışların maliyeti hem aradaki fark hem oran olarak satış gelirlerinin altında bir artış göstermesi, brüt esas faaliyet kârını olumlu düzeyde etkilemiştir.

İşletmenin faaliyet konusu hakkında değerlendirme yapılabilmesi için faaliyet kârı incelenmelidir. Faaliyet kârı bir önceki yıla göre 61.071.000 lira ve %37,09 oranında artış göstermiştir. Faaliyet kârı incelenirken "brüt esas faaliyet kârı" ve "faaliyet giderleri" kalemlerinin bir önceki yıla göre artış veya azalış gösterip göstermediği de dikkate alınmalıdır. Brüt esas faaliyet kârı 61.781.000 liralık ve %15,07'lik artış, faaliyet giderleri ise 59.009.000 liralık %20,43'lük artış göstermiştir.

Bu sonuçlara göre lira bazında artışlara bakıldığında brüt esas faaliyet kârı, faaliyet giderlerinin üzerindedir. Oran bazında artışlara bakıldığında ise faaliyet giderleri, brüt esas faaliyet kârının üzerindedir. Oran bazındaki artışa göre faaliyet giderlerinin, brüt kârının üzerinde olması olumsuz bir durum olsa da TL bazında artışa göre brüt kârın, faaliyet giderlerinin üzerinde olması ve faaliyet kârı artış oranının brüt faaliyet kârı artış oranının üzerinde olması, işletmenin faaliyet konusu açısından olumlu bir gelişme göstermekte olduğunu belirtmektedir.

İşletmenin net dönem kârı bir önceki yıla göre 29.698.000 lira ve %42,59 artmıştır. Vergi öncesi kârı ise 22.626.000 lira ve %33,23 artmıştır. Vergi öncesi kârının hem lira hem oran bazında artışı devam ettiği sürece işletme, net dönem kârını da bir sonraki yıllarda artırarak devam edebilecektir.

İşletmenin dönem içi ayrılan kıdem tazminatı kalemi kurumlar vergisi hesabında KKEG olarak dikkate alınacaktır.

İşletme yeni teknoloji ya da bilgi arayışına yönelik araştırma ve geliştirme faaliyetleri çerçevesinde AR-GE harcaması yapmıştır. 5746 sayılı Kanunun 3/A maddesinde, gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin işletmeleri bünyesinde gerçekleştirdikleri Ar-Ge indirimi müessesesi düzenlenmiştir. Buna göre gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, işletmeleri bünyesinde gerçekleştirdikleri münhasıran yeni teknoloji ve bilgi arayışına yönelik araştırma ve geliştirme harcamaları tutarının %100'ü, bu kapsamdaki projelerin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından Ar-Ge ve yenilik projesi olarak değerlendirilmesi şartıyla, 5520 sayılı Kanunun 10 uncu maddesi ve 193 sayılı Kanunun 89 uncu maddesi uyarınca kazancın tespitinde indirim konusu yapılacaktır.

Ayrıca bu AR-GE harcamalarının tamamı ya da bir kısmı için TÜBİTAK yardımı almıştır. Dolayısıyla işletmenin 2016 yılı kârı 68.080.000 TL olmasına rağmen 2016 yılı kurumlar vergisi karşılığı-1.645.000 TL'dir. Yani işletme 2016 yılında ticari kârı olmasına rağmen vergi ödememiş üstelik öz kaynakları 1.645.000 TL artmıştır. Bu durumda işletmenin 2016 yılında yararlandığı %100 ARGE indiriminin 68.080.000 TL olduğu, aynı zamanda 2016 yılında TÜBİTAK'tan alınan ve doğrudan öz kaynaklar hesabına alacak kaydedilen hibe tutarının da 1.645.000 TL olduğu söylenebilir. Böylece işletmenin 2016 yılı vergi sonrası kârı 69.725.000 TL olmuştur. Aynı durum 2017 yılında da gerçekleşmiştir. İşletmenin 2017 yılı kârı 90.706.000 TL olmasına rağmen

2017 yılı kurumlar vergisi karşılığı -8.717.000 TL'dir. Yani işletme 2017 yılında ticari kârı olmasına rağmen vergi ödememiş üstelik öz kaynakları 8.717.000 TL artmıştır. Bu durumda işletmenin 2017 yılında yararlandığı %100 AR-GE indiriminin 90.706.000 TL olduğu, aynı zamanda 2017 yılında TÜBİTAK'tan alınan ve doğrudan öz kaynaklar hesabına alacak kaydedilen hibe tutarının da 8.717.000 TL olduğu söylenebilir. Böylece işletmenin 2017 yılı vergi sonrası kârı 99.423.000 TL olmuştur.

Kurumlar Vergisi Kanunu'na göre öz kaynaklara alacak kaydedilen bu hibe rakamının 5 yıl içinde işletmeden çekilmesi durumunda ödenmeyen kurumlar vergisi ayrıca ödenecektir.

Türkiye'de kurumlar vergisi oranı %20'dir. Kurumlar vergisi ilgili olduğu hesap döneminin sonunu takip eden dördüncü ayın yirmi beşinci günü akşamına kadar beyan edilmekte ve aynı ayın sonuna kadar tek taksitte ödenmektedir. Vergi mevzuatı uyarınca üçer aylık dönemler itibarıyla oluşan kazançlar üzerinden %20 oranında geçici vergi hesaplanarak ödenmekte ve bu şekilde ödenen tutarlar yıllık kazanç üzerinden hesaplanan vergiden mahsup edilmektedir. 31 Aralık 2016 ve 31 Aralık 2017 tarihli bilançolarda ödenecek vergi tutarları peşin ödenen vergilerle netleştirilerek Tablo 14'te gösterilmiştir.

Tablo 14: Ödenecek Vergi Tutarları Ve Peşin Ödenen Vergiler

	31 Aralık 2016	31 Aralık 2017
Ödenecek Vergiler	572	1.277
Peşin Ödenen Vergiler	(572)	(1.277)
Dönem Kârı Vergi Yükümlülüğü/Varlığı	-	-

31 Aralık 2017 ve 31 Aralık 2016 tarihlerinde sona eren ara hesap dönemlerine ait toplam vergi giderinin dağılımı Tablo 15'te gösterilmiştir.

Tablo 15: Toplam Vergi Giderinin Dağılımı

	31 Aralık 2016	31 Aralık 2017
Cari Dönem Kurumlar Vergisi	1.387	(66)
Kâr veya Zarar Tablosuna Yansıtılan Ertelenmiş Vergi Geliri/Gideri		
Dönem Kârına Yansıtılan Cari Dönem Vergi Gideri	258	8.783
Diğer Kapsamlı Gelir/Gidere Yansıtılan	282	(30)
Toplam	1.927	8.687

31 Aralık 2016 ve 31 Aralık 2017 tarihleri itibariyle, ertelenmiş vergiye konu olan geçici farklar ve etkin vergi oranları kullanılarak hesaplanan net ertelenmiş vergi varlığının dağılımı Tablo 16'da gösterilmiştir.

Tablo 16: Net Ertelenmiş Vergi Varlığı

	Kümülatif Geçici Farklar		Kümülatif Ertelenmiş Vergi Geçici Varlığı/(Yükümlülüğü)	
	31 Aralık 2016	31 Aralık 2017	31 Aralık 2016	31 Aralık 2017
Ar-Ge kapsamında kullanılacak teşvikler	66.991	123.033	13.398	27.067
Maddi duran varlıklar	(10.263)	(7.723)	1.429	1.937
Maddi olmayan duran varlıklar	(44.360)	(53.814)	(8.872)	(10.763)
Ertelenmiş finansal giderler	(1.278)	(453)	(256)	(100)
Stoklar	710	996	142	213
Garanti giderleri karşılığı	31.085	53.065	6.217	11.260
Kıdem tazminatı yükümlülüğü	28.088	31.693	5.618	6.339
Ertelenmiş finansal gelirler	3.291	1.044	658	230
Diğer karşılıklar	13.917	23.052	2.783	4.851
Ertelenmiş bakım onarım gelirleri	33.055	9.437	6.611	2.076
Devam eden yıllara sarı işlerden alacaklar	50.621	9.732	10.124	2.141
Diğer	3	25.566	1	1.355
Ertelenmiş vergi varlığı, net			37.853	46.606

SONUÇ

Denetim kavramının işletmeler açısından önemi büyüktür. Özellikle vergi incelemelerinde bilanço ve gelir tablosunun denetimi oldukça önemlidir. Bilanço aktif ve pasif kalemleri bir arada gösteren, işletmenin ödeme gücü hakkında bilgiler veren, finansal durumunu yansıtan bir tablodur. Gelir tablosu, oluşan dönem net kârı ve zararını belirli bir düzende gösteren tablodur. Gelir tablosu değerlendirilirken diğer kalemlerle beraber incelenmesi gerekir. Denetimin özellikle de vergi denetiminin etkin ve verimli bir şekilde yapılabilmesi için finansal tabloların analizinin yapılması gerekir. Finansal tablolar, işletmenin finansal durumu hakkında bilgiler veren kârlılığın ölçülmesini sağlayan tablolardır. Bizde bu çalışmamızda otomotiv sektöründe faaliyet gösteren Otokar firmasının 2016 ve 2017 yıllarına ait bilanço ve gelir tablosuna bakarak vergi denetiminde kullanılan tekniklerle analizi yaptık. Aynı zamanda otomotiv sektöründeki diğer işletmelerin analiz sonuçları ile karşılaştırma yapılmıştır. Sektör ortalamasına bakılarak elde edilen sonuçlara göre aynı sektördeki işletmelerin finansal durumları değerlendirilmiştir.

Çalışmada Otokar firmasının mali tabloları incelenmiştir. Analizi yapılmış olup sonuçları vergisel açıdan değerlendirilmiştir. Sonuçları incelediğimizde dikkat çeken bir nokta olmuştur. Firmanın 2016 yılına ait gelir tablosu kalemleri incelendiğinde görmüş olduğumuz 68.080.000 TL'dir. Vergi sonrası kârı ise 68.725.000 TL'dir. Değerlere ilk bakıldığında vergi, kârı artırmış yorumu yapılabilir. Fakat bu artışın sebebi firmanın yeni teknoloji veya bilgi arayışına yönelik AR-GE harcaması yapmasıdır. Firma, AR-GE harcamalarının tamamı ya da bir kısmı için TÜBİTAK yardımı almıştır. Bundan dolayı firmanın kârı 68.080.000 TL olmasına rağmen kurumlar vergisi karşılığı - 1.645.000 TL'dir. Firma, ticari kârı olmasına rağmen vergi ödememiş üstelik öz kaynakları 1.645.000 TL artmıştır. Bu durumda firmanın yararlandığı %100 AR-GE indiriminin 68.080.000 TL olduğu, TÜBİTAK'tan alınan ve doğrudan öz kaynaklar hesabına alacak kaydedilen hibe tutarının 1.645.000 TL olduğu söylenebilir. Böylece firmanın vergi sonrası kârı 69.725.000 TL olmuştur. Kurumlar Vergisi Kanunu'na göre öz kaynaklara alacak kaydedilen bu hibe rakamının 5 yıl içinde firmadan çekilmesi durumunda ödenmeyen kurumlar vergisi ayrıca ödenecektir.

5746 sayılı Kanununun 3/A maddesinde, gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin işletmeleri bünyesinde gerçekleştirdikleri Ar-Ge indirimi müessesesi düzenlenmiştir.

Buna göre gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, işletmeleri bünyesinde gerçekleştirdikleri münhasıran yeni teknoloji ve bilgi arayışına yönelik Ar-Ge harcamaları tutarının %100'ü, bu kapsamdaki projelerin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından Ar-Ge ve yenili projesi olarak değerlendirilmesi şartıyla, 5520 sayılı Kanunun 10 uncu maddesi ve 193 sayılı Kanunun 89 uncu maddesi uyarınca kazancın tespitinde indirim konusu yapılacaktır.

Gelir tablosunun denetiminin, vergi öncesi ve vergi sonrası kâra ulaşılması sebebiyle vergi matrahının hesaplanmasında önemi büyüktür. Firmanın gelir tablosu kalemlerinden kıdem tazminatı kalemi, kurumlar vergisi hesabında kanunen kabul edilmeyen gider olarak tespit edilebilir ve firmanın vergi matrahı hesaplanabilir.

Çalışmada diğer bir önemli nokta ise; borsa başarı oranlarının analiz sonuçlarına göre bu oranların doğrudan firma yönetiminin kararlarının mali ve vergisel yönden etkilemediği görülmektedir. Fakat firmanın finansal performansının sermaye piyasalarında nasıl algılandığını ve algılanacağını göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Bernstein, A., Wild, J., (1999), Analysis of Financial Statements, Fifth Edition, McGraw-Hill.
- Abdioğlu, H., (2007), Vergi Denetiminde Kırmızı Bayrakların Kullanımı, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı: 36.
- Akdoğan, A., (2004), Türk Vergi Sistemi Ve Uygulaması, 5.Baskı, Ankara, Gazi Kitapevi Yayınları.
- Akdoğan, N., Tenker, N., (2005), Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri, Gazi Kitabevi, 10.Baskı.
- Akgüç, Ö., (2013), Mali Tablolar Analizi, 15.Baskı, İstanbul, Avcıol Yayınları.
- Akgün, A. İ., Şamiloğlu, F., (2010), Finansal Tablolar Analizi: Finansal Raporlama Standartlarına Uygun, Ankara, Ekin Yayınları.
- Akıncı, N., Ünlen, M., (1988), Mali Tablolar Analizi, 2.Baskı, İzmir, Barış Yayınları.
- Altuğ, F., (1995), Mali Denetim, Uludağ Üniversitesi Basım Evi, Bursa.
- Argun, D., İbiş, C., Demir, V., (2006), Mali Tablolar Analizi Uygulamaları, İSMMMÖ Yayın No: 62, 2.Baskı, İstanbul.
- Ataman, Ü., Hacırüstemoğlu, R., Bozkurt, N., (2001), Muhasebe Denetimi Uygulamaları, Alfa Yayınları No 876, Bursa.
- Atılğan, H., (2004), Verginin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: Türkiye'deki Durumunun Analizi, Maliye Bakanlığı, Ankara.
- Aydın, M. B., (2006), Türkiye'de Kayıt dışı Ekonomide Vergi Denetiminin Önemi 2002–2007, Vergi Denetmenleri Derneği Yayını, İstanbul.
- Ayıkoğlu Zaif, F., Karapınar, A., (2013) Finansal Analiz: Uluslar arası Finansal Raporlama Standartları ile Uyumlu, 3.Baskı, Ankara, Gazi Kitapevi Yayınları.
- Babuşcu, Ş., Hazar, A., Ekim Kocaman, B., (2017), "TDHP Uygulaması Kapsamında" Kredilendirmede Finansal Tablolar Analizi Sektörel Örnek Uygulamalar, Bankacılık Akademisi Yayınları 3, Ankara.
- Bakır, H., Şahin, C., (2009), Finansal Tablolar Analizi: Yöneticiler İçin, 1.Baskı, Ankara, Detay Yayınları.
- Bakır, G. B., (2009), Türkiye'de Vergi Denetiminin Kayıp ve Kaçaklarını Önlemedeki Etkinliği (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı Maliye Teorisi Bilim Dalı, İstanbul.
- Bektöre, S., Çömlekçi, F., Sözbilir, H., (2013), Mali Tablolar Analizi, Ankara, Nisan Kitapevi.
- Bülüç, F., Özkan, O., Ağırbaş, İ., (2017), Oran Analizi Yöntemiyle Özel Hastane Finansal Performansının Değerlendirilmesi, International Journal of Academic Value Studies, Vol: 3, Issue: 11, pp. 64-72.

- Can, İ., Şengöz, Y., Aydın, F., (2014), Tarihi, Kurumları ve Kavramları İle Vergi, Vergilendirme ve Vergi Denetimi, TÜRMOB Yayınları-464, 1.Baskı, Ankara.
- Çabuk, A., Lazol, İ., (2012), Mali Tablolar Analizi, 12.Baskı, Bursa, Ekin Yayınları.
- Çetiner, E., (2005), İşletmelerde Mali Analiz, Gazi Kitabevi Yayınları, 4.Baskı, Ankara.
- Durmuş, C, N., Toroslu, M. V., (2015), Finansal Tablolar Analizi: Kavramlar/Analiz Teknikleri, 2.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları.
- Elmas, B., (2016), Finansal Tablolar Analizi: TMS/TFRS'ye Göre Kaleme Alınmış Piyasadan Gerçek Örnekler Üzerinden Analizler, 2.Baskı, Ankara, Nobel Akademik Yayınları.
- Erçoklu, Y. Z., (2003), Denetimin Öneminin Her Gün Biraz Daha Artması Durumunda İç Denetimin Gelişimi ve Fonksiyonu, Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi, Sayı 397.
- Erdoğan, M., (2001), Denetim, Eskişehir.
- Eren, T., Karesioğlu, F., (2012), Finansal Tablolar Analizi, 2.Baskı, Konya, Eğitim Yayınları.
- Ergun, Ü., (2003), Tek Düzen Muhasebe Sistemine Göre Finansal Tablolar Düzenlenmesi ve Analizi, İlkem Ofset, 5.Baskı, İzmir.
- Erol, A., (2000), Finansal Kurumların Denetimi ve Vergilendirilmesi, Yaklaşım Yayınları.
- Erol, A., (2010), Vergi İncelemesi ve Mükellef Hakları, İSMMMO Yayınları. 133, İstanbul.
- Ersöz, M., (2017), Kamu Kurumlarında Mali Tablo Analiz Yöntemlerinin Uygulanabilirliği, Sayıştay Dergisi, Sayı: 105, ss. 1-40.
- Gibson, C. H., (1992), Financial Statement Analysis Using Financial Accounting Information, College Division South-Western Publishing Co, Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, Fifth Edition, United States of America.
- Göçer, K., (2015), Mali Tablolar Analizi: Pendik Belediyesi Örneği, Bilgi Ekonomisi ve Yönetim Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 1
- Gücenme, Ü., (1996), Mali Tablolar Analizi, 1.Baskı, Bursa, Marmara Kitapevi Yayınları.
- Güçlü, F., (2008), Muhasebe Denetimi: İlkeler ve Teknikler, 3.Baskı, Ankara, Detay Yayıncılık.
- Gümüş, U. T., Bolel, N., (2017), Rasyo Analizleri İle Finansal Performansın Ölçülmesi: Borsa İstanbul'da Faaliyet Gösteren Havayolu Şirketleri'nde Bir Uygulama, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 2, ss. 87-96.
- Güredin, E., (1994), Denetim, Beta Yayınları, 6.Baskı, İstanbul.
- Haftacı, V., (2011), Muhasebe Denetimi, 2.Baskı, Kocaeli, Umuttepe Yayınları.

- Izhar, R., (1990), Accounting, Costing, and Management, London, Oxford University Press.
- Karakaş, M., (2004), Performans Denetimi: Tanımı, Unsurları, Performans Denetimi ile Düzenlilik Denetiminin Karşılaştırılması ve Performans Denetimine Duyulan İhtiyaç, Vergi Sorunları Dergisi, İstanbul.
- Kardeş Selimoğlu, S. vd., (2014), Muhasebe Denetimi, 4.Baskı, Ankara, Gazi Kitapevi Yayınları.
- Kenger, E., (2001), Denetçi Yardımcıları Eğitim Notu, www.google.com/finansal-denetim/search.
- Kiracı, M., (2014), Finansal Tablolar Analizi, Ankara, Nisan Kitapevi Yayınları.
- Melville, A., (2015), International Financial Reporting - A Practical Guide, Fifth Edition, United Kingdom, Pearson.
- Meriç, M., (2002), Vergi Denetimi, İlkem Ofset, İzmir.
- Oğuztürk, B, S. ve Ünal, E, K., (2015), Türkiye’de Vergi Denetiminde Yeni Dönem, Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 13
- Omağ, A., (2014), “Yüzde Yöntemi İle Analiz ve Gıda Sektörüne Yönelik Bir Uygulama” Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 11, ss. 65-82.
- Organ, İ., (2008), Vergi Denetimi ve Türkiye Uygulaması Sorunlar, Çözüm Önerileri, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Özsemerci, K., Süngü, S., Temizel, Ö., (2004), Vergi Kayıp ve Kaçaklarının Önlenmesinde Sayıştay Denetiminin Önemi, 19’uncu Türkiye Maliye Sempozyumu, Türkiye’de Vergi Kayıp ve Kaçaklarını Önleme Yolları, Yaklaşım Yayınları.
- Savcı, M., (2013), Mali Tablolar Analizi, 6. Baskı, Bursa, Ekin Yayınları.
- Stittle, J., (1997), Company Financial Reporting - An Introduction for Non Accountants, Anglia University Chelmsford, Blackwell Business.
- Tecim, B, A, H., (2008), Kayıt Dışı Ekonomide Vergi ve Vergi Denetimini Önemi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tekin, F., Çelikkaya, A., (2005), Vergi Denetimi, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Tekin, F., Çelikkaya A., (2007), Vergi Denetimi, Seçkin Yayınları, 2. Baskı, Ankara.
- Tüm Yönleriyle Vergi İncelemesi, Gelir İdaresi Başkanlığı, 2007, s. 9-10, www.gib.gov.tr erişim 20.05.2014.
- Tekin F., Çelikkaya, A., (2013), Vergi Denetimi, Seçkin Yayıncılık, Eskişehir.
- Timur, S., (1998), Türkiye’de Vergi Denetiminde Etkinlik (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Topçu, H, İ., (2005), Vergi Denetimi Beyan Dışı Ekonomi İlişkisi İstanbul Örneği (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Ulun, C., Yetim, A. A., (2016), “Türkiye’deki Futbol Kulüplerinin Sportif Başarı Düzeyi ve Mali Yapı Açısından Rasyo Analizi İle İncelenmesi: Galatasaray ve Fenerbahçe Örneği” Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 1, ss. 70-81.
- Us, V., (2005), Kayıt Dışı Ekonomi, İktisat-İşletme ve Finans Dergisi, Sayı: 230.
- Uşul, H., (2015), Bağımsız Denetim, 2.Baskı, Ankara, Detay Yayıncılık.
- Üzeltürk, H., (2013), Vergi Kanunları, 1.Baskı, İstanbul, Legal Yayınları.
- Yeman, A., (2001), Bağımsız Dış Denetim Nedir, Yararları ve Diğer Denetim Türlerinden Ayırt Edilmesi, Vergici ve Muhasebeci ile Diyalog Dergisi, Sayı 154.
- Yener, A., (2009), Finansal Tablolar Yoluyla Vergi Denetimi (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Finansman Bilim Dalı, İstanbul.
- Yıldız, F., (2013), Numerus: Özgün Muhasebe Soruları, 6.Baskı, İstanbul, İkinci Sayfa Yayınları.
- Yılmaz, S., Taştan, K., Ecek, N., Çınar, E., (2017), Otomotiv Sektörünün Dünyadaki ve Türkiye’deki Değişimi, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 3, ss. 685-695.
- Yoruldu, M., Yoruldu, N., Z., (2016), Türkiye’de Vergi Kayıp ve Kaçaklarının Önlenmesinde Vergi Denetimi Muhasebe Meslek Mensuplarının Rolü Üzerine Bir Değerlendirme, Uluslar Arası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, Cilt: 1, Sayı:1, ss. 51-70.
- Yücelen, İ. H., (2009), Türkiye’deki Vergi Denetim Teknikleri ve Bilgisayar Destekli Vergi Denetimi (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı Mali Hukuk Bilim Dalı, Bursa.

İnternet Kaynakları

- <http://www.kamufinans.com/finansaltablolarindenetiminedir>, Erişim Tarihi: 29.01.2018
- <http://www.archive.ismmmo.org.tr/familsamiloglu.doc>) Erişim Tarihi: 10.03.2018
- <http://www.archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/Alperkarvardar>, Erişim Tarihi: 04.02.2018
- Otokar, <http://www.otokar.com.tr/tr/kurumsal/otokar-hakkinda/hakkimizda> Erişim Tarihi: 28.05.2018
- <http://www.koc.com.tr/tr-tr/faaliyet-alanlari/sectorler/otomotiv/otokar> Erişim Tarihi: 28.05.2018

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı ve Soyadı: Yunus KILINÇ

Doğum Yeri ve Yılı: Isparta / 10.03.1992

Medeni Hali: Bekar

Eğitim Durumu:

Lisans Öğrenimi: Süleyman Demirel Üniversitesi İşletme Bölümü (2015)

Yüksek Lisans Öğrenimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bankacılık ve Finans Anabilim Dalı

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi:

1. İngilizce (Orta Düzey)

2. Almanca (Başlangıç Düzeyi)

İş Deneyimi:

1. 2016-2017 güz döneminde Sözleşmeli Öğretim Görevlisi olarak Süleyman Demirel Üniversitesi Isparta Meslek Yüksekokulunda ve Aksu Mehmet Süreyya Demiraslan Meslek Yüksekokulunda ders verdim.
2. 2016-2017 bahar döneminde Sözleşmeli Öğretim Görevlisi olarak Süleyman Demirel Üniversitesi Aksu Mehmet Süreyya Demiraslan Meslek Yüksekokulunda ve Eğirdir Meslek Yüksekokulunda ders verdim.
3. 2017-2018 güz döneminde Sözleşmeli Öğretim Görevlisi olarak Süleyman Demirel Üniversitesi Aksu Mehmet Süreyya Demiraslan Meslek Yüksekokulunda ve Eğirdir Meslek Yüksekokulunda ders verdim.
4. 2017-2018 bahar döneminde Sözleşmeli Öğretim Görevlisi olarak Süleyman Demirel Üniversitesi Aksu Mehmet Süreyya Demiraslan Meslek Yüksekokulunda ders verdim.